NA ŽIVOT I SMRT

ZGODE I NEZGODE IZ ŽIVOTA SISAVACA S KOPNA I S MORA

PRIREDILI: M. FILAJDIĆ i I. RUKAVINA

NA ŽIVOT I SMRT

ZGODE I NEZGODE IZ ŽIVOTA SISAVACA S KOPNA I S MORA

Priredili:

M. FILAJDIĆ I I. RUKAVINA

ZAGREB 1930

NAKLADA
JUGOSLAVENSKOG NAKLADNOG D. D. »OBNOVA«
ZAGREB.

TISAK JUGOSLOVENSKE ŠTAMPE U ZAGREBU.

IZ LISIČJE ŠKOLE

U kasno veče razastrla se tama iznad čitava travnika ispred brdašca. Stara majka lija izvalila se između svoje lisičadi i naslađuje se njihovom raspojasanom igrom. Ali samo još koji časak, jer treba u lov.

Divna li igrališta u tih lisičića! Brdašce se prema jugu strmo spušta. Nekoliko vitkih hrastova zaklanjaju ga pogledu grabljivica iz uzduha. Bazgovina i crni trn štite ga sa strane svojim gustišem .Po tlu porasla je trava protkana čičkom i vlasuljicama uzduž i poprijeko, sve tamo do lisičje jame. Tu je gomila do gomile žuta pijeska. Sunce ga je posvema isušilo. Ih! kako bi se djeca rado poigrala s njim.

U prednjim šapama drži stara lija najmlađe svoje čedance, Rićka, koji od dragosti tek odmahuje repićem, skakuće oko majke i ljubi je šiljatom gubicom, a ona se zabavlja svojim mislima.

Ostala se lisičad zabavlja kojekako: dvoje njih tuče se; nazečili uši, naježili dlaku na šiji, pa navaljuju jedno na drugo. Sad ovo baci svog protivnika, sad ono. A onda se oboje skotrlja niz obronak. Sad se istrže iz bratova zagrljaja onaj dugih nogu, pa zavita repa i savite kičme potrči uzbrdo. Uto začuje oštar, kratak lavež. To je onaj gonič zalajao na brata koji mu eto umače!

Ta neoprezna galama ne dopada se staroj. Naćuli uši i zareži prijetećim glasom koji se čuje kao nekako bubnjanje — mlada se lisičad smije samo u rupi javljati lavežem, i to jedino po noći.

Četvrti lisičić nešto je jači od ostalih. I spretniji. I nekako je drukčiji. Eno ga u travi. Leži i nešto majstoriše. Sam se zabavlja sa sobom. Zubi-

ma je zgrabio neki panjić. On u njemu gleda živu gusku! I sad treba najprije uhvatiti tu gusku — tako, pa tako; onda je valja udaviti — zato i trga, kida i grize onaj panjić. Pušta ga. Priskače mu. Odbacuje ga da ga i opet nađe.

Vidi se da u tog lisičeta imade mašte. Ali izgleda kao da taj ne bi htio svoje igračke nikome da prepusti s draga srca. Jer čim se bratac njemu prikuči da se poigra, već se on mršti, ostavlja panjić i posvema ga se odriče, pa se nekuda zaklanja.

Eno i Rićka. U njega nema tolike darovitosti. On se ničim ne zna zaigrati. Po sreći dograbio je onaj panjić, ali što je panjić drugo, nego samo — panjić! Ujedared ču se od stare oštar signal za opomenu! Mladi zadršću, sva igra prestade. Strjelimice ih nestade u jami, kao na zapovijed.

Eto, tako vježba stara svoju mladunčad i raduje se njihovoj poslušnosti.

Malo po tome izvede ih stara i opet brzo iz skrovišta. Dapače dopušta im i da je prate. Oni već pomišljaju, kako će ih majka te večeri voditi daleko, ali iznenada odjekne i opet njena opomena, režanje, i da si mi ga sad vidio! Nasta trka sitne lisičadi, čovjek bi mislio, noge će polomiti. Jedno prestizava drugo. I kao da ih vjetar nosi. Koprcaju se jedno preko drugoga, dok ih i opet ne nestade u jami . . .

✣

Stari ćaća lisac drži nešto u gubici. Upravo se povratio iz lova! Ulovio je miša. Ščepao ga pažljivo, no miš ipak ciči i trza se. Mladi dozvani ovamo postaviše se u krug. U nogama im sve nešto potitrava. Stari je pred njih pustio miša, baš ispred nosa im.

Ih!

Samo koji metar trebalo bi mišu da potrči, i bio bi na sigurnom mjestu, eno u onom šupljem drvetu

ili u onom grmlju! Ali miš leži i pričinja se da je mrtav. Ništa mi ne bi pomoglo bježanje, misli kukavac.

Sad ga stari lisac dodirne šapom, a on se uzvrpolji i ustrčka . . . Eno ga već pored trave, još samo da se podvuče pod drvo . . . U liščevim očima cakli se nešto divlje. Ujedared osovi se stari i vještim skokom položi šapu na kukavna miša. A on je već mislio da je spašen.

Sad je red na mladima.

U liščevim očima ugasnu divljina. One se smirile. posivjele i nemarno se ukočile. Ščepa miša i oprezno ga donese nazad.

I opet ga ispusti kao i prije među lisičad. Ovaj puta pustili ga naprijed na pedalj, dva, i već ga pograbio jedan žustri mladac. Prgavi učenik!

✣

Treće večeri povratio se stari sa čvorkom. Ščepao ga pored potoka baš u času kad se čvorak nagnuo nad vodu. Drži ga vrlo pažljivo. I ne usuđuje se da ga ispusti. Stalno mu drži šapu na lijevu kriocu. Čvorak pišti i crči. Lepršа. Lisičad čuči oko staroga — i sve čeka, ko će prvi da zagrize.

Stari migne Braci i zareža: Mrrrr! To je bio znak za navalu. Bratac skoči. No ispred njegova nosa uzleti čvorak i nestade ga uzviknuvši porugljivo iz svega glasa.

Tako su svi stekli novo iskustvo i pouku za drugu priliku . . .

✣

Onoga dana bili svi lisičići u jami. Nekako u neprilici kao u groznici. Ležali su u jednoj gomili, i dvoje a dvoje lizali si njuške.

Rosa je okupala djetelinu. S liski cijede se kapljice. Ta niska prašuma od djeteline vidjeti je nekako siva.

Cik je zore.

Međom proljetnih usjeva i povisoke raži promiče stari lisac sa svojom dječicom. Šumaju se, rekao bi, crvene utvare. Ni ćuha ni sluha od njih. Baš kao zmije.

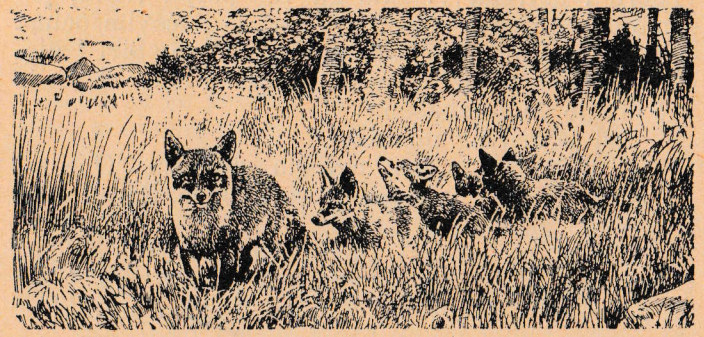

Sl. 1. Lisac vodi četu ...

Stari lisac vodi četu na miševe. Tamo gdje je trava popasena gotovo do korijena, tamo ih je lako i uloviti. Krave se ni ne osvrću na lisice. Toliko su im se privikle da ne mare ni za njih, ni za njihove mlade.

Stari će eno da prekorači na ono polje. O bok mu idu lisičići. Njih dvoje. Ih, što pažljivo umiju da se šuljaju. Poznaju oni svoga strogog učitelja, i zato budno oponašaju svaki njegov pokret. A sad pazite, djeco! Pokazaću vam kako valja da lovite miša!

Tri ili četiri koraka otšumao stari naprijed ... pssst, čuje se tihi cijuk. Tako je fin, a ipak toliko oštar. Stari zastade pored mišje rupe.

Lisičad zastade kao ukopana. I ni da bi okom! Pozorno pilje u ćaćka. On raskapa rupu.

Stari kopa onako — hoćeš, nećeš. To je za njega sitnica. Zna da je sad sličan ravnatelju gimnazije kad tumači matematiku u najnižem razredu.

Kopa sad jednom, sad drugom šapom ... onda obima. Brzo odmiče posao. Miševina škalja ga u nosu, stari se žuri. Uči lisičad da i oni tako rade. Ne valja ostaviti mišu ni časa da može umaći kad si mu tako blizu. A onda morate naglo zauzeti mišje gnijezdo, provaliti onamo šapama svom snagom. Da ga zatečete.

Hop, eno iskoči pečenkica! Vrckava li stvorenja! Kako li je sićušno! Gle, kako bježi i traži rupicu u koju bi da se skloni. Ili da u travu zamakne. Ali onaj što se igrao s panjićem, već je zgrabio miša, smrskao ga i već ga je progutao. Druga lisičad ostala je duge gubice, pa sad beskorisno hvataju po zraku, svađaju se i trgaju međusobno od sama jeda i razočaranja.

Treba pogledati da li je ostavio mlade u gnijezdu, podučava ih dalje stari lisac. I kopa dalje.

Pa to se razumije, evo ih! Mala goluždrava, ružičasta mišad. Lisičićima se činilo da jedu samo sjeckano meso bez koštica ...

A tu nedaleko leži krava, tusta i teška muzara. To nije ništa drugo, već ogroman ćup na četiri noge kao na četiri stupca, i sa dva uha — dvije ručke. Ispod trbuha objesilo joj se bijelo vime iz koga proviruju duge sise čak do zemlje, baš kao kanta puna mlijeka. Često ruči krava. Sigurno je tišti mlijeko. Naskoro bi morala da dođe strina pa da joj olakša vime. Stari se lisac nešto ušeprtljio oko krave, a lisičad se vuče iza njega. Švrljaju amo tamo. Njuškaju. I kao da se ganjaju oko njenih nogu. U to jedno lisiče, u onom trku, podiže malo svoju gubicu prema vimenu. Kao da mu neki vjetrić donio u usta nešta vrlo dobra, nešta za čim je odavna čeznuo, ali zalud. On otvori gubicu ispod vimena, sjedne na rep i stade sisati, sisati što je mogao naglije.

Jedno za drugim prilazili su i ostali lisičići, za svakoga našla se po jedna sisa. Masna, prekrasna!

Krava izbuljila glupe oči u ona četiri sisavca koja joj se prividjela kao četiri patuljka iz priče, a onda stade ih od radosti lizati — kako i ne bi!

Od onoga dana provlači se rano u zoru velika lisica između krava. Ako krave leže, ona ih tjera da ustanu — hvata za jedno vime i siše...

✠

Lisičad izrasla je već, protegla se do mačjega stasa. Mršava doduše i aljkava, ali duga i tankorepa stvorenja. Još uvijek izlazio je otac s njima na noćne izlete. Trebalo se provlačiti kroz tjesnace i zakutke i bog te pitaj kakve zavijutke. Verali se uzdo, koprcali nizdo, skitali se, skitali šikarjem, livadama i poljima, preskakivali plotove, ugibali se, gdje je trebalo, pogibelji, posmatrali svako drvo, svaki kamen — sve je trebalo pregledati, sve onjušiti.

Stari lisac bio je okrutan ubica, bez trunke smilovanja. Učenici nijemo se divili majstorluku očevu, stiskali se uza nj, sad od čuda, sad od straha.

Pred običnim kolcem trnuli su od straha, jer im se prividjelo od njega da je nacereno Lice. Onda bi opet zinuli od čuda nabasavši gdjegod na poljskom putu na kakve stare taljige. Hu! kako to strašno izgleda, čini ti se kao nekakva čudesna životinja s neobičnim nogama! A te su — dabome — kud i kamo neobičnije od govedskih. A šta je ono tamo na humcu? Kao da je neki orijaški kornjaš? Upravo se jasno vidi kako želi da se izvuče iz zemlje, oko njega sve je izbraždeno. A tek kakav mu je rep! Lisičje deranče ne bi nikad moglo ni da zamisli takvo čudo. Strahote li, glava na glavi! Pa onda ona neka strašna ticala! Lisičad posjedala na repove pa bulje, bulje...

Zapravo bio je to plug, pravi pravcati seoski plug koji se bliskao na jasnoj mjesečini. Ručice i vagiri vidjeli se tu — i, dabome, lisičad je to drukčije tumačila.

✠

Jedanput zorom vraćali se kući. Tu na rubu jarka nanjušio stari nešto osobita. Korice od sira pa komad zamaštenih novina. Lugar sjedio je ovdje i nešto malo prigrizao.

Lisac se uznjušio. Dakako, evo traga, žestoko vonja tu, bocka u nosu kao paljevina. Ne gubi se to tako lako. Prizove ždroljave učenike i stade im svečano tumačiti: Najčudnije vam je, djeco moja, između sviju životinja — Lice. Jer mačka miriše uvijek na mačku, bila crna ili bijela, pseto na pseto, jazavac na jazavca, kokoška na kokošku, guska na gusku, puž na puža, zec na zeca — samo miris Lica uvijek je drukčiji. Jedni mirišu na cvijeće, drugi na rasprhlu koru, a jedni opet, da te Bog oslobodi, hvata te odmah kijavica kad ih onjušiš. No uvijek i vazda treba da znadeš već izdaleka da imaš posla s najgorim neprijateljem lisičjega roda — s čovjekom!

Jedan po jedan morali su da pristupe i da onjuše sirac, maslac i prljave novine. Ova mješavina mirisa činila se starom liscu pravim ogledalom čovjeka.

U novinama bilo je natanko opisano kako je neki prepredeni lisac konačno dolijao sa svih svojih devedeset i devet mudrolija.

No stari nije znao čitati ...

✠

Napokon svršila se je lisičja škola.

Jednoga dana sjede stari lisac na repinu, okupi oko sebe svoje učenike i reče im najsvečanijim glasom:

Sinci moji! Škola je svršena, valja nam se dijeliti, — primite od mene posljednju, ali najglavniju zapovijed: Koljite, davite, žderite sve što vam dođe pod zub, od hrušta do srnčeta!

A sad, mili moji, kud koji . . .

(Po Svend Fleuronu.[1])

[1]) Iz zbirke »Die Tierbücher«, naklada Werner Kube, Berlin.

BINGO

Neke zime pohvatao sam u gvožđa velik broj lisica i vukova. Ostavio sam stupice napolju sve do kasna proljeća, jer su bile raspisane visoke nagrade, mada krzno nije više mnogo vrijedilo u to doba.

Livade Kennedyeve bile su oduvijek izdašno lovište, jer onamo nisu zalazili ljudi, a prostirale se između šume i naseobine. I baš tu imao sam najviše sreće.

Jednoga dana koncem aprila izjašim na običajno pregledavanje.

Vučja su gvožđa izrađena od teška čelika, a imadu dva pera, svako u jakosti od sto funti. Obično se postave četiri gvožđa oko ukopane meke, pa pošto se snažno učvrste na sakritim kladama, moraju se još pomno prekriti lišćem i pijeskom da se uopće i ne vide.

U takvoj jednoj stupici ulovio sam jednoga prerijskog vuka, i dotukao onako ulovljenoga toljagom te bacio u stranu. Tad sam opet htio da nastavim gvožđa kao što sam to već stotinu puta radio, pa je sve bilo ubrzo gotovo. Ugledavši nedaleko odatle rpicu fina pijeska, segnem onamo rukom da zagrabim šaku pijeska i da njime što bolje prekrijem nastavljena gvožđa.

Oh, nesretne li zamisli! Kakve li neopreznosti! Onaj pijesak bio je posut po obližnjim vučjim gvožđima i za čas bio sam — ulovljen! Nisam se doduše ozlijedio, jer gvožđa nisu bila zupčasta, pa i moja rukavica prilično je oslabila udarac, no ipak čvrsto me stislo iznad ručnoga članka. Kraj sve strave nastojao sam da ostanem što mirniji i da desnom nogom pokušam dohvatiti

ključ za otvoranje gvožđa koji je tamo negdje dalje morao da bude. Okrenut onako licem prema zemlji, jedva sam mogao da se ponešto ispružim. Nadao sam se ipak da ću nogom napipati i dosegnuti spasonosni ključ. Prvi se moj pokušaj izjalovio, ma da sam se naprezao iz svih sila, — nikako nisam mogao da dosegnem ključa. Tad pokušam isto i po drugiput okrećući se koliko sam više mogao, no i to je sve bilo uzalud. Napokon otkrijem da sam dospio predaleko na zapad, pa počnem iznova onako naslijepo nogom tapati i pipati u nadi da ću se ipak možda namjeriti palcem na ključ. Tako sam neprestance mahao i strugao desnom nogom, a na lijevu posve sam zaboravio. Uto najednom začujem oštar zvuk — cak! — i željezni čaporci stupice broj 3 sklopiše se oko moga gležnja na lijevoj nozi.

Spočetka me se taj užasan položaj, u kome sam se nalazio, nije baš osobito doimao, no doskora postade mi strašno jasno da sve moje nastojanje da se izvučem, mora biti uzalud. Bez nesretnog se ključa nije moglo ni pomisliti da bih se mogao osloboditi željeznih spona, pa tako ostadoh ležeći čvrsto prikovan o tle.

Što će sad biti sa mnom? Nije doduše bilo bojazni da ću se smrznuti, jer je velika studen već minula, ali na livade Kennedyeve nitko ne dolazi niti onuda ne prolazi — osim drvara, i to samo zimi. Kod kuće nije nitko znao kamo sam pošao, pa ne budem li se mogao sam osloboditi, nisam imao druge nade, nego da će me razderati vukovi, ili da ću od studeni i gladi jadno poginuti.

Dok sam tako ležao, zalazilo je na zapadu sunce osvjetljujući svu krajinu krvavim svijetlom. Malo podalje u grmlju pjevala je ševa večernju pjesmicu, baš kao i prošle večeri pred vratima naše kućice. Premda su me već počele da muče teške boli u ruci, a i groznica me već potresala,

ipak sam još zamijetio ševinu kukmu, kad se ptičica opet spustila na tle. Onda me zaniješe misli tamo k udobnom večernjem stolu u Wrightovoj kući. Eto, mislio sam u sebi, sad peku i kuhaju, a sad opet sjedaju k večeri. Moj poni, konjić, stajao je tamo gdje sam ga i ostavio; prebačene uzde sezale su do zemlje — čekao je strpljivo da me odnese kući, ne mogući nikako pravo da shvati to zakašnjenje. Kad sam stao da ga dozivam, prestane da pase i zagleda se u mene pitajućim pogledom. Ali pomoći nije bilo. Ta, da je barem otrčao kući, — prazno sedlo znalo bi dosta iskazati ukućanima, pomoć bi sigurno došla! U svojoj velikoj privrženosti jadno moje konjče nije znalo ništa drugo, nego da strpljivo čeka pokraj mene, dok sam ja stradavao od studeni i gladi.

Sjetim se tada, kako je stari traper, lovac Giron, zabludio jedanput u šumu, pa kako su na proljeće drugovi našli njegov kostur s jednom nogom u medvjeđim gvožđima. Počnem razmišljati već i o tome, po kojem bi me dijelu moje odjeće mogli prepoznati. Tad mi sine ova misao: Isti takav osjećaj mora da ima i vuk, kad zapane u stupicu. Oj, koliko li sam ja već skrivio takvoga jada! A sad moram da okajem sve to . . . .

Noć se već polako spuštala. Prerijski vuk već je negdje zavijao, a moj poni strigao ušima, približio se k meni i puhao na mene svojim nozdrvama. Uto se javio još jedan vuk, pa još jedan, i ja sam jasno razabirao kako se negdje u blizini sakupljaju. Ležao sam tako licem k zemlji i jedino sam se čudio tome, što ti krvoloci nisu odmah nahrupili na me i razderali me na komade. Dugo sam slušao njihovo zavijanje i napokon opazim da se oko mene vrzu neke nejasne sjene. I konj ih je zamijetio. Utvare se najprije razbježaše od njegova prestravljena soptanja, no malo poslije dođoše oko mene i stanu u me zuriti. Doskora posta-

doše drskiji, te su još bliže dolazili i navlačili truplo svoga ubijenog druga. Povičem na njih. Oni su odlazili i opet dolazili. Konj od straha pobjegne.

Malo malo — i eto ih opet natrag. Nakon dvije tri takve navale i uzmaka napokon odvukoše vučji leš i proždriješe ga za par časaka. Onda se opet približe k meni i opkole me. Najdrskiji među njima onjuši čak i moju pušku i okvasi je — onako po vučji. Uzmaknuo je doduše natrag kad sam se na nj ritnuo slobodnom nogom, no što sam slabiji bivao, to su vukovi bivali sve bezobrazniji. Njihov vođa posve mi se već približio dahćući mi ravno u lice. Tada zatuliše i ostali vukovi. Bilo mi je posve jasno da mi otkucava zadnji čas i da će me ti prokleti gadovi rastrgati i požderati.

Uto najednom tamo iz tmine pojavi se velik crn vuk, muklo režeći. Ona vučjad oko mene raštrka se na sve strane kao pljeva na vjetru. Ostade jedino njihov vođa, no s tim je onaj crni došljak bio ubrzo gotov, — vučji se predvodnik ispružio sav raskidan. A onda — strava me spopade, — ona crna neman potrči ravno na mene i — Bingo, moj vjerni pas Bingo, češkao je sav zasopljen svoju rutavu glavu o moje rame i lizao mi ledeno lice.

»Bingo, Bingo, stari druže, donesi mi ključ!«

Bingo skoči i za čas se opet vrati vukući za sobom moju pušku, jer je znao da nešto hoću od njega.

»Ne, Bingo, ne! Donesi mi ključ za gvožđa!«

Ovaj puta došao je s mojom pilom, ali napokon donio je i ključ, te veselo stao mahati repom videći da je to ono pravo. Slobodnom rukom vrlo lako odvinem ključem vijak na gvožđima, spone se raspadoše, a moja ruka bila je slobodna. Za čas bilo je isto tako i s nogom, i ja sam bio spasen. Bingo mi dotjera još i konja, pa pošto dva tri puta skoknem amo i tamo da stavim krv u kolanje, uzjašem i krenem kući. Spočetka išlo je polako, no kasnije skokom, a Bingo je veselo skakao preda mnom lajući poput kakvoga glasnika.

Kad stigosmo u naseobinu, saznam da se vjerno pseto te večeri ponašalo vrlo napadno, da je skakutalo pod večer tamo amo po cesti i lajalo, pa kad se napokon posve zamračilo, odjurio je Bingo u noć, te vođen nagonom koji mi ne možemo da objasnimo, osvanuo kraj mene baš u pravi čas da me osveti i oslobodi.

Po E. S. Thompsonu iz »Prirode«[1]).

[1]) »Priroda«, popularni ilustrovani časopis, godišnja pretplata 60 Din, za đake 35 Din. Uprava u Zagrebu, Šalata, Morfološko-biološki zavod.

NA LANCU

»Mrčko« bio je ljut pas koji je k sebi puštao samo ujaka i slugu, jer mu je ovaj donosio jelo. Kad bi mu se tko drugi primakao, Mrčko bi ga ščepao gdje bi prije dograbio.

Mrčko je ozlijedio mnogo svijeta, odraslih i djece, pa su ga zato privezali o lanac. Bio je dakle pravi zatočenik, kako je i zaslužio svojim ujedljivim vladanjem. To je Mrčka kanda još jače podjarivalo, ali lanac bio je vrlo tvrd! I jak!

Sam samcit od jutra do mraka živio je Mrčko u psincu, u svojoj prostranoj kućici, i bio zakleti neprijatelj svačiji. Pravi samoživac! Činilo se da to pseto ne zna ni za što drugo na svijetu, negoli uzlajati se iz petnih svojih žila skačući i urličući baš kao da je u nj uljegao sam nečastivi, čim bi se tko pojavio na dvorišnim vratima. Grizao bi kao pomaman kamenje oko sebe, ne bi li tako iskalio svoj veliki bijes na došljaka. Za to je i bilo vidjeti oko njegove kućice utrtu zemlju i pravi pravcati jarak kao kakav čarobni krug. I jao onoj životinji ili čovjeku koji bi stupili u nj! Samo bi po koji bezobrazni vrapčić zaletio se kojiput onamo, jer, to svi znademo, crnomrljac ne poštuje nikoga na svijetu.

Jedared, bilo je to odmah po ručku, nestalo je male Jelke. Tražili je svuda. Po kući, oko kuće, po vrtu, svuda. I dozivali. Ali od nje ni traga ni glasa. Kadli u neke nekavice, spazi netko dvije dječje cipelice gdje vire iz psinca.

Mrčko ležao je tu i podmuklo gledao preda se.

Majka problijedi kao krpa. Ujak se zaprepastio. Svi izgubili glavu. I ti bi da si to vidio!

Nijemom kretnjom ruke zapovijedi nam ujak

da se, zaboga, ne micemo, a sam korakne oprezno prema psincu.

Mrčko se uspravi, iskesi zube i ljutito zareža . . .

Majka nije više mogla da se svlada. »Jelka, Jelka!« zavapi iza glasa.

Uto se nešto gane u psincu i pored runjave pseće glave iskrsne ružičasto lišce male djevojčice. Trljala je snene očice, a onda sva srećna pogleda na nas.

Majka nije se usudila da vikne na nju, samo joj živo odmahne rukom. Jelka se okrene svome susjedu pa će reći: »Mlćko, papa, ja molam ici mamici«, pri tom mu pogladi runjavu glavu, a on joj — ta beštija! — sav uzbuđen i cvileći stade lizati ruke mašući repom, kako se dalo razabrati po udarcima o stijenke njegova psinca. I, kad je mala bezazleno i mirno pošla prema nama, pas je isprati do nakraj onoga zlosretnog kruga cvileći i umiljkavajući joj se. Kad bi to tko bio naslikao, onda bi se mirne duše smjelo pod onu sliku potpisati: »Pseća nježnost«.

Mala je pričala: »Nas Mlcto je sam. Na lanu. Ne moze tatat to Talo ni Fido i Lundov. Ja sam isla njemu. Dala sam mu luzica i tlave. On se i nije ladovao. Limica mu bila plazna. On je ispazio jezit, ovato . . . i ladio ovato . . .« Ona je pokazala kako pas od žeđi stenje. »Onda ja osla na valov. Napunim limicu vode. A on popio. Jezit je vitao: fla, fla, fla! A onda smo isli u tucu. Ja sam mu plicala o vau-vau, i janjetu. Njemu se dopalo. Samo je lepom mlatio. A onda smo zadjemali. I pavali. A onda mama vice. A ja dosla«.

Iz zbirke »Der beste Freund« od Otta Wintera[1]).

[1]) Naklada Werner Kube, Berlin.

VIDRINE MAJSTORIJE

Tko je god pohodio maksimirski zvjerinjak u Zagrebu, taj se zacijelo dugo vremena zadržao uz kamenitu ogradu maloga jezerca gdje je uživao u vještinama što su ih izvodili čudni vodeni akrobati. Po obliku glave mačke odrezanih ušiju, po stasu kune, jaka i debela repa, sa plivaćim opnama među prstima, ne znaš ni sam na čemu si. Pogledaj oko sebe, i vidjećeš bijelu pločicu s natpisom: Lutra vulgaris, vidra obična.

Jedna je od njih uhvaćena u nekoj pritoci Vardara, druga u Ilovi, pritoci Save, a treća je rodom iz Međumurja.

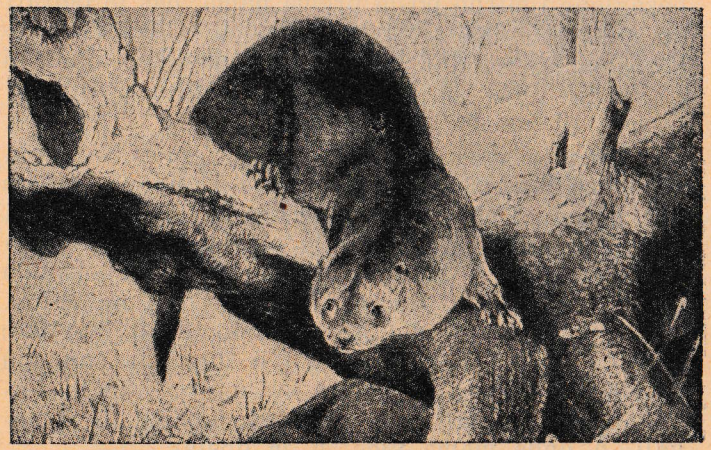

Sl. 2. Vidra vreba lovinu.

U slobodi vidra je veliki grabežljivac, strah i trepet ribama. No ako mladu vidru izvadiš iz gnijezda i hraniš je kruhom i mlijekom, ona će se brzo pripitomiti. Pitoma vidra veoma je dražesna i umiljata životinja. Na gospodara brzo se privikne i zavoli ga tako da ga kao i pas uzastopce slijedi. Mlijeko i biljna hrana mili joj se više nego meso, a od ribe dade se tako odučiti da je neće ni da okusi.

Kitajci dapače uče mlade vidre da im, kad odrastu, hvataju ribe. Mlijekom othranjene vidrice, odvikle od ribe, vježbaju se tome poslu najprije s ribama što su ih ljudi napravili od kože. Poslije stanu vidri bacati tu kožanu ribu u vodu, a s vremenom zamijene ovu sa pravom ali mrtvom ribom. Kada se vidra nauči da hvata i iznosi ovakvu ribu, onda joj bacaju u poveću posudu živu. Ovakvu izvježbanu vidru valja samo dovesti do vode u kojoj ima ribe, te joj zapovjediti da lovi.

Najzanimljiviju pripovijetku o vidri pripovijeda nam Hrizostom Passek, stari poljski plemić i maršal.

Godine 1686 — pripovijeda on — kad sam živio u Ozovki, pošlje mi Njegovo Veličanstvo kralj Ivan Treći Sobjeski gospodina Straszevskoga sa porukom i pismom da mu dovedem svoju glasovitu vidru. Nas dvojica ispismo nešto rakije pa pođosmo na livadu, jer vidre nije bilo doma. Lutala je po ribnjacima.

Viknem je imenom, a ona se izvuče iz trščaka, pa se stane oko mene previjati, pođe sa mnom kući i uđe u moju sobu. Kraljevski poslanik začudio se tomu.

»Alaj će se kralj razveseliti kad dobije ovako milu i pitomu životinju«, reče on.

»Lagano, lagano, gospodine kraljevski poslaniče! Šta ćeš kazati istom onda, kad sagledaš što sve umije moja mala!«

Nas dvojica odemo do ribnjaka i stanemo tik vode. Zapovjedim joj da donese ribe za moga gosta, a ona đip! u vodu, pa mi izvuče jednu bjelicu.

Drugi puta iznese mi štučicu, trećiput poveliku štuku. »Bože, čuda li!« vikao je gospodin Straszevski. Ali ja mu pokazah i druge majstorije svoga miljenčeta.

Vidra je spavala sa mnom na istoj postelji, a bila je toliko čista da mi nije nikad onečistila ni postelje ni sobe. Ali radila je naopako: danju je spavala, a noću je stražarila uza me. Nitko tada nije smio ni da se približi mojoj postelji, jer je dotle cviljela i kričala, dok me ne bi probudila. Ali zato danju spavala je tako tvrdo, da si je mogao nosati na rukama, a da se ne probudi. Kad bi me tkogod, makar i u šali, uhvatio za kaput, trebalo je samo da namignem svojoj vidri i poviknem joj, i odmah bi moja mila životinja poskočila da me odbrani od tobožnjega napadača.

Osobito rado druguje moja vidra s nekim kudronjom. Njih dvoje skitaju se zajedno satima i satima, — od njega naučila se ona svim vještinama. Druge pse ne trpi, ne može ni da ih gleda.

Jedanput dođe mi u pohode dobar znanac, gospodin Stanislav. I on se čudom čudio kad zapazi gdje se pitoma vidra umiljava oko mene kao pašče. I gospodin Stanislav imao je uza se neku visoku hrtinu, pa se poboja da taj divljak ne počini kakvu nepodopštinu, — zato naredi da ga svežu.

»Pusti, ne brini se«, poviknem ja, »ne boji se vidra hrta«.

»Ti se šališ« reče mi prijatelj »kako se ne bi ovo malo stvorenje bojalo psa, kad moj hrt ganja vuka i razdire lisicu«.

Da vidimo dakle! Kad vidra ugleda tuđu psinu, docapka k njemu, svega ga obnjuši, a zatim sjede promatrajući ga izbuljenih očiju. Hrtina držala se mirno, ukočeno. Za večerom, dok sam razgovarao s gostom, privuče se ovamo vidra i derne hrta šapom po njuški. Pas se uplaši pa bježi za vrata, pa za peć, a vidra uvijek za njim. Hrtu je svuda tijesno, pa kud će kamo, nego skoči na stol,

sruši i razbije dvije fine čaše. Napokon ga pustismo iz sobe, da se kurtališe vidre.

Kraljevskome poslaniku, gospodinu Straszevskome, rekoh, da bi mi bilo teško rastaviti se od ovako vjerne životinje. Dugo i dugo skanjivao sam se. Kralj mi jedanput poruči: Dvostruko daje, tko brzo daje! Drugiput darova mi dva vatrena turska konja sa prekrasnom konjskom opremom. Šta mi preosta, nego da se odijelim od vjerne životinje?

Mila moja vidrica teško se dijelila od mene. Vikala je, jadikovala i cviljela da su i mene suze oblile, a putem u krleci nije htjela ni da prinjuši nikakve hrane pa je silno izmršavjela.

»Mršava si, lijepa zvjerčice, ali kod mene oporavićeš se brzo« reklo je Njegovo Veličanstvo.

I zbilja, ubrzo privikla se ona kralju, dopuštala mu da je gladi rukom, a na svakoga drugog režala je i grizla ga u ruku. Počela je i da jede. Ljudi unesu u sobu veliku posudu bistre vode s ribicama i racima, a vidra je veselo ronila vodom i vadila ribu za ribom.

»Lijepa Marijo« reče kraljici razdragani kralj »ja ti više neću da jedem ribe, do one što će mi vidra hvatati. Idemo sutra u Vilanov da je vidimo na djelu u ribnjaku«.

Ali, eto ti žalosti! Noću izvuče se vidra iz dvora skitajući se naokolo. Neki vojnik namjeri se na nju, pa ne znajući kakva je to vidra, ubije je iz puške, sadere joj kožu i odmah sutradan brže bolje izruči kožu nekome ćifti za male novce.

Ali kad u dvoru vidješe da nema vidre, jao i pomagaj! Ubrzo nađu i vojnika i ćiftu pa s njima kralju na sud. Ne pitajte, kako je glasila presuda! Vojnika trebalo je ustrijeliti. Jedva jedvice crkveni dostojanstvenici izmoliše u kralja da se smiluje i oprosti kaznu nesmotrenom vojniku.[1])

[1]) Po knjizi »Životinje« od prof. Šebišanovića, izdanje Društva sv. Jeronima u Zagrebu.

IZ TORBE STAROGA KRIVOLOVCA

E, moj gospodine, da ti ja pripovjedim o medvjedu sve što ja znam, valaj bi imao pričati do sutra. Čujde samo ovo malo:

Jedne noći čujem ja da mi neko trese krušku. Izađem napolje i spazim u mraku nekoga na kruški. Uzmem dugačku motku i odalamim ga. Zamanem i po drugiput, ali osjetim kako onaj gore ščepa motku, pa i mene s njom podiže uvis. Ispustim motku i skljokam se u travu. U tom času začujem ja kako onaj gore zamumlja. Prepoznam ja mededa i pobjegnem u kuću, jer nisam imao puške. Znaš, još ono predlani ubio ja mlada medvjeda, pa me sam vrag natentao da prodajem njegovo meso. Neko me prijavio, došli žandari, odnijeli meso i kožu i pušku. A mene u kotar, pa sa mnom u ogulinsku kulu. Ma da mi je onomadne pod kruškom bila moja duplonka pri ruci, ne bi ni ovaj živ umakao...

Pitaš me kao medede love? A, svakako!

Moj pokojni ćaća — Bog mu dušu pomiluj! — kazivao mi, da bi naši ljudi znali da omotaju lijevu ruku u debele krpetine kad su išli na medede. Kad bi medo nasrljao na čovjeka, ovaj bi mu spretno grunuo zamotanu ruku u ralje, a nožem u desnici rasporio mu trbuh.

Ama zgodniji je lov potražice u snijegu. Ideš zvijeri po tragu dok je ne zatečeš u kome brlogu. Ali tu je premalo jedan čovjek. Treba ih nekoliko. Ideš polako, mirno, da medo ništa ne osjeti i prije reda ne uteče u drugi koji brlog za koji niko i ne zna. Pred brlogom razrede se lovci. Nekoliko njih — izazivači — prišuljaju se do sama brloga i zovu medu: »Čik medo, na mejdan!« Medo uskoro zamumlja, hrupi iz brloga, a ljudi ga ucecaju.

Najvragometnije bilo ti je ovo:

Pođem ja u šumu po drva, kadli usput naiđem ti ja na tri medvječeta. Strpam ih u vreću, pa da ću kući. Ali — ne lezi vraže! — najedamput začuh ja gdje nešta krupna trči za mnom. Okrenem se, a to medvjedica! Spustim vrećetinu preda se, zgrabim sjekiru u obje ruke, i kad mi medvjedica priđe, ja zamahnem. Ona uzmače i zastade malo podalje od mene. Stojim ja, stoji ona. Gledam ja nju, gleda ona mene. Krenem njojzi, a ona unatraške: tap, tap, baš ovako... Opet stanem ja, stane i ona. I opet gledam ja nju, gleda ona mene. Bože prosti, ko kršteno čeljade. Vidim ja da je vrag uzeo šalu. Po leđima stali mi se vrsti sve kao nekakvi mravci. U podgolac mi ušlo nešto pa me golicalo... Počelo se već i mračiti, ja se poplašim i pustim jedno medvječe iz vreće. Stara mu se obraduje, pomiluje ga, oblizne ga nekoliko puta, pa eto ti je opet za mnom. Vidim ja da nemam ni kud ni kamo, nego pustim drugo pa i treće mlado, našto me ona ostavi i ode u suprotnu pravcu.

Nego, moliću te, ovo što ću ti sad ispripovjediti ne kazuj nikome, jer znaš, vrag ne spava, moglo bi me opet baciti u hladovinu ogulinske kule. Ali znam te ja, ne'š me odati, naš si ti čoek!

Ele, jedne nedjelje, u prvim danima jeseni, izađem zorom pred kuću. Sunce se već pokazalo, a mene sve nešto vuče u goru, vuče me da prođem prodolima i uvalama gdje još nisam bio. Uzmem svoju sjekiricu i odem. Idem ja, moj gospodine, i nešto kao da mi govori da neću badava ići. Došao u ljeskar, pikne mi ispred nogu šljuka — ja se sjetim svoje puške, i bi mi teško pri duši. Jer kad god sam vidio šljuku, sigurno je bilo da će pasti lija ili srnjak.

Idući tako, dođem do mjesta gdje počinju maline rasti, i vidim da je tuda neko gospodario. U prvi mah pomislim e su čobani brali maline, ali

kad opazim na kamenu rpu pogani, odmah mi puče pred očima: medvjed!

Na svoje veselje pronađem frižak trag i taj me vodio k nekoj glavici, kroz jednu usku uvalu. Odmah sam bio na čistu da je u onoj glavici medvjeđi brlog... Idem ja mudro kao zvjerka, i na najužem mjestu opazim opet friške otiske prednjih nogu. E, dobro.

Malo stanem, razgledam, razmislim, pa okrenem kući.

Sve mi se motalo po glavi kako da dođem do medine kože, i sjetim se svoga prijatelja iz Gorskoga Kotara, znaš onoga Pešuta, ali ti ga nećeš poznavati. Ima on za medvjeda željezo. Došavši kući uputim ženu da idem po željeza, a ona neka ode ujutro u pilanu i neka me ispriča da neću moći nekoliko dana raditi, da sam se razbolio.

Donesoh željeza i krenem poslije podne na ono mjesto da ih postavim. Nije mi izbjeglo da je medo vani iz brloga. I ja lagano pričvrstim lancima željeza, zaspem ih zemljom i suhim lišćem, pa krenem kući kamo sam stigao kasno u noć.

Ranom zorom krenem da ću pregledati postavljenu stupicu. Na svoju radost čujem, iako sam bio podaleko od uvale, neko tulenje, mumljanje, a kadikad i bolno zavijanje medvjeda. Stigavši do one uvale, dobio me medo u nos, pa počeo upravo bijesno lomatati i škljocati zubima da me počela hvatati jeza. Ubrzo smalaksao medo od napora da se izbavi iz željeza u kojima su mu obje prednje šape bile čvrsto stisnute sve do iznad zglobova.

Kao da me vile nose nagnem bježati kući, rečem ženi što je i kako je, i utuvim si u glavu da moram medu živa uhvatiti i živa ga prodati, ali ne u Vrbovsko, nego u Karlovac.

Nabrzo spletem od debele žice brnjicu, a tanjom žicom dobro je povežem, uzmem podosta konopa i svoju sjekiricu, za nekoliko dana hrane u torbu, i krenem, da prostiš, sa ženom, u uvalu.

Medo već bio dosta miran, ali kada sam htio da mu nabijem na glavu pletenu košaricu od žice, počeo je iznova da grize i tuli. Ipak mu nekako zgodno prebacim i nategnem košaricu, dobro je svežem oko vrata i sada mi je bilo lako oko mede, jer je bio nemoćan. Sad mi je bilo najglavnije da mu provučem kroz nozdrve pripravljenu kariku. I to mi pođe za rukom. Na kariku pričvrstim lanac, a njega privežem za najbliži bukvić, zavežem mu noge unakrst — i sad tek oslobodim mu noge od željeza. Čim se isključtio, htio je medvjed da se propinje, ali kako je dobro bio vezan, to mu nije ništa pomoglo.

Već se i mračak hvatao kad sam dobro poznatim šumskim putem krenuo prema Gomirju te prešao Dobru primičući se, stopu na stopu, Krpelu. U gustišu Krpela kanio sam odmoriti se izbjegavajući svaki sastanak s ljudima. Medu zavežem za jedno stablo i legnem da prespavam do iduće večeri. Medo se nekoliko puta bio nekako uznemirio, ali brnjica ga brzo upokorila.

I tako ti ja treći dan u zoru prispijem u karlovačku šumu. Opet zavežem medvjeda, ostavim ženu da pripazi na nj i krenem u Karlovac. Svuda sam propitkivao, bi li ko htio kupiti živa medvjeda, ali uzalud. Teda negda reče mi jedan čovjek da je u varoši nekakav cirkus, i on možda mi kupi.

Odem ja onamo, a gospodar zbilja pođe sa mnom da vidi medvjeda. I mi se pogodili za hiljadu kruna.

Ja povedem svoga medu; oni ga odmah strpaju u dobro okovanu gajbu, a ja pobrao moju hiljadicu. Znao sam ja da medo neće dugo u onomu kavezu ljenčariti. Oni će s njim u školu, da ga uče tancu!

A znaš li kako ga uče? Baš kao i cigani mečkari.

Na jednom mjestu očiste zemlju kao veliko gumno i tu nalože dobru vatru da se zemlja jako

zagrije. Sad na to gumno natjeraju medu i stanu udarati u bubnjeve bijući uza to štapinom runjavca. On mora da se uspravi na stražnjim nogama, zavaljuje se s jedne noge na drugu kao da pleše, jer ga vruća zemlja peče po tabanima. Poslije se medvjed dobro sjeća ove svoje muke, pa smjesta zaigra čim mu gazda stane udarati u bubanj. Misli medo da je opet na vrućem gumnu ...

Tako ti je to, moj gospodine!

Po »Lovačko-ribarskom vjesniku«.

ŠUMSKI PUSTINJAK

Ljeti, kad kukuruzi počnu klasati, ožive večerom naša brda. Vatre plamsaju, a večernju tišinu prekine od časa do časa po koji gromorni hitac iz starinske kubure, sad opet zaori zaglušna neka lupa i kričanje. Ko po prviput sluša taj koncert, a ne zna na čemu je, pomisliće da je kod ovih valjda grožđe rano sazorilo.

No nije tomu tako, već to brđani čuvaju kukuruze od jazavca. Došlo je doba kad jazavac zalazi u kukuruze, pa je sada sto muka s njim. Mliječna zrnca slatka, a naš jazo sladokusac, pa eto ti belaja: poruši, polomi, požvaka — da Bog oslobodi! Zato eto valja da se čuva, iako tim čuvanjem ne sačuvaš svakiput. Da, desi se, te ćubiš u kukuruzima po dvije, po tri noći, i nema ga. No jesi li četvrte noći, onako moran, malo zadrijemao, eto ti ujutro u kukuruzima vršaja. Pa da on to načne i pojede deset, dvadeset klipova, neka bi mu, al nesreća proždrljiva povali u jednoj noći stotinu i više batava.

Prava je nevolja s njim, osobito tamo gdje se razmnožio.

Sa rušenjem mladih kukuruza počinje za jazavca prva berba ljetine, koja se nastavlja potkupljivanjem šljiva, grožđa i drugoga voća. U kasnu jesen pri pobiranju šumskih divljaka prilično mu se već opustila salasta trbušina. Nije ga strah ako će uskoro da zahuji ledeni sjever, ako će da osvane ciča zima u bijeloj haljini: opskrbljen je obilnom zairom, pa ni brige ga! Utovljeni jazo vagne u to vrijeme nerijetko po 15 do 20 kilograma. Nije to više onaj naš stari znanac od proljetos! Proljetos, onako suh kao trlica, znao bi pred psima iz

jame frknuti pa strugnuti poput zeca kroz šikarje, a gle! sada mu se ne da ni maknuti. Toliko je otromio. Radije će se na svog progonitelja iskesiti i zapuhati, ne bi li ga time zaplašio.

Ko jazavca pravo ne zna, rekao bi na prvi pogled da je to lijen i pospan stvor, no prevario bi se. Lijen i trom je samo u vrijeme dok je onako utovljen, a inače je to prgavo, žustro i uvijek zaposleno njuškalo koje po svu božju noć obilazi te ruje, kopa i njuška gdje bi što spremio u svoj prostrani želudac. Istom pred zoru vraća se u jazbinu koju je svojim velikim čaporcima iskopao u pristranku kakvoga brda ili u ravnici pod žilama kojega drveta. Preko dana odmara se i spava.

Jazbine obično su mu prostrane i vrlo razgranjene. Osobito su prostrani tako zvani matičnjaci gdje ženke kote i othranjuju mlade. Ovi matičnjaci naliče katkada upravo malim podzemnim tvrdavicama. Nije ni čudo kad znamo da je takav stan kopalo i nastavalo mnogo jazavačkih pokoljenja. Nema u jazbini onoga smrada ni nečistoće kao u lisičnjaku. Jazavac je čist i uredan domaćina! Stan često čisti, a prema potrebi i mijenja. Zna se da taj delija ima redovito po dva, čak i po tri stana. Zato ga katkada zaludu tražiš danas tamo gdje si ga jučer bio našao.

Obično se kaže da jazavac zimu prespava, ali to ne stoji. Njegov san traje po nekoliko dana, i to za vrijeme najstrože smrzavice i mećave.

Stari lovci mislili su da jazavac, zavukavši se preko zime u jazbinu, siše mast na smrdljivu žlijezdu ispod repa, ali ni to ne stoji. To je zastarjela lovačka bajka. Istina je, zimi njegova slanina ide na tanje, ali to biva samo od sebe, upravo tako ko što omršavi i debelo čeljade iza duga posta, po odredbi liječnika.

Jazavac ne voli društva, živi životom pustinjaka. Samo u vrijeme parenja pridružiće se na

dvije, tri nedjelje k ženki. Iza svatova povlači se i opet u samoću, jer mu je sada najpreče na svijetu: mir i trbušina! Za potomstvo deveta mu briga, to su ženska posla! misli taj šumski pustinjak.

Jazavica izvodi već zarana svoje mlade na pašu da se mladež što prije privikne samostalnu životu. Trbuhom za kruhom... U školu života!

Stara se nikad predaleko ne udaljuje od jama. »Naš govedar« pripovijeda J. Zimerman, »donio je početkom aprila 1912 godine jedno jazavče, staro šest do sedam sedmica koje je ulovio među govedima u šikari. Izgubilo se majci koja je svoju jazavčad predaleko odvela od jame. Mali jazavčić mila je životinjica, po izgledu nezgrapna i smiješna. Žderao je do čega bi došao: miševe, puževe, žabe, zmije i sve moguće bube. A htjelo mu se bogme i meda. Da ste ga vidjeli kako se oblizuje to tepavo zvijerče...«

(Iz »Lovačko-ribarskoga vjesnika«)

ZERDAV U SUŽANJSTVU

Par dana pred Badnjakom uhvate moji ljudi među starim drvima živa zerdava. Bio je mužjak, kićen svat u bijeloj zimskoj odjeći. Crnim, nemirnim očicama neprestance je strijeljao naokolo, crvenkasta njuškica oprezno je ispitavala novu okolicu, a kraljevsko krzno na njemu bilo je bijelo i čisto kao tek zapali snijeg. Samo vršak repa okitio mu se crnim čuperkom.

Zatvorim ga u nenastanjenu sobu, i tu se moj gost snađe dosta brzo. Dakako da ju je najprije naparfemirao onim osobitim mirisom što izbija iz svakoga čeljadeta od porodice kuna, ali ta duha ne prija baš čovječjemu nosu. Moja zvjerčica kao da bijaše vrlo radoznala, njezin nosić trebao je da onjuši svaku stvarčicu, zavirivala je u pokućstvo, verala se po stolovima, a po zastorima umjela se da popne čak do stropa. Već drugi dan uvukao se moj bijelko u peć, a odavle, šta mislite? odvukla ga želja u čađave cijevi. Bogzna što je tamo radio, ali, kažem vam, tamo je proboravio nekoliko debelih sati. No kad se napokon zasitio istraživanja i ukazao na vratima peći — na zdravlje! — možete misliti kakav! Dimnjačar, pravi mali dimnjačar!

Ubrzo zavoljesmo obojica jedan drugoga. Kao za šalu, za igru, znao se brže bolje nekuda sakriti, čim bi osjetio da mu dolazim u pohode. A u skrivanju bio je pravi majstor! U toj sobi visjela je visoko na glatku zidu velika, starinska ura nihalica. Bogzna otkada već nisu se okretali njezini kotačići. Jedanput opet uđem u sobu, moga zloće nema, a nihalica kao oživjela mirno otkucava svoj tik-tak. Pogledam bolje, a to unutra iza one okru-

gle ploče visi na kotačićima moj bijelko i vragoljasto pilji u mene crnim očicama, kao da će reći: Jesi li vidio majstora, a? Bome ja još ni danas ne znam kako se uzverao onamo.

Ali najmilije skrovište bila mu je postelja. Tu si je ugnječio i udoban ležaj, u kom je noćivao, tamo je najvolio da pobjegne kad je čuo da se otvaraju vrata. Neću reći da je plašljiv, ali oprezan, e to da! No ako si miran, kad mu ćeretaš nešto prijatno, on kao da te razumije, skoči s postelje i lagacko lagacko prilazi k tebi. Često popostane, istegne vrat, odigne šapicu, koska njuškom i gleda te, gleda, izgara od radoznalosti. Katkada, da bolje vidi, uspravi se čak na stražnjim nogama, glavu izdigne što više može i okreće je radoznalo kao ono maleno dijete što se ispelo i odiglo na prstima da može vidjeti na policu. Kad ga ovakva preplašiš, zahrnjči najprije i cikne nekako osobito, a onda otskoči da se sakrije, uvija gipko tijelo, ni ne vidiš da mu se nožice dotiču zemlje. Katkada sikti kao zmija.

Trećega dana postavim ga u veliku krletku, odakle nije mogao da se izvuče. Ispočetka osjećao se malo neobično. Obnjuškivao svoj zatvor, a kad bi mu se netko približio, ljuto bi se rasrdio, pritisnuo se uz rešetke i griskao ih. Kod toga čulo se srdito kmečanje i siktanje. Kad bi mu pružio unutra prst od rukavice, bijesno bi zagrizao u nj. Ljut ili uplašen, nakostruši svaku dlaku na repu.

Muzike ne trpi. Kad mu sviraš pred rešetkama u tamburu, uskače se po kavezu, pritisne glavu o žice i ciči, ciči. Pandžama ne kida nikad svoga plijena, u tom poslu služi se uvijek samo zubima. Kad se malo zvijere upitomilo, prestalo je da širi oko sebe onaj neugodan zadah, pa sam ga mogao mirne duše uzeti na svoj pisaći stol.

Prije negoli će leći okrene se nekoliko puta u ležaju, a onda se složi i savije u krug, njuškom do

zatka, repom obavije još jedan krug oko sebe. On voli toplo. Pravi je smrzlo, zato si i nastire ležaj s puno perja i mahovine. Protjeraš li ga odatle, popane ga drhtavica. U toploj sobi uzvere se i sjedne negdje uvrh krletke, pa se mije i gladi od glave do repa kao mačka.

Ni svjetlo mu baš ne prija, zato žmirka očicama čim prineseš do krletke svijeću. U pomrčini iskre mu se oči zelenim sjajem.

Najmilija mu je hrana mlijeko i sitne ptičice. Prilično je proždrljiv. Dvije su mu strnadice jedva jedvice dostajale za jedan dan. Izgrize im najprije glavu, a onda ostalo. Ostavi samo perje. Od većih ptica, na primjer, svrake, ostavlja glavu i noge. Kokošja jaja ne dira makar bio ne znam kako gladan, valjda zato što ne umije da ih otvori. Čim sam mu ih ja provrtao, halapljivo ih je ispio. Govedina mu se baš ne mili. Ždere mljaskajući kao prasence kad siše. Čim mu se tko približi, zapne mu zalogaj u grlu, jer ne voli da ga gledaju kod jela.

Jedanput pustim u kavez živa štakora. Da si vidio trke! Optrkivali se ispočetka kao da se jedan drugoga pobojava. Štakorina se obezobrazio. Glockaše po kavezu kao da je njegov, a malo potom posrče mlijeko iz zdjelice u krleci. Dotle je zerdav gledao raskolačenih očiju što taj delija stvara u njegovoj rođenoj kući.

Da zapodjenu borbu, trebalo ih je nadražiti. Ispočetka bila je bojna sreća na strani bezobraznog štakora. Zerdav se očajno branio, previjao se poput zmije uzmičući. Bio je to pravi boj o ž i v o t i s m r t. Štakor je neprestance škrgutao zubima i cvilio, a zerdav samo na prekide polajavao. Taktika bijeloga zerdava bila je dobra. On počeka da se štakor izmori, a tada i sam prijeđe u navalu. Klali se licem u lice. Bila je to prava viteška borba. Zerdavu uspije da obješe protivnika, opaše ga čvrsto prednjim šapama i obori na tle. Strijelimice sune

mu koljačima pod vrat, pregrize mu kucavicu, krv šikne, štakor klone i naskoro otegne. Tada pobjednik pristupi poslu: zdrobi štakoru kralješnicu, zguli mu kožu i poždere sve osim glave, nogu i repa.

Istom 7 maja, kako sam ga već držao četiri i pol mjeseca kod sebe, pokušam da ga pomilujem, ali u rukavicama. On doduše zagrize, ali ne ozbiljno. Ispočetka mi se ugibao, no naskora prepusti se mome milovanju, i to kao da mu je godilo, jer bi se izvrnuo na leđa i zatvorio oči. Doskora se moj junak toliko upitomio da sam ga smio pogladiti i golom rukom. To je išlo tako daleko da sam ga mogao i prstima dirati, odizati mu nožice, pa čak i gubicu rastvoriti. No kad bih ga htio uzeti na ruke, izmakao bi mi se lako i glatko kao jegulja.

Moj zerdav bio mi je na veliko veselje.

Ali i tome došao je kraj. Opazim da je izgubio tek, bivao je sve slabiji i neveseliji, dok 15 jula ne nađoh ga smotana, nepomična na podu kaveza. Bio je mrtav. Ni danas još ne znam pravo od čega: da li od starosti, da li od kakve zarazne bolesti.[1])

[1]) Po Grillu iz Brehmove zbirke »Tierleben« od god. 1864.

KRTICA NA SUDU

Ima jedan sisavac koji veći dio svog života provodi pod zemljom. Po mračnim hodnicima traži ondje svoju hranu. Pa i taj jedan mnogim ljudima toliko smeta. Vele, izlazi im na vrh glave, jer izrova livade, polja i vrtove.

To je krtica. Njeni se domovi mogu naći svuda. Njeni putovi ispreplićU se na daleko i široko. Zato ona izruje zemljište, poizgriza korijenje, a time čini veliku štetu. Valja je zato osuditi na progonstvo, pa i na smrt!

Sudimo joj dakle!

Istina je, krtica živi pod zemljinom površinom. To se ne da poreći. Izruje posvuda mnoge hodnike i time prorahli tlo i oslabi ga; ona sve potkopa. Travu, usjeve, povrće, sve... Ona svojim iskopinama, što ih istura na površinu, često isprekriva travu i druge biljke, pa se one onda pod onim gomilicama zaguše ne imajući žarkoga sunca nad svojim glavicama. U pravi bi čas nešto moglo tomu pomoći, na primjer, grablje. Samo se valja prisjetiti!

Mi pitamo: Ko je vidio da krtica baš korijenje izgriza? Ko smije da to posvjedoči?

Obično se govori ovako: Gdje je izgrizeno korijenje, biljke se suše, a tu se uvijek nalaze krtice. Gdje nema krtica, nema takve štete. Dakle, krtica to radi.

Ko tako kaže, sličan je onomu čovjeku što je rekao: Kad rano s proljeća žabe krekeću, rano će se gora da zazeleni: Ne javljaju li se žabe rano, nego ako okasne, onda te godine i zelenilo u gori okasni. Prema tomu, žabe izmamljuju zelenilo na grane i grančice.

Vidite, dakle, kako može svijet da se zavede!

Iskusan ratar i točan opažač prirode kaže ovako: Ne izgriza krtica korijenja, nego to rade grčice koje žive pod zemljom. Iz njih će da izmile hruštevi. Krtica ždere te grčice. Zato i možemo uvijek da nađemo tu životinju tamo gdje boluje trava i gdje biljke venu, jer tamo ima dosta grčica koje krtica proganja — progoneći njih ruje zemlju, zbog čega je optužuju, pa tako onda krtica mjesto hvale što ljudima dobro čini, čuje svoju osudu.

»To je morao neko pročitati u kakvoj staroj knjizi ili je ko izmislio kraj zelenoga stola«, vi ćete kazati, »a taj nije pravo krtice nikada ni vidio«.

Polako polako! Nije to rekao kogod, već je to rekao dobar znalac krtičin, koju on poznaje bolje i od tebe i od mene, kako ćete odmah čuti. I sami se možete osvjedočiti o tomu. On veli:

Ponajprije treba da pogledate krtici u zube. Znate i sami, da sisavci koji glodu biljnu hranu, imadu sprijeda u čeljustima po dva zuba glodnjaka, a nijednoga očnjaka, već mjesto njih imadu krezubinu sve tamo do kutnjaka. Grabežljiva zvjerad pak koja napada druge životinje te ih dere i ždere, ima po šest i više oštrih sjekutića, zatim koljače s obje strane svojih čeljusti, i napokon ljute derače pred kutnjacima.

U krtičinim ustima vidite po šest sjekutića. Kako li su sićani i kako oštri! Iza njih su očnjaci. U donjoj čeljusti ima čak po osam sjekutića! To je za nas dobar dokaz da krtica nije nikakav biljožder, ona je mala zvijerka, koja napada druge životinje, i ždere ih.

Zatim ćete lako zapaziti i to, da u njenu želucu nema ni traga korijenju ni ikakvu bilju. Tu su samo kožice grčica, gujavica i druge sitneži, koja pod zemljom živi. Jer samo će ono biti u želucu, što je ko pojeo, a što je ko pojeo, ono mu se mora i u želucu da nađe!

Ko progoni krticu, taj sam sebi čini najveću štetu, a najveću radost grčicama, tim našim zlotvorima. Protjerajte sa svojih livada i polja sve krtice, grčice će vam se sjajno odužiti: Izgrišće vam biljke, uništiti zelenilo, a kao lijepo uzdarje dobićete na proljeće guste rojeve hrušteva, koji će vam obrstiti voćnjake i šume!

Tako jedno zlo rađa drugim, još gorim zlom!

Ja predlažem: da krticu riješimo svake krivnje...

Po Peter Hebelu.[1])

[1]) Iz zbirke »Der beste Freund«, naklada W. Kube, Berlin.

PRGAVI ČIČICA IZ DOMAĆE ŽIVICE

Baš je lisica podigla glavu nad vodu, kadli začuje u živici tihi šuštaj. Pogleda onamo i spazi čičicu ježa gdje iza trna čučeći glaba mišje kosti. Stari čičica smješkao se od zadovoljstva i sreće. Iz daljine čula se svirka selskoga potšara, ali jež nije mario za te glasove. Njegovu pozornu oku nije izmakla ona lija kod vode, premda se on učinio kao da je ne vidi, jer ni jedan čestiti jež ne voli da ima posla s takvim gadovima. Lisica se srdila zbog tolike nepristojnosti. Odavna ona ima ježa na rovašu i to zbog triju stvari: Prvo, lugar nije nikad pucao u bodljikava čičicu. Drugo, ovo prgavo njuškalo vazda izbjegava lisicu, i treće, što ježa nimalo ne smeta svirka trublje, a lisici od toga biva tijesno oko srca. Zato promrsi među brkove: »Stani prgavi bato! Ja ću ti već zapapriti, baš si mi kao naručen!«

Ali, stara mudrica nije htjela da se prenagli. Slatkim licem priđe ježu: »Dobro jutro, prijane! Kamo ako Bog da, tako rano? Kako si? Častiš li se, častiš? I samoj bi mi prijalo malo mišetine! Mislila sam da vi ježevi živite samo o gujavicama i balegarima.«

»Oh, oh, teto!« promrsi jež nekako preko srca. Jer treba da znate, da stari iskusni jež nikada ništa lisici ne vjeruje. Zato i ovaj puta uvuče gubicu i podavije noge poda se.

Lisica korakne još bliže, zaškilji na ježev mrs i zafiškali dalje: »Gle, gle, odavna ne okusih slasne mišetine. Daj mi, čiko, da se i ja malo omrsim!«

»Pa vidiš i sama da su ostale same kosti«, promrsi jež i podavije se još jače.

»Ništa, ništa, biće makar na jedan zub«, podvali lukava lija prikučivši se sasvim k ježu, kao da želi točno vidjeti one ogrizine. Time mu je htjela samo da zamaže oči, da ga smuva, da ga zaslijepi, jer istoga časa sune gubicom da će ježa za vrat. Jež bio je brži. Smota se strjelimice u trubicu, a osjetljiva njuška razbojnika udari o oštre bodljike.

»Grom te ubio, prljava ništarijo!« cikne prevarena lisica trljajući izranjenu gubicu, pljujući na sve strane.« To će tebi prisjesti! Da si mi se smjesta odmotao i zamolio me za oproštenje, ili ću da te ubijem!«

Ali jež se ni ne mače, nego pomisli: »Nisam valjda lud!«

Vidje lisica da iglaš baš nije takva budala pa udari u druge diple. Sjede pored ježa i zamisli se. Izbečila oči od jada. Konačno se domislila...

Prikuči se bodljikavoj lopti, odabere tri najdulje bodljike na ježevim leđima, prihvati ih oštrim zubima i ponese ubogoga čičicu niz obronak.« Šta li bi to moglo da bude?« mislio je jež. Pljus! čičica se nađe u vodi. Jaoj, majko, jež ne trpi vode. Nije on bogzna kakvi plivač.

Hoćeš, nećeš, ispruži se prgavi ježonja pa zapliva. A šta mu je drugo i preostajalo? Zar da se utopi? Život je preći od svega! Smrt je mrska.

To je lisica i htjela. »Nu, čiko, kako ti se dopada hladna vodica?« naruga mu se. »Slobodno ti je da se kupaš, ako ćeš do sjutra, ja ću dobro da pripazim na te, tako mi poštenja! Izađeš li iz vode, zadaviću te. Ne izađeš li, opet si gotov, utopićeš se kad te sile ostave. Tako ti je pisano! Sad znaš i sam na čemu si pa možeš da biraš: meni je sasvim svejedno. Pogledaj vranu na vrbi, kako se raduje tvojim crijevima!«

Jadni čičica grcao je dok mu ne dođe do gusta. Pokuša da se prikuči kraju, ali okrenuo se kukavac kud mu drago, hitroj lisici ne umače.

Desetak minuta trajale su te muke. Bilo je to u mjesecu novembru, voda prilično hladna, a naš čičica već u godinama. Tako to neće ići dugo. Ni sam nije znao šta da uradi. Makar i preko srca trebalo je lisici reći koju ljepšu riječ. Ta, kod kuće čeka ga njegova mila ježevica i dječica. Zato zagrize u kiselu jabuku.

»Tetko!« prozbori jež, »kod kuće me očekuje sedmoro nejačadi, zima je pred vratima, vremena su teška. Žena mi ne može sama da izađe na kraj s onom pilježi. Znaš i sama, da ti nisam ništa zla uradio. Kunem ti se da ću još ove jeseni otseliti da ti se maknem s puta. Pusti me da otiđem, Bogom te molim!«

»Štaaa...? nisi mi ništa zla uradio!« izdere se lisica. A čemu se šunjaš uvijek i njuškaš po grabama, tamo oko mojih skrovišta? Najposlije, šta se mene tiče ona tvoja balavadija! Čemu si ih okotio tolike, kad ih ne možeš da ishraniš. Jok valaj, ne puštam te odavle tako mi moje repine! Ovaj puta odzvonilo ti je, to ti ja kažem! — Za takim bokcima kakav si ti i sva tvoja svojta, neće ni pseto da požali. Ja ne znam čemu je takva bagra uopće na svijetu? Zato, pamet u glavu, predaj se svojoj sudbini i slaži oporuku! Najbolje ti je da meni preporučiš svoju djecu, ja ću ih paziti, budi siguran, bolje od tebe! A ne misli ni na svoju ženu. Ona će se radovati što te nema. Brzo će te zaboraviti, nemaj brige! I onako se sama muči oko djece. Ti joj malo pomažeš!«

Dok se bezobrazna lajavica ovako izrugavala, ježu se sve motalo po glavi. Sile ga već ostavljale, u ušima mu šumjelo; on poče da tone. Još jedanput sabere sve u jedno, očajno zalomata svim četirima i, gle, pođe mu za rukom da se dohvati površine. Ogleda se oko sebe i gledaj toga čuda! Lisici ni traga ni glasa. Samo vrana na vrbi piljila je haljapljivo u vodu.

Siromašni čičica smogao je još toliko snage, da se izvuče na suho. Tu se izvali mrtav umoran.

Nikako da se domisli što se to zbilo s lisicom. Teda negda uzvere se uzbrdo pa se ogleda. Došao je upravo u zadnji čas da vidi kako teta lija struže oko ugla i zamiče u branjevinu gdje je imala svoje jame. Podvita repa mikljala je kao da je progoni stotinu vragova! To nije bilo bez razloga.

S protivne strane dolazio je gazda s lugarom i dvojicom nadničara koji su nosili lopate. Prćo i Kusov, dva jazavčara, pa Capan prepeličar, natjeravali se ispred ove družine. Kad su prelazili preko brvi, čičica je dobro vidio, gdje lugar pokazuje rukom na branjevinu i nešta gazdi govori. Pri tome blještala se dvocijevka čudnim sjajem. Paščad se veselo uzlajala kao da znade šta se sprema. Prćo bio je ispred sviju. On je zacijelo već nešta nanjušio.

Sad puče ježu pred očima. Stara je prefriganka morala čuti pse, jer je nekamo zamakla. Čičica nije bio lud, on je dobro znao, da se u lisici krije devedeset i devet mudrolija. »Nek joj metnu soli na rep« raspredao je sam sa sobom. »Nju oni ne nadmudriše, ja im dobar stojim! Koliko li je ona već puta bila vragu u torbi! Uvijek se znala izvući. I sada će! Ne znadu oni da si je tetka još lanjske godine prokopala treći tajni izlaz tamo ispod one bukvetine! Ali čekaj teto, ja ću tebi skuhati poparu koja će ti prisjesti. Hm, hm, hm. Ti si mislila, da si pametnija od mene, a ja ću ti dokazati da nije tako.«

Brže bolje ušeprtljio se ježonja capkajući prema branjevini. Tamo ga nestade . . .

U lisičjoj jami načinio se već za toga čitav rusvaj! Prćo je nanjušio da je lija doma, i odmah se uvukao u podzemni stan. On je naumio da s lijom izravna stare račune, na koje je lija odavna zaboravila, ali ne i Prćo!

Kusov je stražario uz drugi izlaz. Cvilio je kao da mu je krava na rep stala, ali unutra se nije usuđivao.

Samo Capan nije pravo znao šta da radi. On je otromboljio laloke i nakiselio lice, jer ovaj posao nije odgovarao njegovu zanatu. Ta, molim vas, prepreprepeličar!« Da sam ja na Prćinu mjestu«, mislio je Capan, »ja bih nju odmah izvitlao napolje, pa da vidiš trke!«

Lugar puzao je na koljenima, ovda onda pritiskujući uho o zemlju, ne bi li otkrio podzemni ležaj lisičji. Radnici stajali su pored njega spremni da odmah zabodu lopatu na njegov mig.

Gazda je ogledavao kokote na svojoj dvocijevki.

Prćo se trsio iz svih sila da ščepa lisicu, ali ona je ljuto režala i iskesila zube, spremna na sve. T'o je staroga jazavčara silno vrijeđalo i on je lajao, lajao, lajao . . .

Lisica nije baš na toliku dreku mnogo pazila. Ona se pouzdavala u svoj najnoviji izlaz ispod kupinova grma. Odonuda može u dva tri skoka da se dočepa Velikoga Jarka, a onda nek sviraju za njom.

Ali kad je začula da joj kopaju povrh glave, stegnulo ju je nešto u grlu. Došlo je već do gusta.

»Sad ili nikad«, reče lija, pa iznenada ugrize Prću u gubicu, da ga podraži. Zatim se hitro okrene i uvuče u svoj tajni hodnik.

Ali kad uspuza skoro do kraja, uvidje da to baš nije lagan posao. Nešto se ispriječilo u izlazu. »Ko li mi je zabrtvio vrata!« promrsi lisica sva zdvojna prikučivši se onamo. Imala je šta i da gleda! Tu je ležao naš prgavi čičica, skutrio se u klupko, a bodljike nakostrušio što je mogao jače. Ni miš se ne bi pored njih provukao. Lisica pak porine njušku naprijed da se probije, ali — ljuta

rano! — odmah uzmakne okrvavljena nosa, zalajavši bolno.

»Strijele Božje!« poviče »zar si ti to kukavelju? Izdiri mi, đukelo, ispred očiju ili ću ti kožu sadrijeti!«

»Samo izvoli! Zagrizi!« odvrati jež.

»Izdiri, izdiri, ne šalim se s tobom!« cikne lija kao guja u procijepu.

»Nemoj da trošiš riječi uzalud« otpovrne mirno prgavi čičica, »nego daj sada pokaži šta umiješ!«

Vidi lija da je sve propalo. Još joj preostaje samo jedno. Valjalo je natrag i preko Prće, pošto poto, probiti se, pa onda napolje, a dalje što Bog da! Nema druge.

Kao omamljena okrene se lisica, pa preko ležaja i hrupi opet na Prću. Probije se jedva jedvice preko njega, makar joj kožun i ne osta čitav. Rasparao ga Prćo. Ona izleti napolje.

Da nije gazda uvrebao pravi trenutak, i sad bi mu izmakla lovina. Hitac grunu, lija se prekobaci i složi na zemlju.

Čuvši jež prasak puške, reče u sebi: »Dolijala si«, pa se izvuče iz jame i oprezno se oko sebe ogleda. Tamo podalje vidio je kako gazda upravo diže lisičinu, a psi ga opskakuju kao da žele rastrgati mrtvoga neprijatelja.

Jež je i dalje mudrovao: »Ipak, škoda toga riđana; kićen svat, naočit, samo da nije bio toliko podmukao i himben. Da mi nije učinio onu psinu u vodi, mogao je još danas živ po zemlji gaziti. E, ljudi, sigurno nije jutros ni mislio da bi mogao današnji dan ovako završiti. A bome, ako ćemo pravo, ni ja . . .«

Rekavši to pljucne prgavi čičica nekoliko puta preda se i otšvrlja kući njuškajući.

Po Brinckmannu.[1])

[1]) Iz zbirke »Die Tierbücher«, naklada W. Kube, Berlin.

MEĐU JELENIMA U DUNAVSKOM RITU

Nema za lovca ljepše ni uzbudjivije stvari od lova na jelene, i to u njegovo svatovsko vrijeme koje pada redovito u rujno jesensko doba, u mjesec septembar. Jelen objavljuje svoje svatove rikanjem. Tada se taj kralj naših šuma pokazuje u svoj svojoj snazi i ljepoti. Sada on nije više plašljiva zvjerka, već gospodar svoga krda, ponosit i svijestan svoje snage, spreman da prihvati borbu sa svakim suparnikom . . .

U snu vidio sam dva golema jelena kako se ponosno i izazovno ričući približuju jedan drugome. Znao sam da će se sad sukobiti i upustiti u borbu n a ž i v o t i s m r t, pa sam već smišljao kako da im se najzgodnije prišuljam. I doista, strahovitim zaletom jurnuše jeleni jedan na drugoga. Rogovlje poče da trešti od udaraca, a ja hoću naprijed i nikako ne mogu. Steglo me nešto, pa ni da bi makac! I opet se jeleni sudariše; no, na moje čudo, kroz lupu rogovolja čujem gdje me zove nekakav glas:

»Ta, ustanite, gospodine, vrijeme je. Zamalo svanuće dan.«

Lupa to stari lovac Janko palicom po vratima da me probudi u lov na jelene, a ja sanjam: jeleni se biju . . .

Brže bolje skočim, mrzlom vodicom otjeram san s očiju. Sad još šalicu topla čaja za »blagoutrobije«, pa brzo prebriši pušku pamukom — pred kućom čekaju me kola za put u šumu . . .

Krenusmo još u zoru dunavskim nasipom. Prvi traci svijetla upravo se pomoliše na istočnom nebu. Bezbrojne divlje patke na štropot kola dizale se iz dunavskog rukava. Tu i tamo kriještala je po koja čaplja. Na nekoj livadici s druge strane na-

Sl. 3. U borbi na život i smrt!

sipa opazismo srndaća gdje se mirno stojeći zegledao u nas, kao da se čudi, što li te ljude dovede tako rano u šumu. Bio je to vrlo jaki šesterac sa visokim, lijepo razvijenim rogovljem. Polako, preko volje otskakuće u šumu, nezadovoljan zbog prekinute jutarnje paše.

Za pola sata eto nas na lovištu.

Što smo se bliže primicali, to se jasnije čula jelenja rika s više strana. Srce mi življe zakuca, ruka čvršće prihvati pušku. Na pet, šest stotina koračaja od nas, javljao se jedan jelen dubokim basom. Odlučim da se odvučem onamo da vidim, odgovaraju li rogovi njegovu glasu. Prošavši jedno rebro na kome je rasla rijetka šuma, nađem se pred ritom odakle je dopiralo rikanje.

Valjalo se probiti kroz trsku. Srećom, nađem dosta izgažen prolaz u pravcu odakle sam čuo jelena. Još samo tri, četiri li stotine koračaja! Oprezno krenem prolazom, stopu po stopu, uklanjajući rukom svaku vlat trske da me ne oda. Težak je to i naporan posao, jer čovjek mora da se sagiblje, da se provlači, uklanja, šulja, a sve bez ikakva glaska. Zato to i ide sporo; za koju stotinu koraka često treba po sat i više.

»Auaaa... auaaa... Uaaa...« grmi jelen, sve ori šuma i trščak. Čujem gdje udara rogovlje po trski i šašu. Već osjećam oštri vonj što se širi oko jelena u vrijeme parenja.

No, što je to? Zastadoh, srce mi zakuca! Zdesna javio se odnekale glas drugoga jelena: dubok, silan, izazovan, prkošljiv, kud i kamo jači od onoga kome sam se šuljao. Bez sumnje dolazi suparnik mome jelenu, a taj mora da je jači sudeći po glasu.

»Auaaa... auaaa... Oh.... oh... Uaaa!« prkosno i hrabro odgovara moj jelen.« To znači da svoga krda neće napustiti bez teške borbe.

Doskora preda mnom se prorijedila trska. Oprezno privučem se rubu, a pred očima pukne mi slika čudna, neobična.

Sterala se tu čistina kakvih tri četiri stotine koračaja u dužinu, a stopedeset u širinu, obrasla travom, mjestimice i povisokim šašem. U sredini stajao je jelan dvanaesterac, gospodar krda, okrenut prema strani odakle se čuo glas njegova takmaca. Pozadi, sasvim u ćošku čistine stisnulo se devet košuta. Kao saliven od mjedi stajao jelen, o rogovlju visili su čuperci šaša. Samo magla ispod nozdrva pokazivala je da taj kip živi, da u njemu bukte strasti, da plamti muški ponos. Prinesem durbin k oku da točno razgledam rogovlje, razmišljajući bi li pucao, ne bi li. Ipak odlučim da prije sačekam drugoga jelena koji se sve to više približavao.

I dobro sam učinio! Doskora izađe iz trske na čistinu i drugi jelen. Na prvi pogled vidio sam da je ovaj mnogo jači. Bio je to šesnaesterac. Debelo, crno rogovlje pokazivalo je u kruni četiri paroška, čiji su šiljci ljeskali o suncu poput bjelokosti. Široka prsa, debeo vrat pokriven gustom rđastom dlakom, odavali su osobitu snagu. Bokovi bili mu okaljani muljem i vodom. Mirno, ponosno koraknuo je pridošlica naprijed, stao i podigao glavu, pa opet zariknuo žestoko, izazovno. Dvanaesterac je opazio da tu neće biti laka posla. Zato nije odmah poletio na takmaca, već kratko zarikao i pognuo glavu očekujući napadaj.

Nisam dulje smio da oklijevam.

Jelenje borbe razvijaju se vrlo različito. Jedanput svrši se borba dosta brzo, slabiji jelen umakne. Drugiput natežu se bez kraja i konca. Spuštena rogovlja, hripljući od pomame nasrne jelen na jelena. Mahovina i zemlja pršti im ispod papaka. Svaki je parožak po jedan ljuti nož. Svaki čas zatrešti rogovlje u sudaranju. Teško onome

koji pogriješi u okršaju! Istog trenutka zadro mu se narožak u oko, proparao ljutu ranu u koži. Dogodilo se već da su se borci zapleli rogovljem tako čvrsto da ih nikoja sila nije mogla da rastavi. Ako ih tada nije zatekla lovčeva puška, obadvojica su kukavno zaglavila.

Ovajput nisam htio da sačekam kraj borbe.

Jači jelen, četrnaesterac, stajao mi porebrice na kojih stotrideset koračaja. Odlučim se za njega. Polako dizao se smrtonosni križ nišanskoga durbina uz pleće. Još samo malo poviše da bih pogodio hrptenicu i — hitac prasnu!

Moja pouzdana Mauzerica nije mi se iznevjerila. Visoko propne se pogođeni jelen i odmah kao gromom ošinut svali se na tle. Trska je praskala pod nogama uplašenih košuta i dvanaesterca jelena. Njemu poklonio sam slobodu . . .

(Po »Lovačko-ribarskom vjesniku«).

VUJO KURJAKOVIĆ

Još pred pedesetak godina bijahu vukovi u našim jugoslavenskim krajevima, po Lici, Pokuplju, Posavini i drugdje, toliko brojni da sirotni čobani — naročito u zimi — nisu znali kako da odbrane ovce i goveda od pregladnjelih zvijeri.

Tako u selu Basmi provališe jedne noći vukovi u ovčji tor i odvukoše odanle tridesetipet ovaca.

Jednog decembarskog dana u godini 1871 napadoše vukovi na paši u po bijela dana krdo ovaca naočigled pastira. Bilo je to kod Suvaja. U vučjem čoporu moglo je da bude šezdesetak pustahija. Bezobrazne beštije bez ikakva straha poklaše dvadesetičetvoro ovaca i prožriješe ih na licu mjesta. Ostale ovce raspršile se na sve strane svijeta i nikad ih ljudi više ne nađoše. Valjda kasnije ipak dođoše vukovima na zub. Samo jedno jedino janješce, blejeći, povratilo se živo kući.

U borbi na vukove služe se naši čobani i pastiri svim mogućim oružjem, prahom, olovom, nožem i toljagom, truju ih strihninom, dave zamkama, hvataju ih u vučje jame i dižu na njih čitave potjere, hajke.

Od sadrta vuka vrijedi nešto samo krzno, i to zimsko, sa gušćom i dužom dlakom. Od potrovanih vukova, kažu, ne vrijedi koža, jer dlaka iz nje vrlo lako ispada.

Čudna se stvar desila jednom našem Ličaninu iz Gračaca.

On još zimus pripravio vučju jamu pored nekakva šumarka. Ali ne dobi nikoga unutra. Istom sredinom ljeta, prolazeći jednoga dana onuda, zapazi Likota kurjaka gdje u jami sjedi. Nemajući

čime da ga zatuče, pobere u blizini neku toljagu pa stane ozgo da mlati vuka. Po nesreći, kako se zavagne, onako se strovali i on u jamu.

Ajme, što ću sad?

No prije negoli se i razabrao, iskoristi vučina zgodnu priliku i skokne čovjeku na leđa, pa iskoči napolje i nestade ga. Iznenadio se čovo, kako i ne bi? Glava bila mu već u torbi.

Neke zime doklatili se kurjaci iz bosanskih planina u pitomu dolinu rijeke Cetinje, upravo na domak Sinja grada. Tusta primorska bravina i ovčevina kao da im je osobito prijala. Nego, sinjski alkari — junačko koljeno! — udarili hajku na krvoločne razbojnike. Četvoricu oborili. Jednome kurjaku kao da se pomeo razum od vike i krike hajkača te od puškaranja lovaca: uspeo se vujo lijepo na državnu cestu, kao da je za nj i građena, pa podvita repa i isplažene ježičine otkasa u sinjske ulice te uđe u otvorenu štalu — kao domaći, — kao pitomo janješce. Bilo upravo podne. Domaćica dovršavala je ručak. Sagledavši kakav joj delija dolazi u goste, smetena i iznenađena, zatvorila je žena ipak nekako neopazice štalska vrata i dozvala susjede da bude gozba veselija.

Možete misliti kako se okončala ta vučja slava...

Kaže se, glad i kurjaka istjera iz šume. A što sve ne može da počini vuk prazna trbuha, to je upravo grozota. U starom našem »Lovačkom listu« iz godine 1892 ubilježeno je da se te zime doklatio gladan vučina u Plaškome ravno na groblje. Tu ona mrcina razgreba zemlju, iskopa neki lijes i otvori ga te obgrize lješinu. Prava hijena!

Možda nije veliko čudo što je Vujo Kurjaković ušao i u naše narodne priče. Ima ih bez broja. Evo, pa čitajte malo:

Spajdašio se vuk s lisicom pa da će živjeti u zajednici. Pogode se da on ide u lov, a ona da čočekuje i čuva u pećini dok dosta nalovi. I što

bi god on donio, to bi lisica izjela ili sakrila. To vuku najzad dodija, te priđe pećini pa k lisici. Počne je pitati gdje je lov što je navukao, da bi on io.

Lisica mu reče: »Bogme si ga ti izio!«

Udari on kukavac u kletvu, ali udari i ona pa mu reče:

»Zabadava se ovo tebi i meni kleti i preklinjati. Nego hajdemo se kleti nad evanđeljem, pa će se vidjeti ko je prav, ko li je kriv!«

Vuk pristane i oni odu. Odvede ga lija nad gvožđa što je neko zapeo pa kaže:

»Evo ja ću prva da se zakunem«, pa spuštajući polagaško šapu i držeći je povrh gvožđa veli: »Da Bog da, sapela me ova evanđelja ako sam ičem kriva«. I tako joj ništa; onda natjera vuka: »Ala, sad se ti tako zakuni!«

Vučina ne znajući za ništo, korači pa šapom top! u gvožđa; ne imadijaše se dokad kleti kao lisica, stade ga jao i pomagaj, a lisica će:

»Eto ti si kriv pa te sapeše evandelja! Dušu u se, moj vujo, dok ne dođe pop koji je ta evandelja tu podnio; on će iz njih da te izbavi«.

Tako lija noge poda se, te okrenu kud i njeni stariji...

Ili ova:

Nekad putovao je sveti Savo te srio vuka u pustinji koji bijaše premro od gladi, pa zapita u sv. Save da bi što io. On ga posla tu ublizo jednog čobana u ovce da uzme jednu od reda. Vuk ne htjede tako, no izabra najbolji komad.

Vidi sv. Savo da je to žao čobanu te udari vuka štapom po stražnjem trupu veleći mu: »Da si odsada proklet, i kako ovaj štap moj bio suh, tako i tvoj stražnji trup!«

I tako ostade u svakog vuka da je u prednjem trupu jedar i širok, u stražnjem suh.

Pune su narodne poslovice raznih pouka o vuku i na njegov račun. Na primjer:

Po poruci vuci mesa ne jedu. Tjerajući vuka, pazi da ne istjeraš lisicu. Da je dobra kuća i vuk bi je gradio. Ovca je vučje štene dojila i uzdigla; kad je ono ponaraslo, izjelo je ovcu. Krsti vuka, a on u goru! Vuk i lisica mijenjaju dlaku, ali ćudi nikada! Mi o vuku, a vuk na vrata! Lako je mrtvu vuku zube brojiti! Ne mogu biti vuci siti i janjci cijeli. Vuk i lisica mnoga zla urade po svijetu, ali najzad ipak plate svojim kožama. I tako dalje...

Ušao je vuk — za čudo — i u narodne običaje.

Kad prevare vuka na koji mu drago način, odru s njega mješinu, nabiju je slamom, u noge utisnu mu štapove te ga nataknu na kolac i tako ga ostave da se suši. U usta metnu vuku jezik od crvena sukna da bude dulji negoli u živa vuka. Još mu uguraju u zube jabuku. Sad bi svako pomislio: Evo ti živa vuka!

Sad jedan od momaka digne vuka na rame, a drugi povedu konjče — negdje uprte ga ljudi na rame — i tako ide društvo, njih po desetak, od kuće do kuće, od sela do sela. To su vučari.

Kad vučari dođu blizu čije kuće, psi lavucaju, ćule uši i viju oko njih, a djeca nagrnu kao na pravo čudo i prate ih od ognjišta do ognjišta. Ako su vučari neoprezni dogodi se da pašče nasrne na mrtva vuka te mu svu kožu zubima raskroji. To li je tekar dječja radost!

Kad vučari stanu pred kućom — ne ulaze unutra — odmah i zapjevaju ovako:

Evo kuće i odžaka,
Evo žene i čovjeka,
Ovdje će nas darovati,
A neće nas opsovati.
Domaćine, dome moj,
Evo vuka pred dvor tvoj.
Daruj vuku vunice,
Da ne kolje junice.
Daruj vuku svake struke,
Da ne kolje tvoje muke,
Ni na vodi govečeta,
Ni u polju paripčeta;
Daruj vuku slanine,
Da ne sađe s planine;
Daruj vuku soli,
Nek su zdravi voli;
Daruj, majko, mrka vuka,
Da je djeva ljepšeg struka.

Darujte nas, ne drž'te nas,
Nije vujo za držanje,
Jer je vujo ostario
I planine ostavio.
Daruj vuku sočice,
Da ne kolje ovčice;
Pođe neva u drva,
Ćapa vujo iz grma;
Pođe cura na vodu,
Ćapa vujo za nogu.
Darujte nas, ne drž'te nas:
Starješina šinik pira,
Starješica pijat sira.
Ako vuk omrče,
Uješće ti goveče.
Bolji ti je dobar glas,
Neg u kući crljen pâs.

(Bukovica u primorskoj banovini.)

U nekim drugim stranama pjevaju i drukčije. Na primjer ovako:

Domaćine od kuće,
Evo vuka kod kuće;
Goni vuju od kuće,
Nije dobar kod kuće.
Vujo nam je ostario,
Nije ćudi ostavio.
Planinu je ostavio,
U polje je sahodio.
Po prošnji je pohodio,
Ne bi li se zaodio.
Kiti, snašo, mrka vuka,
Da t' je ćerca lijepa struka,
Kano dlaka mrka vuka.
Vujo se vuza.
Ište kukuruza;
Vujo se plaza,
Ište vlasa.
Podaj vuji vunice,
Da ne kolje junice;
Podaj vuji sočice,
Da ne kolje ovčice;
Podaj vuji slanine,
Da ne slazi s planine;
Starješina kvartu pira,
Starješica pladanj sira,
I plećice od kozice...

(Iz bosanske Krajine.)

Čim vučari tako zapjevaju pred kućom, sva čeljad izalazi veselo napolje i razgledavaju vuka, kako je nakićen. Mlade snahe i djevojke nose koja vune, koja sukna, pa kite vuka, domaćin nosi žita, domaćica slanine i soli, pa daju vučarima. Ovi im zahvaljuju pjesmom:

Hvala tebi domaćine,
Koji si nas darovao,
A nisi nas opsovao.
Od Boga se radovao...

Ili opet ovako:

Hvala, brate domaćine,
I ti vrijedna domaćice,
Bog ti čeljad poživio,
Tvoju stoku zaklonio,
Od zle zvijeri mrkog vuka,
Kojino je ružna struka...

Tada vučari naposljetku dođu do kuće jednoga od vučara i tu dijele što su dobili. Nitko neće vučare da odbije, a da im što ne dadne, osobito oni što drže stoku, jer vjeruju da im to mnogo pomaže od divlje i grabljive zvjeradi.

Meso od vuka neće ni pašče da okusi, akamoli da ga ljudi jedu. Mast vučju miješaju kod nas u kolomaz, ali ne u onaj dućanski — kaže profesor Mojo Medić — nego u paklinu, što je paklinari mješinama dogone iz dalmatinske krajine i daju za žito.

Kad komu izađu lišaji, kažu da ih nestane, ako se namažu s vučjom mašću. Po Srijemu njome mažu, za šalu, rudo od svatovskih kola. Konji se uznemire i toskaju kolima, neda im se naprijed. Valjda ih vučja mast opominje vuka, krvoloka[1]) ...

[1]) Iz **Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena,** izdala Jugoslavenska akademija u Zagrebu. I po drugim izvorima.

LOBO, KRALJ VUKOVA

I.

Currumpaw je golema farma u sjevernom dijelu Novoga Meksika.

U tom kraju haračio je dugo vremena stari Lobo, kralj vukova, kako ga nazivahu Meksikanci. Bio je to gorostasni vođ zloglasne čete sivih vukova. Godinama i godinama bio je on strah i trepet currumpawske doline.

Njegova četa nije bila brojna. Nikad nisam dokučio uzroka tome. Jer, kad se vuk dovine tolike moći i snage kao Lobo, tad imade obično mnogo podanika. Stalno je svakako da je potkraj svoga vladanja imao samo pet vjernih pratilaca. Tu se osobito isticala lijepa i bijela vučica, koju Meksikanci nazvaše Blankom, pa neki žuti kurjak, vanredne brzine.

Svi bijahu dobro ugojeni, jer su se hranili samo dobrim zalogajima. Uginulo ili bolesno blašče nisu htjeli ni da pogledaju. Obično su za gozbu odabirali junad, a stare bikove i krave puštali su na miru. Ovnovina nije im išla u tek, premda su se često zalijetali u stada ovaca samo iz puste želje za krvlju. Jedne zimske noći godine 1893 poklali su Blanka i onaj žuti kurjak 255 ovaca, a da nisu od toga okusili ni zalogaja.

Farmeri su mudrovali na sve načine kako da utamane te krvoloke. Ali oni su i nadalje lijepo živjeli i pustošili, u prkos svim svojim progoniteljima. Velika ucjena bijaše raspisana za Lobovu

glavu. Na sve moguće načine postavljali su vukovima kojekakove otrove i stupice, no Lobo je to uvijek prozreo i uklonio se pogibli. Samo jedne stvari boja se Lobo: puške. Kako je dobro znao da svako u tom kraju nosi uza se ubojitu pušku, nije nikada navaljivao na čovjeka, a i njegova četa, smotrivši čovjeka, uklanjala mu se već iz daleka.

Jednoga dana začuje neki pastir zloglasno urlikanje staroga kurjaka, i, približavajući se korak po korak, nađe u nekom dolu čitav vučji čopor, kako je upravo opkolio mnogobrojno stado goveda. Lobo je sjedio postrance na maloj uzvisini i gledao, a ostali kurjaci nastojahu da odijele od stada odabranu žrtvu, neku krepku junicu. No goveda se stisnuše u gustu rpu i okrenuše napadačima rogove. Nijema marva srčano se branila. Čini se da je Loba već ostavila strpljivost. Ujedared on se naglo digne, zaurla i poleti na stado. Uplašeno blago pokoleba se i uzmakne. Lobo potrča za junicom, začas bio joj je na šiji, zagrizao joj zubima u meso i oborio je na tle.

Pastir se posvema približio, ispalio svoj samokres, a vuci nato po starom običaju potraže spas u bijegu. Pastir je otrovao raskidanu junicu na tri mjesta strihninom i ostavio razbojište znajući dobro da će se vuci povratiti po meso. No slijedećega jutra zaludu je tražio otrovane vukove. Bili su se doduše povratili, junicu pojeli, ali sve otrovane dijelove istrgli i bacili u kraj . . .

U proljeću godine 1893 nastojao je Joe Calone da nadmudri Loba, no bez ikakva uspjeha. Stekao je jedino iskustvo koje mu ni malo ne služi na čast. Iskusio je naime, da stari vukonja prezire svoje progonitelje i ugnjetače i da se čvrsto pouzdaje u svoju lukavost i jakost. Coloneovo imanje ležalo je tik neke male pritoke Currumpawa, u slikovitoj

dolini, a jedva jednu milju od kuće imali su Lobo i njegova družica svoj ležaj. Tu su živjeli čitavo ljeto, klali Coloncove ovce i goveda sve u prkos

Sl. 4. Kralj Lobo.

njegovu proganjanju. Joe je zaludu razmišljao kako bi tu razbojničku obitelj ugušio dimom ili raznio dinamitom. Uvijek bi mu oni umakli živi i zdravi nastavljajući i dalje svoje razbojničke posjete . . .

II.

Napokon pokušam i ja sreću da dođem Lobu do glave.

Slušajući savjet nekoga iskusnog lovca sa stupicama, izmiješao ja komad sira sa bubrežnom masti svježe zaklana govečeta, raskuhao sam mješavinu u porculnskoj zdjelici i razrezao koštanim nožem, samo da vuk ne bi zamijetio mirisa kovine. U komadu tog jela izdubao sam rupu koju sam ispunio mješavinom strihnina i cijankalija. Otrov bio je zatvoren u pilulama da se miris nikako nije mogao da osjeti. Rupu konačno zatvorim sirom.

Dok sam ovo radio, imao sam na rukama rukavice namočene u toplu govedu krv. Kad sam sve tako udesio, umotam meku u krvavu govedu kožu i odjašem vukući je za sobom o konopu. Jahao sam u luku od deset milja, i svako četvrt milje postavljao po komad meke, pazeći pri tomu da je rukama ne taknem.

Lobo je običavao da dolazi u ovaj kraj početkom svake sedmice.

Bijaše jednog ponedjeljka. Uveče prije spavanja začujem gdje njegovo veličanstvo, Lobo, zavija dubokim glasom. Od uzbuđenja srce mi življe zakuca. Ranom zorom izjašem u tvrdoj nadi da sam konačno došao do glave Lobu — vučjemu kralju. Nije dugo potrajalo i nađem trag drske razbojničke čete koju je on predvodio. Njegov se trag lako razaznavao od ostalih, jer su mu stope pokazivale duboke otiske pandža. Vuci su odista našli moju meku te sam mogao raspoznati da se Lobo prikučio prvoj meki, onjušio je i konačno je uzeo.

Sad već nisam mogao da zatajim svoga veselja. Imam li te konačno! kliknem i odjurim naprijed promatrajući oštro veliki i široki trag u prašini. Dođem tako do mjesta gdje bijaše druga meka, no i nje je nestalo. Ne mogu da opišem svoga veselja i uzrujanosti. Sada sam ga zacijelo uhvatio, a valjda i još koga od njegove čete. Još uvijek vidio sam u pijesku otiske njegovih pandža, no premda sam se često uspravljao na stremenima, nisam mogao da opazim nikakve vučje lješine. I opet slijedio sam trag: nestalo je treće meke. Odavle se četa otputila prema četvrtoj meki. Ovdje sam tekar bio žacnut, jer sam vidio da vuk nije ni jedne meke pojeo, već ih sve bacio na jednu rpu i opoganio ih, da mi tako pokaže kako prezire moje proganjanje...

Pokušam vučjim gvožđima.

Cijele sedmice radio sam sa dva pomoćnika. Pazili smo da ih što zgodnije podmetnemo. Mučili

se i trudili, pa sam gledao upravo na svaku sitnicu, samo da dođem do uspjeha. Prošla su dva dana. Doskora našao sam Lobov trag, koji je vodio od gvožđa do gvožđa. U pijesku dalo se sve pročitati. Po tami tapao je polako, i premda su gvožđa bila pomnjivo sakrita, on je odmah prva našao. Zaustavio je svoju četu, a sam oprezno je otkapao zemlju oko gvožđa, dok nije otčeprkao cijela gvožđa zajedno s lancima.

Na isti način otkopao je i ostale stupice. No pri tom opazio sam da je češće postajkivao i obazirao se sad nalijevo sad nadesno. Zamislim stoga novu osnovu. Razmjestim gvožđa u obliku slova H, to jest, na svakoj strani postavim čitav niz stupica, a nasred puta jednu koja je zatvorala prolaz. Ne bi zadugo i ja sam naučio nešto nova. Lobo je išao putem i došao do sredine između oba reda stupica. Prije negoli je mogao da otkrije onu stupicu usred puta, zastao je. Kako i odakle je za tu stupicu doznao, ne znam da kažem. Valjda ga je čuvao njegov anđeo čuvar, jer se on nije svraćao ni nadesno ni nalijevo, nego je uzmakao upravo natrag. Pri tome stupao je vlastitim tragom dok nije došao izvan opasnoga reda stupica. Uputio se sada stupicama s izvanjske strane te je stražnjim nogama nabacao na svaku od njih kamenja i zemlje dok se sve stupice nisu zaklopile . . .

III.

Jedanput ili dvaput opazio sam nešto po čemu sam mogao da naslutim da među currumpawskim kurjačinama nešto nije u redu. Otkrio sam naime sigurne znakove neposlušnosti i nepokoravanja. Trag jednoga malog vuka jasno se razabirao od ostalih i često je taj vuk stupao daleko ispred samog vođe. Ovo mi nije išlo u glavu dok mi nije jedan pastir spomenuo nešto što je stvar razbistrilo. »Jutros vidio sam vučju četu«, reče on, »a ona neposlušna vučica koja uvijek naprijed bježi, to je Blanka«.

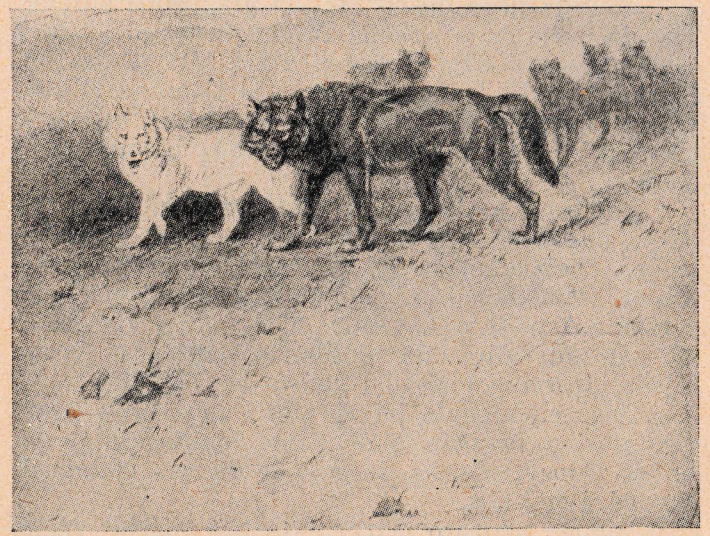

Sl. 5. Blanka i Lobo.

Sad skujem novu osnovu. Zakoljem junicu i postavim nekoliko stupica, ali tako da su se mogle odmah uočiti. Glavu junice koju kurjaci običavaju i ne pogledati, odrezao sam i bacio postrance, ali sam oko nje postavio šest najjačih čeličnih stupica, koje sam skrio vrlo pomno. Dok sam to radio, imao sam namazane ruke, čizme i alat svježom govođom krvi. I zemlju polio sam krvlju kao da je potekla iz odrubljene glave.

Vuci imadu običaj da svaku lješinu pretraže. Oni to rade i onda kad ne kane da jedu. Taj njihov običaj bio mi je podlogom za moju osnovu. Nadao sam se da će se currumpawska četa približiti lješini. Nisam ni malo sumnjao da će Lobo odmah

otkriti stupicu kraj mesa i da će svoju pratnju zaustaviti, no pravom sam se uspjehu nadao istom od glave, jer se činilo kao da je ona nekamo odbačena.

Idućega jutra došao sam da pregledam stupice. Tko da opiše moje veselje: Bijahu tu tragovi čitave čete, a mjesto, gdje je ležala glava bilo je prazno. Brzo pretražim trag i nađem da je Lobo svoje kurjake odagnao s mesa, ali jedan mali vuk otišao je ustranu da pretraži glavu i kod toga uhvatio se u stupicu.

Pođosmo za tragom i pošto smo jahali jednu milju, opazismo nesretnu vučicu — Blanku. Trkom je ona bježala, mada joj je smetala omašna glava junice. Dostignemo je istom kad su se rogovi junice čvrsto zakvačili o kamenje. Među svim vučicama, što sam ih vidio, bila je Blanka najljepša. Krzno bijaše joj gusto i meko i gotovo posve bijelo.

Ona se okrenula na obranu i zaurlikala strašnim glasom. Strašno to urlikanje razlijegalo se dolinom. Tamo izdaleka dopirao je do nas mukli odziv staroga Loba.

Nadođe grozan prizor. Bacimo užeta vučici oko vrata i potjeramo konje na protivne strane. Blanki navali krv na gubicu, oči izbulji i doskora stropošta se mrtva. Odjašismo kući vukući za sobom mrtvu vučicu. Neopisivo bilo je naše veselje, jer smo zadali Lobu strašan udarac...

Slutio sam da će se Lobo dulje vremena klatariti našom okolicom da nađe Blanku, pa upotrebim svu snagu da i njega uhvatim prije no što ostavi ovaj kraj.

Pribavim stotinu i trideset jakih čeličnih vučjih stupica i razmjestim ih sve po četvero stazama koje vode u dol. Svaku sam stupicu privezao lancem o veliku drvenu kladu koja bijaše pomnjivo zakopana. Prije no što sam klade ukopao, skinuo sam zelenu tratinu u velikim komadima, a iskopanu zemlju sakupio u ponjave. Nato sam klade opet

pokrio tratinom, te ni najoštrije oko nije moglo da otkrije nikakav trag ljudskome radu. Kad sam stupice posakrio, povlačio sam onuda lješinom sirote Blanke uzduž i poprijeko. Njezinu šapu utisnuo sam nekoliko puta pored stupica. Pazio sam da budem što oprezniji, pa sam se tek kasno podveče vratio.

Pričinilo mi se te noći da sam čuo jedanput staroga Loba, no nisam bio posve siguran u tomu.

Slijedeće jutro počnem obilaziti redom sve stupice, ali me zateče noć prije nego što sam mogao da obađem sjeverni kraj doline. Obavio nisam ništa. Kod večere kaže jedan između pastira. »Danas je blago bilo na sjeveru jako nemirno, možda se ondje štogod uhvatilo u gvožđa?«

Tek sjutradan poslije podne otiđem do pomenutoga mjesta. I zbilja, već izdaleka opazim golemo sivo zvijere koje se zaludu mučilo da pobjegne. Starac Lobo, kralj Currumpawa, ležao je preda mnom sapet lancima i uklješten strašnim zubima čeličnih gvožđa. Bijednik, stari tiranin, tražio je do posljednjega časa svoju družicu, pa kad je naišao na trag njene lešine, slijepo ga je slijedio i tako zapao u stupicu...

Kad lavu otmemo snagu, orlu slobodu, golubici golubana — svi će oni poginuti. Poginuće, kako narod kaže, jer im je srce prepuklo. Pa ni ovaj strašni zlikovac nije mogao da prežali smrt svoje Blanke. Kad je svitalo, ležao je on na istom mjestu pun spokojna mira, kraljevsko njegovo tijelo bijaše nepozlijeđeno, ali života u njemu ne bijaše — vladar je poginuo.

Skinuo sam mu lanac s vrata, a jedan mi pastir pomože te ga odnesoh u štagalj gdje je Blanka ležala. Onamo položismo staroga kurjačinu. Njegova se posljednja želja ispunila: oboje, koje je samo smrt rastavila, bijahu opet sjedinjeni.

Po E. S. Thompsonu iz »Prirode«.[1])

[1]) Vidi bilješke na strani 15.

KONJ, VOL I MAGARAC

Jednom se sukobiše na paši konj, vol i magarac. Dan bijaše lijep; iza tihe kišice i vedre noći osvanuo da krasniji biti ne može. Trava nadikala tanka kao svila, a slabu momku do pojasa. Magare stalo pa se u nju zamislilo, laloke okesilo, nozdrve razvuklo, a ušima od miline uzmahalo; kadgod će malo i poskočiti.

Vol se nametao pa u travu legao te preživa, a uza to one svoje krupne oči amo tamo prevraća.

Magare, živa slika ubogara štono se dan na dan kiselicom hrani. Kiselica je njemu slama bobova, a kruh bijeli slastice i oklizotine, štono vele, ona trava zelena. A vol je seljak pun svega; dobroćudan, lijen, prevarljiv; pa kao što on puna trbuha traži debela hlada, tako se i vjerni drug težakov, popasavši izokola travu, uvalio u svoje salo pa drijema.

Sam konj neće da miruje. On je boljar među svima, ohol, bijesan, crkao za gizdom, pa sve druge preko oka gleda, sve mu premalo, sve hoće da satare i pogazi. Stražnjim se nogama uzbacio, rep uvis zadigao, a glavu među noge savio, pa se natisnuo da bježi. Kud bježi, vjetar za njim duva, pa onda zarzavši dva tri puta, drž opet uz polje, niz polje.

Magarac ga ispod oka gleda, pa će reći volu: »Nuto pogani, kako nam pašu gazi.«

A vol okom onamo svrne, pa opet zažmiri: još jedanput onamo pogleda i šapćući zadugo sam sobom, napokon rekne glasno magarcu: »Bijesno je to, druže, pa ne mari danas od obijesti sve ugaziti, da sjutra ne bude ni struka«.

»A zašto smo mi ovdje? nije li to naše kao i njegovo?« prihvati magarac, založi do dva tri puta i oblazne se: »Zašto da ja s njegove obijesti dođem opet na bobovu slamu?«

Vol mu ukratko odgovori: »Tako je od iskona bilo da jedan harči za stotinu«.

Tu se magarac kao magarac naljuti pa, zamahnuvši nekoliko puta glavom, prodre se: »Pa mi to zar od njega da trpimo?«

U tom konj u najvećem trku onuda natrči, pa uzbacivši se shvati jednom nogom vola po vratu, a drugom magarca po čelu, tako da jednomu puče u šiji, a drugomu se pred očima smrači.

»Oprosti«, reče konj volu, ustavivši se.

»Prošće kao i drugo kolje« odgovori vol, počešavši se nogom iza vrata,« no ti se unapredak uzbacuj, kuda ti drago, ali nemoj po našim glavama.«

Magarac se nađe uvrijeđen, gdje za njega ni divana nema, pa izišavši pred konja počne mu ispred nosa cendrati: »Eh siledžijo gospodska! nije ni magarac svoje glave kupio na pazaru; jedna je, i nema joj zamjene!«

Konj se nadre smijati te ga glavom omahne na stranu: »A što se javljaš, kukavice sinja? Gdje su se još magareće glave brojile? Šuti, dok nisi prošao gore. Ja sam gospodar ovdje, i s ovim ću, hajde, od nužde drugovati, ali s tobom nipošto. Ti li se usuđuješ muknuti preda mnom? ne znaš li ti ,tko sam ja?«

»Ti si spahijski konj, a ja knežev magarac.«

»A da sam ja kakogod knežev konj, a ti spahijski magarac, ipak bi se znalo što sam ja, a što si ti i ovaj. Tko tebe uzjaše, onomu se selo smije. Ti si konj u selu samo na poklade kad se kaže: Ne zamjeri niko, kakav dan, takav konj. Tovare, što već niko neće da nosi, te tebi uprte, pa hajd, hajd, dok možeš; a kad ne možeš, onda te mlate kakvim

prutom ili toljagom dok dušu u tebi čuju. Ima ljudi, te nemaju kučeta ni mačeta, a tebe imaju; pa kako njima, tako i tebi. Slava ti je kad se najedeš, a inače ti dadu samo toliko, da tu živu strv, te suhe kosti za sobom drljaš. Sad si se malo potkožio, pa stoga i jesi bijesan. Valjan ti ne možeš da budeš, nego o bobovoj slami... A ti, vole, oprosti, što ću ti kazati. Ni ti meni par nisi. U tebe je koža žuljevita od teška rada prostačkoga. I ti nemaš s čovjekom drugoga razgovora, nego ajs! štih! pa bičem po ušima. Tko vam znade, odakle ste potekli obojica? Pradjedovi moji bili su paradni konji u kraljeva i careva: toliki slavni junaci na njima boj bili i utrkivali se, s njima se bratimili, gospodski ih držali i timarili, šećerom ih hranili, zlatom i kadifom odijevali; slavno živjeli i slavno poginuli.«

To rekavši konj se okrene, pa opet nogama burno zavitla i odadre još jedanput podobro i vola i magarca, i ostruže poljem, smijući se, a vol i magarac ostaše kukajući:

Bog ubio silu i nepravdu — mu, iha!
Koja tlači lošijeg od sebe — mu, iha!

Zatim udariše u ovaj prijateljski razgovor:

V o l: Što da učinimo, druže, od ovoga silnika?

M a g a r a c: Ništa, već da i njemu tražimo starijega.

V o l: Na tom ostaje. Što je on bolji on nas? Jedan nas Bog stvorio, a sluga čovjeku on kao i mi. A što govori za svoj rod i pleme, to neka mi šuti. Stari njegovi, kao i on, bili oduvijek badavadžije i izjedipogače na svijetu. Da je išlo po onomu što su zavrijedili, ne bi se ni slamom hranili. Mnogi vol, suh kao trlica, vredniji je od takve zobne lijenčine. Da vol ne radi, čistio bi konj zube.

M a g a r a c: Tako je i s magarcem. Konji su gizdelini i gospoda, a po našoj krvavoj muci i trudu.

V o l: A ako ćemo baš na tu njegovu veliku hvalu, ko su mu bili stari: Gdje je bio konj kod jaslica Gospodnjih?

M a g a r a c: (brže bolje) I mi smo tamo bili.

V o l: Na konju jahali carevi i kraljevi i junaci, a na nama zar baš niko? Ne razumiješ li se ti, druže, štogod u stare događaje svijeta?

M a g a r a c: Kako ne bih?

V o l: Što je bilo kod starih Grka i Rimljana? Na komu je jahao otac svih bogova i ljudi?

M a g a r a c: Na junici, što je prozvaše Evropom.

V o l: Dobro, magarče.

M a g a r a c: Dobro, da! Al deder da i ja pitam. Nemoj ti sve sebi. Na kome je jahao u Misir, pa u Jerusalim, pravi Bog svih nas?

V o l: Ne mogu se sjetiti, druže. Ne znam ništa o tome.

M a g a r a c: Tako da; to ne znaš; sebi znaš, a meni ne znaš.

V o l: Ne ljuti se druže, već hajde da ja opet tebe pitam. Ko je jednom progovorio glasom čovječjim, te se učiniše velike bogomolje po svoj državi rimskoj, da Bog zlu kob odvrati?

M a g a r a c: Što ja znam!

V o l: A ko je.....

M a g a r a c: Bre, stani! Na meni je red. Nemoj biti takva lakomica. Kad je Bileam jahao magaricu u Moab, ko je vidio anđela, a ko nije? I kad je stade udarati da ide, ona leže na pol puta i poče se preti s njim, da što je bije, kad kriva nije, a gdje su drugi pravi i krivi sveci. Silen, učitelj Bakhov gdje...

V o l: Stani! Što si zaintačio toliko hvaliti se, kao da si ti zbilja neki. Vidi se, ko je poštovaniji od ljudi, ti ili ja. Koga zove čovjek hraniteljem svojim te ga lijepo gladi i miluje, a koga mrcinom grdi i kolcem mlati?

Magarac: Kao vola u kupusu.

Vol: I za koga se reklo, da ubiti vola ide o glavu, kao god ubiti čovjeka, i: grjehota je hraniti se mesom volujskim.

Magarac: A da što je govedina nego li meso volujsko?

Vol: Molim, ti udaraš na osobu. Ako ti ne paziš razloga, a ja ću tebe po glavi.

Magarac: Grubijančino! po glavi! Kad je tako, a ono ja volim da me bije onaj, ko me bio i dosada, a ne takva rđa. Ni ja ni ti, nego konj!

Tim na noge skoče, te uprvši se stanu jedan odovud, a drugi odonud mlatiti se nogama i dopadnuvši obojica ljutih rana, raziđu se svaki sebi.

Janko Jurković[1])

[1]) Iz Divkovićeve čitanke.

MAGOTI S GIBRALTARA

Znade se zastalno da su se nekada, u davno doba cijeli čopori majmuna skitali zapadnom Evropom. Naši pradjedovi poznavali su ih i lovili. Ostaci majmunskih kostiju nađu se još i danas pod zemljom u ovoj ili onoj pećini u Evropi.

Ali oni su iščezli, izumrli, već pred hiljade godina. Samo šaka njihovih potomaka zadržala se još na krajnjem jugu Evrope, na stijenama Gibraltara, tu oni još i danas žive u slobodi. Nema ih mnogo, kojih pedesetak, a i ovih bi nestalo, da ih ne štite Englezi koji imadu ovdje silne utvrde. Tek toliko da se kaže: ima i evropskih majmuna.

Nazivaju ih tamo obično magotima.

Gibraltarski magot majmun je srednjega stasa, žućkaste, svijetle dlake. Ždere do čega dođe, i to voće, lišće, insekte, svejedno što. Vere se po drveću, ali najvoli da se zadržava po strmim stijenama gibraltarskim odakle često pilji preko tjesnaca tamo na obale afričke, kao da sluti da mu je ondje prava postojbina.

I jesu to pravi vragolani, a bezobrazni i drski kao i sva njihova svojta. Neoboružanu se čovjeku izruguju, ismijavaju ga, drpaju ga sa svih strana. Imaš li batinu u ruci, ne haju baš odviše ni za nju, otskoče za nekoliko koraka i cerekaju tise. Zagroziš li im se toljagom, groze se i oni tebi, potrčiš li za njima, pošantucaju i oni, bezobrazno ti se izrugujući. A da bude još više šale, raskoračio se eno jedan, okrenuo ti leđa pa se sagnuo i smije ti se glavom između nogu. Čim naperiš pušku u njih raspršе se u tili čas kao pljeva. Pušku dobro poznaju.

Često nasrću na vojničke vrtove i počinjaju čuda u njima. Počupaju svu salatu i ostalo povrće; što ostane ono izgaze.

Kako su dobri penjači, uzveru se često po zidu do prozora, gdje žena podoficira ostavila kotaricu voća i povrća. Da vidite sad te nezvane goste kako se časte!

Noću znade magot da se prikrade preko balkona i otvorenih prozora čak u spavaonicu. Žene i djeca padaju u nesvijest kad zagledaju majmunski lik u tami, kao da im je došao u pohode sam nečastivi. Često odjekne u noć po koji pucanj protiv ovih malih vragova.

Ali to je sve šala koju bismo im mogli i oprostiti da nema drugih, ozbiljnijih stvari. Prigovaraju im što se veru po krovovima i tamo kao za ludu zabavu skidaju crijep. Vjerojatno čine to zato da traže člankonošce. To je doduše sve lijepo i krasno, ali posljedica svega toga jesu razriveni krovovi, skupi popravci i kletve kućevlasnika. Ali što je najgore, magoti su vrlo nepristojne životinje, pa nikako ne mogu da se nauče čistoći. Opogane krovove. Treba da znadete da na Gibraltaru ljudi piju samo kišnicu, koju hvataju s krovova!

Zato se mogotima u Gibraltaru piše crno.

(Po časopisu »Sciences et Voyages«.)

DEBELOKOŽAC IZ SOMALIJE

U jedne vrste afričkih nosoroga rogovi su nešto zatubasti na vrhu, a u druge su šiljastiji. Stoga je i pogibeljniji lov na ove druge. A što je još neugodnije, koža im je tako debela da je teško probije puščano tane. Zato lovci, koji žele da ubiju nosoroga, imadu i zasebne puške. Iste kao i za lov na slonove. Ranjeni nosorog razjaren je, i, ako mu u pravi čas ne dođe drugi smrtonosni hitac, lovac je obično propao.

Neki afrički lovac pripovijeda o jednom takvom lovu ovako:

U klisurastom području Somalije u Istočnoj Africi, tamo gdje se vidi obilje trnovita grmlja, ubio sam ja već dva nosoroga. Jedan od njih bio je 3.5 m dug, s prednjim rogom od 42 cm, a stražnjim od 18 cm. Bio sam se onaj puta ohrabrio te odlučim i opet poći u lov na nosoroge, čim mi se pruži prva prilika.

Jednoga dana povedem sa sobom 5 izabranih momaka urođenika. Nismo dugo tražili. U pijesku zapazimo ubrzo trag nosorogâ i slonova. Kad se popesmo na neki brežuljak, opazim pred sobom u odaljenosti od kojih 30 metara dva nosoroga. Jedan nešto manji od drugoga. Nisam imao vremena da čekam, nego smjesta naperim pušku i pras! Manji uhvati maglu, ali onaj drugi ostade, pa da će na nas! Izbacim još jedan metak. Nosorog stao groktati i puhati, nogama grepsti da su se dizali čitavi oblaci prašine oko njega. Prah se vitlao, a kamenje frljalo kao bombe na sve strane . . .

A onda — kao da se nečega sjetio — nagnu ranjeni nosorog u divlji bijeg; mi za njim. Trag njegove krvi pomogao nam je da nam se ne izgubi. I

opet pukne puška, i sad kao da je jasno ćutio tane — pucali smo dvojica i pogodili — okrenu se on, pa na nas! Nas to ne zateče, nego kao po dogovoru, sasusmo mu svaki svoje tane u tijelo. Ali to je debelokošca još jače podjarilo. On u najvećem bijesu navali na nas urličući i tuleći kao parni stroj s prodrtom sirenom, a nije ga bilo pravo vidjeti iz oblaka prašine koja ga je obavijala. On ju je to zavitlavao svojim rozima!

Ja i još moja četiri momka zamaknemo u grmlje, ali moj vodič zlo prođe, jer ga nosorog sustigne... zgrabi i baci iznad sebe kojih 5 stopa uvis. A pao je, naš nesretni drug, kao kakva vreća na tle. I izgubio svijest...

Ali sve to bilo je premalo razjarenoj goropadi. Zato stade svoju žrtvu udarati rogom. Ja nisam mogao više da gledam to mrcvarenje pa pođem sâm da pomognem čovjeku. Pucati bojao sam se da ne ubijem crnca i zato počnem bacati kamenje u pobješnjelu mrcinu, našto se ona otkide od moga vodiča pa u stepu glavom bez obzira. Iza kojih 100 metara zastade, okrenu se prema nama spreman da i opet napadne bilo koga između nas. Mi otvorimo i opet vatru. On u bijeg. Mi nanovo ispalimo. Jedno ga tane zgodi u vrat, on se strese, glava mu zadrhta grčevito. Sad istom stropošta se nosorog koliko je dug i širok na tle.

Priđemo mu blizu da ga bolje ogledamo. Rog bio mu je tup; prava sreća za mog vodiča.

Nesretnik bio je grdno izmrcvaren, ali ipak još živ, iako pun modrica, jer tijelo mu je razdrto a on obliven krvlju...

U nosorogu bilo je jedanaest taneta. Već prvo je tane bilo takvo da je pravo čudo kako je nosorog mogao još tako dugo i tako srčano da s nama vojuje...

Ali takav je on!

Po Dr. A. Langhofferu iz »Pobratima«.

ŽDERONJA IZ AFRIČKIH RIJEKA

U jezerima i rijekama centralne Afrike živi veliki, zdepasti, ružni vodenkonj. Nekada bilo ga je i u Egiptu, zbog čega ga i nazivahu »nilskim konjem« i »vodenom svinjom«. U donjem Nilu nema mu danas ni traga. Danas treba prevaliti brda i doline, zaći u srce Afrike da naideš na nj.

Čudan je to svat i neobičan, kao da ne pripada ovome svijetu. Teško, valjkasto tijelo nasađeno je na kratkim, nakaznim nogama. Na svakoj nozi po četiri kopita. Glavurda mu je četverouglata, oči i uške malene, ali zato otoboljena gubica grozovito velika, nozdrve pravi ponori. Koža je na njemu 2 cm debela, gola, muzgava; prelijeva se u sivo, rđasto i crvenkasto. Ne računajući kratkoga repa, mjeri taj zdeponja 4 m u dužinu, a važe za tridesetoricu odraslih ljudi.

Vodenkonji proživu svoj vijek ponajvećma u vodi. Samo katkada, i to noću, izvlače se na suho. U mirnim strujama možeš ga često iznenaditi gdje izranja na površinu da se opskrbi uzduhom. Tu on puše, rže, da sve prašti, izbacuje vodu iz nozdrva, a onda dobrano u sebe potegne uzduha, koji mu navali u pluća sa piskom, kao u kovačku mješinu. Sad opet zaroni i ostaje dolje po tri, četiri minute. Kad mu se bespoliči, ostaje mirujući pod vodom po cijele sate. Ali tada ne ide duboko, drži se tik ispod površine, a iz vodenoga svijeta protaknuo je napolje samo šest stvari: uške, oči i nozdrve, sve na par. Naslućuje li pogibelj, tad mu proviruju iz vode samo nosnice.

Kad im je za volju, izađu pa se valjuškaju po muljevitoj pličini, ili se uzveru na obalu u prisoje

viće kako rokću i mumljaju od zadovoljtsva! Predveče spužu opet u rijeku, tamo plivaju i ganjaju se, igraju se poput djece. Ne bi čovjek vjerovao, kako su ovdje spretni i brzi. Uzato gugljaju i urliču tolikom snagom da jekom odzvanja daleka prašuma. To se vâlja poput grmljavine. Nikoja druga životinja ne može da učini svojim plućima toliku buku — čak i lav zastane kad začuje to.

U bujnoj vegetaciji na gornjem Nilu, više Kartuma, ne treba vodenkonj ni da izlazi iz vode na hranu. Tu ima paše u samoj rijeci gdje u obilju buja lotos, papirus i kojekakva vodena travurina. Naš junak zaroni pod vodu, kopa i brlja po mulju na dnu. Na površini uzmutila se voda. Kad je napunio gubicu podvodnim lišćem i drugim zelenjem, ispliva opet gore kao teška, crna kladurina, mutna voda cijedi se s njega pljuštanjem. Sad pokrene svoje goleme vilice, zubi započnu da žvataju, zelena slina kaplje, oteže se sa debelih laloka, krupni očnjaci ističu se u ružnim ustima. Vodenkonj je živa slika nezasitljiva žderonje.

Uzmanjka li mu paše u samoj rijeci, izlazi napolje i nemilo harači po okolici. Provaljuje u vrtove, zatire usjeve, a uzato bome napada i ljude kad mu se na putu nađu. S njim nema šale ni u vodi, osobito kada diraju u njegov mir. Naročito je pogibeljno uznemiriti ženku dok je uz nju mlado. Prižna majka nosi ga na leđima, pliva s njim, pa i zaranja skupa s njim duboko pod vodu učeći ga brljanju.

Treba dobra puška da probije kožu toga debelokošca. Na obični hitac on će samo zarzati, malo se potresti i zaroniti, a ti ga, Jovo, traži! No ako je tane iz dobre puške, đisne mu trupina najprije u vis, a zatim se zavali u vodu i potone. Lovac tada počeka nekoliko sati, dok voda ne izdigne usmrćenu neman.

Na Bijelome Nilu hvataju vodenkonja u jame.

Po porječju Ngami jezera idu na nj urođenici osobitim harpunama. Na gvozdenu vršku iskovane su zavraćene kvačice kao na udici, a drveni držak vezan je na uže, sa komadom plutovine na kraju. Crni lovci prirede si splav od svježnjeva trstike, počučnu po njemu i puste se niza struju. Harpune i lake sulice leže u pripravi. Sve se odvija natiho, bez glasa. Iz daljine čuje se rzanje i brčkanje vodenkonjâ. Sad ih još dijeli od životinja samo jedan gusti trščak, splav tihano klizi dalje.

Ššt, evo, tu se nad vodom vidi neka pomična gomila. Nitko između ovih delija ne naslućuje pogibelji. Vjetarac duva od njih. Jedan vodenkonj upravo je izronio tik splavi. Istoga trenutka podiže se harpunar i strjelimice hitne svoje gvožđe u nj. Naglim trzajem zaroni na dno ranjena životinja. Plutovina pokazuje njezin trag. Sada priskoče u pomoć kanoe. Kiša sulica saspe se na nesretnika, čim se pojavi na vodi. On odmah uzmakne ostavljajući za sobom krvavu stazu. Dešava se da se ranjenik okrene i iskesi zube na progonitelje i da potopi najbliže kanoe. Kad se razbjesni, napada i lovce.

Kad se vodenkonj izmori, poberu lovci plutovinu, zaveslaju ka obali, povežu konope o stablo i izvlače svim silama nemoćnu životinju.

Na obali zatuku grdosiju, i sad nastane pravo crnačko pirovanje. U Africi, kažu, da je vodenkonjetina po ukusu prvo meso. Osobito mlada, masna! Jezik je prava poslastica. Od debele kože prirađuju korbače, bičeve i crnačke ratničke štitove. Očnjaci, po nekoliko kila teški, prodaju se pod bjelokošću.

Vodenkonji po evropskim zvjerinjacima potječu od mladunaca koji su uhvaćeni negdje u Africi. Lov na mladunčad teži je od lova na odrasle, jer treba najprije usmrtiti majku, od koje se mlado nikako ne otkida, ni mrtve je ne ostavlja. I mlade vodenkonjiće valja loviti s pomoću harpune, ali ta je

takva da ne može zadrijeti preduboko, a laka rana brzo zacijeli.

Mladi žderonja nije ni u sužanjstvu ništa bolji od svojih roditelja. Toliko je halapljiv da treba mlijeka od četiri krave da zasite nejaka sirotana.. Ni to mu nije dosta. On uvijek sanja o svojoj Africi gdje u vodenoj močvari ima dosta trske i zelena lista. A tu mora da se zadovolji pustom kaljužom, pa još zatvoren iza rešetaka.

Ipak nije vodenkonj istom tkogod! Po bibliji, Bog je njega stvorio prvoga od svih životinja.

(Po Sven Hedinu[1]).

[1]) Dopuštenjem nakladnika F. A. Brockhausa, Leipzig, iz djela »Von Pol zu Pol«, 3 svezak.

ZAŠTO SU ME VAKIKUJU NAZVALI »BVANA SIMBA«

(Iz dnevnika lovca na lavove.)

Godina 1897, mjesec januar.

Naša karavana stigla je u zemlju Kikunju iz okolice Viktoria-Njanze, gdje me malarija već ne koliko mjeseci držala prikovana uz postelju. Mnogo su mi pomogli dvojica engleskih časnika, Hobley i Tomkins, da sam uopće prebolio. Mi smo u maju prošle godine pošli u divlje i još nepoznate krajeve Istočne Afrike. Bilo nas je u svemu 420 ljudi. Zadaća bila nam je da proučimo one krajeve.

Ne mogu pojedince da opisujem naših ni svojih doživljaja u ovoj divljačini, ali moram napisati što mi se desilo 25 januara u ovomu nepoznatomu kraju.

Naumih da se povratim u Evropu, jer sam bio oslabio od bolesti, pa da se tamo izliječim do kraja. Čitave dane putovali smo. Divljači nigdje. Put me vodio kroz engleske kolonije. Na jednoj me postaji jedan engleski činovnik lijepo ugostio i dao mi na put svoj pretičak hrane. Bio je to Mr. Hall, zapovjednik tvrđave Smith u Kikunju, drukčije glasovit lovac.

Onako u razgovoru iza ručka spomene neko i »opasnu i veliku divljač« što znači slonove, bivole, nosoroge, leoparde i lavove. Mr. Hall pričao nam je kako ga je nosorog mužjak triput uvis bacio i polomio mu tri rebra. Čim je prizdravio, napao ga leopard od čega mu je ostala za uspomenu ukočena noga i još sada vidljive rane po tijelu. Ali to ga

sve nije zastrašilo i odvratilo od lova. Jedino je postao vrlo oprezan i svakom bi to svjetovao.

»Krajem kojim mislite proći« govorio mi je tvrdivali. Moj prijatelj dapače svjetovao me neka ostanem koji dan ovdje, pa da ćemo zajedno na lavove. Ali mi se oprostismo i pođosmo.

Iza nekoliko sati dođemo u logor drugoga prijatelja. To je bio Ellis, upravitelj jednoga državnog nadleštva u engleskim kolonijama. Prenoćićemo u logoru. Ellis je svjetovao neka toga ne činimo, jer su u tim krajevima opasni lavovi. Ali ja tvrdoglavac ostanem sam kod svoga. Činilo se da prijatelju baš ne vjerujem.

Za koja dobra pol sata obađemo okolicu i vratismo se u tabor. Tamo daleko po ravnici vidjelo se mnogo antilopa, zebra i nojeva, sve sama plašljiva divljač.

Računao sam da ćemo biti slabe sreće u lovu, kadli me iz misli trže očajan krik iza nas: »Simba! Simba! bvana! Mkubva sana!!!« što znači: Lav, gospodaru, jaki lav. I znakovima pokazivali su momci iza nas da se lav nalazi u rogozu blizu nas.

Prvo što sam zatim razabrao, bijaše da sam spazio kako moji momci miklјaju. Ja bez predomišljanja potrčim kojih deset koračaja za najbližim od njih, zgrabim ga za vrat i zapovijedim mu da stane. On se okrenu drščući kao šiba na vodi, povrati se sa mnom i stadosmo da tražimo lava. Oprezno i tiho. Zaludu. U rogozu stalo nešto da se miče, moj će prijatelj Ellis da pukne u rogoz, kad se pojavi iz rogoza jaka lavica pa skokom prema nama!! Samo kojih 8 koračaja, i bila bi zahvatila ma koga od nas, ali u taj trenutak okine i opet Ellisova puška i sravni lavicu sa zemljom. Zabilo joj se u šiju na našu veliku sreću . . . . .

U njenu želucu nađosmo ostatke zebre.

Vraćali smo se u logor. Ja sam, onako još podosta slab iza moje bolesti, nešto zaostao iza drugih. Opazim gazelu, i da ću na nju opaliti pušku. Sa mnom bila su i moja tri momka. Ali taj čas oni

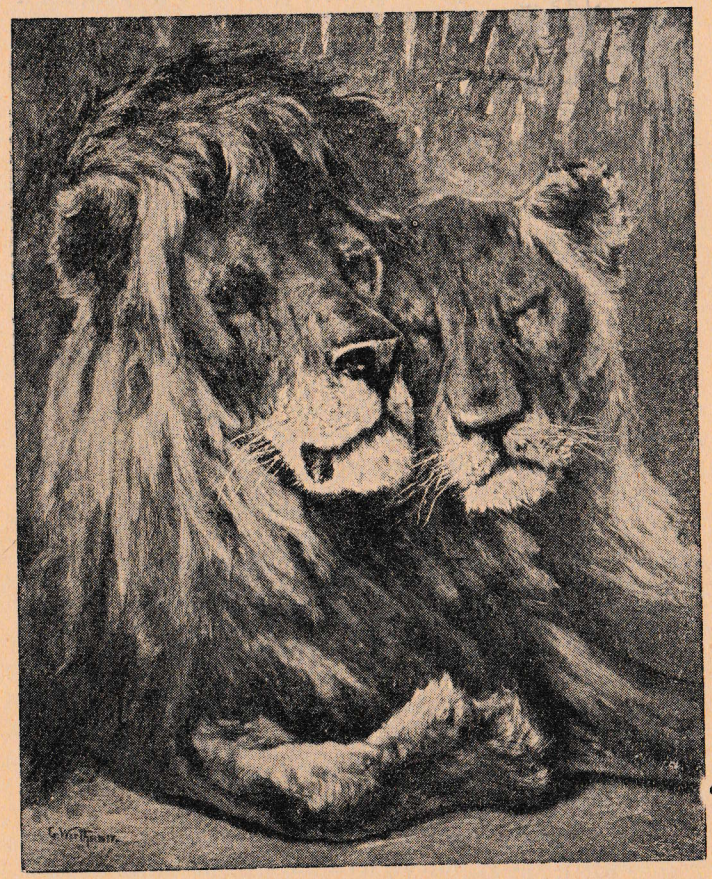

Sl. 6. Lav čekaše u rogozu.

su također zamakli iza brežuljka. Još kojih sedamdeset koračaja dijeli me od lovine. Najedanput opazim nešto podalje žutu mrlju. Smjesta pomislim na

lavlju glavu. Isti čas čujem i njegov glas, i sad opazim kako preda mnom stoji ponosni kralj pustinje, crne grive i uzdignute glave. Uz prigušen krik podigao se iz trave.

Velika je sreća moja da mu nisam bio bliže, a to je lako moglo da bude, ta, ja sam vrebao — gazelu!

Stanem kao ukopan. Svaki čas za mene bio je vječnost. Ja slab i gotovo nemoćan, jer u mojoj puški samo jedan metak!

Stari me »gospodin« gledao režeći potajno. Rep bio mu je spušten, glava ustubočena! Divna slika snage i junaštva! Gazela je umakla.

Iza sebe začujem očajne krikove: »Simba! Kali sana!!! to jest: »Lav, vrlo zlo!« dakle moji prijatelji su spremni. To me okrijepi! Nisam smio da se obazrem. Samo sam im rukom davao znakove da mi priđu, a ja se stanem unatraške micati. Kad su mi prišli s puškama ojunačim se pa ću da pucam.

Tane je tek malo ogrebło lava. Bio sam uzrujan. Napunim pušku i opet na lava! Bum!!! Ranio sam ga — u stražnju nogu. On se stade da vrti oko sebe ričući od bola i bijesa te grizući šapu. Baš kao kakva lisica. Ali meni je to dobro došlo da nabijem pušku i tako sam još triput ispalio u nj. Pogodio sam ga u lopaticu i on je pao mrtav.

Ellis koji mi je prilazio sa smiješkom, govorio mi je da ipak on ima pravo, jer ovdje ima dosta lavova. Nisam smio pucati dok on nije došao, jer sam mogao zlo proći.

Pred večer pošao sam da ubijem koju antilopu za večeru. Bilo je možda dva sata pred zalaz sunca. Pošao sam za ranjenim mužjakom i odaljio se od pratilaca. Odjedared začujem pritajen lavlji rik. I gle! eno jednoga lava, zatim drugoga! Pa i treći! i četvrti! Divni grivaši. Ja pred njima na kojih 120 koračaja!

Čim sam se makao da ću uzmaći, poskoči onaj prvi prema meni, a onda kao pravi mačak uze da mi se šulja. Ja kao ukopan stanem. Lav legne po zemlji i čeka. Moglo je potrajati kojih deset minuta...

Uto i moji ljudi pridoše k meni s puškama, ali ne svi. Ne usudiše se tako blizu lavovima koji su počeli da ričU. Divan događaj za ton-film! Kraljevske zvijeri jasno se isticahu, jer u pozadini bilo je sunce upravo na smiraju. Okolo ravno polje. Dokle ti oko seže, zelenilo...

Moglo se opaziti da lavlji glas očituje glad, a time i veću strahotu. Pokušao sam da se dogovorim sa svojim ljudima što ćemo i kako ćemo, ali sve bez uspjeha. Napokon potjeram dvojicu u logor da nam dođu u pomoć!

No prije pomoći ja nagovorim one moje ljude te mi na svoju ruku udarimo na lavove! Ja opalim prvi i — ne pogodim... Lav pobjesni, pa na nas, ali na kojih 20 koračaja stade, rikne i okrene se od nas. Stade da uzmiče. Za njim i oni ostali. Najprije korakom, onda kasom i napokon nespretnim skokovima. Dvojica stala. Onda i ona druga dvojica. Napokon raziđoše se kud koji.

Mi pođosmo za ovima posljednjima, — nije mi vrag dao mira! Išli smo prema zapadu, baš u zapad sunca! Čim bi lavovi stali, stali bismo i mi. Tako je išlo oko pol sata. Lavovi pođu, a mi potrči! Oni stanu, mi korakom. Već smo se zaduhali. Znam da mi nikad u životu nije bilo onako pri duši. Pod svaku cijenu htio sam da nadbijem lavove pa kud puklo da puklo! Zaslijepila me lovačka strast.

Opalim iz puške, tane se zarije tik lava. On stade, ričući udari repom po tlu, okrene se. Tako i onaj drugi. Jeknu hitac i po drugi pa treći i četvrti puta. Lavovi bi svakiput jednako odgovarali.

Jedan se okrenu pa da će k nama, ali eno ga skljoka se na zemlju. Ja kao obezumljen potrčim naprijed, opalim iz daljine od kojih 120 koračaja i — ne pogodim... Zato je sad i kucnuo težak trenutak, lav se podigao, bijesno poskočio prema meni, ja klečem da bolje nanišanim, ali lav leže. Bio mi je na stotinu metara. Odapnem ponova, i treći lav rastavi se od ovoga svijeta!

Za čas raščinismo ga. Bio je prazna želuca. Zato je i bio onako ratoborniji od ostalih.

Zamalo pala je mrkla noć, jer u tropima iza dana brzo je noć, a nema duge večeri kao kod nas. Jedva pogodismo put u svoj logor. Iz daleka čula se lavlja rika, ali nisu nam se primicali. Noć smo prospavali kako i treba iza toliko straha i stradanja, ali i iza tolike lovačke sreće.

Sjutradan došlo mi je poslanstvo urođenika Vakikuju da mi se pokloni i da me ovjenča zvučnim imenom: »B v a n a s i m b a« čemu bi se u nas reklo: »Gospodar lavova«.

One iste noći izjele su hijene meso ubijenih kraljeva pustinje. Pače i njihove kosti, jer drugoga jutra nismo našli ničemu traga.

Za mene ostaje 25 januar 1897 godine nezaboravnim spomendanom opasne borbe na život i smrt!

Po C. G. Schillingsu.[1])

[1]) Iz časopisa »Omladina«.

U BORBI S LAVOM LJUDOŽDEROM

Ima farmera koji smatraju lava korisnom životinjom, jer na veliko tamani veprove, a ovi su plantažama po istočnoj Africi najgori neprijatelji. Zato mu i priušte po koje blašče iz čopora. U stepi su mu zebre i antilope najmilija lovina. Njih uvreba obično noću na pojištu, a prikrada im se i na paši u po bijela dana. Lavovi se rado udružuju za te poslove kao provalnici od zanata. U četi znade da ih bude i preko 20 na broju.

Čovjeku su najpogibeljniji već ostarjeli lavovi, koji više ne mogu u potjeru za brzonogim trkačima stepe i pustinje. Žalibože, čovjeku se lav prišulja vrlo lako. Pa kad je jedanput okusio ljudsko meso, ostaje mu ono najmilijom hranom, baš kao i tigru. Takav lav postaje »man eater« — ljudožder!

Čujte ovu strašnu ali istinitu pripovijest.

Pukovnik Pattersson upravljao je u godini 1898 gradnjom željeznice u Ugandi od Mombase na Viktorijino jezero. Na rijeci Tsavo, pritoci rijeke Sabaki, podizali su radnici željezni most. Bila ih je tu koja tisuća. Radničko naselje primamilo je dva stara lava koji ubrzo postadoše strahom i trepetom cijele okolice.

Pattersson mislio je u prvi kraj da su to puke bajke. Ali otrijeznio se kada mu jednoga dana lav ugrabi najvjernijega slugu. Dogodilo se to na očigled njegova pomagača koji je s njim spavao u istom šatoru. Negdje o ponoći provali lav u šator pa ravno Patterssonovu sluzi šapom pod vrat. »Pusti me na miru«, reče taj jadnik misleći da ga prijatelj dira, pa ščepa onako sanen lavlju šapu.

To je bilo sve što je taj nesretnik kazao i učinio te noći.

Ujutro vidio je pukovnik u pijesku trag noćašnje tragedije. Nedaleko naselja naide na mjesto krvave gozbe. Tu je ležalo još samo nekoliko krpa od odjeće vjernoga sluge, a malo podalje iznakažena glava sa užasom u otvorenim očima.

Pukovniku se steglo srce od užasna prizora. Tu se zakleo da neće mirovati dok ne osveti krv čovječju. Naredne noći postavi se u zasjedu pored kobna šatora, s puškom u ruci. U neko doba oglasi se u daljini mukao urlik. Lavovi se približavali da otmu novu žrtvu. Iza toga zavlada opet mir. Lav napada uvijek mučke. Ali prije toga objavljuje svoj pohod kraljevskim glasom. Pukovnik se pritajio, — kadli malo podalje iz nekog drugog šatora prolomi se u noć krik smrtne strave. Zatim opet tišina. Odvučena je nova žrtva.

Treće noći sakrije se pukovnik opet na drugo mjestu, gdje ih nisu očekivali. Pustahije postali ugrabiše i trećega čovjeka istom lukavštinom.

Tako su lavovi varakali pukovnika noć na noć. Uvijek bi grabili ljudski plijen na drugom mjestu, gdje i hnisu očekivali. Pustahije postali su već toliko drski da nisu marili ni za logorsku vatru ni za puščane hice što su ih uzbunjeni ljudi palili naslijepo u mrak.

Podigli su oko logorišta čvrst plot od trnja, ali ljudožderima bi uvijek polazilo za rukom da ga preskoče ili da se probiju kroza nj. Danju je pukovnik slijedio u pijesku jasan trag koji se brzo gubio među kamenjem. Lavljega skrovišta nije mogao nikako da otkrije.

Još je bilo i gore kad je gradnja željezničke pruge uznapredovala dalje od mosta i kad je pored rijeke ostalo samo koji stotinjak radnika. Ovi su si podigli za što veću sigurnost neobično visoke i guste ograde, postavljali brojne straže i palili golemo vatre. U svakom šatoru udarao bi po jedan

čovjek u praznu kantu da zaplaši krvoloke. Puške im bile uvijek pri ruci. Pa ipak svaka noć proždrla bi po koju novu ljudsku žrtvu. Naseljem zavlada neiskazana strava. Radnici bijahu toliko zaplašeni, da ni jedan od njih nije mogao vladati oružjem kad je najviše trebalo, puške im drhtale u ruci. Lavovi izvukoše čak i jednog bolesnika ispod bolničkog šatora, ugrabiše i radnika koji je spavao u šatoru s nogama do vratiju. Lav ga ščepao za noge i počeo istezati napolje. Nesretnik se uhvatio za nekakav sanduk u smrtnom strahu, zatim za konop, ali sve badava! Lav ga otrže i probije se s njim u raljama kroz trnovu ogradu. Ujutro nađoše na tomu mjestu iskidane komade mesa i odjeće. Drugi lav čekao je napolju, tamo su dijelili plijen. Ostaviše samo neizjedenu desnicu sa prstenom na prstu. Poslaše ga za uspomenu ženi pokojnika.

Iza tih događaja zavladalo je primirje na nekoliko dana. Svima je odlanulo. Već su mnogi radnici počeli da spavaju izvan šatora. Jedne noći sjedili su oko vatre u logoru, kadli ih iznenadi skok lava. Žuti krvnik piljio je kao ukopan, zaslijepljen vatrom. Ljudi poskakaše na noge, pa tko kamenom, tko cjepanicom, tko ogarkom, navale na zlikovca. Lav se ne smete, već skoči na prvog čovjeka i nestade ga s njim u noć. Drugi lav čekao je kojih 30 metara daleko na svršetak otmice.

Čitavu sedmicu prosjedio je ubogi pukovnik u logoru očekujući nemile goste. Nema ništa groznijega od tako duga i uzaludna čekanja. Redovito rikanje navještavalo je svakiput dolazak razbojnika. Onda kobni mir, dok ne bi neko povikao: »Evo vragova!« Časak iza toga slijedio bi smrtni krik ugrabljene žrtve. Lavovi se toliko uslobodili da su obojica uskakivali u logor, svaki po svoju žrtvu. Jedanput nije mogao jedan od njih da se provuče s čovjekom kroz trnje. Ne bi druge, već

ga ostavi. Jadni radnik umrije, nemilo iznakažen, za vrijeme prenosa do bolničkoga šatora.

Dugotrajni smrtni strah i noćno stražarenje iscrpilo je radnicima snagu, oni se pobuniše. »U Afriku smo došli« — govorili su — »da zaradimo koji dinar, a ne da nas lavovi proždiru«. Jednoga dana zaustaviše željeznicu, potovariše svoju sirotinju i odvezoše se prema obalama Indijskog Oceana, u Mombasu. Nekoliko najhrabrijih što ostadoše uz pukovnika, noćivalo je po šuplju drveću i čatrnjama, ili se zakapalo u jame pod svoje šatore.

Sad pukovnik Pattersson pozove iz obližnje naseobine nekog Engleza da mu pomogne u lovu na lavove. Vlak kojim je prijatelj dolazio, okasni. Smračilo se. Teško se bilo probijati šikarom od puste stanice do logora. Sluga je išao naprijed sa svjetiljkom u ruci. Na pô puta uskoči među njih s pećine lav! Za dobrodošlicu dobio je gost 4 ljute ogrebine po leđima. I odvukao bi ga da se Englez nije našao na biljezi i opalio karabinku uvis. Omamljen pucnjem, lav se obori na slugu i nestade ga u tren oka negdje u mraku. Tako se svrši taj tek započeti pohod. Slugu izjedoše lavovi, a Englez dospije u bolnički logor.

Iza nekoliko dana dojavi jedan Suaheli da je lav ugrabio magarca i požderao ga tu nedaleko. Pukovnik pojuri zajedno s glasnikom u potjeru. Već izdaleka razabere između grmlja žuta leđa životinje. Slučaj je htio da se slomio suvarak pod pukovnikovom čizmom. Lav to čuje i zamakne u šikaru. Čitava naseobina diže se na noge, potegoše bubnjeve i kante, opkole šikaru galameći do neba. Samo se pukovnik oprezno prikrade mjestu gdje se nadao da bi poplašena zvijer mogla da iskoči. I gle! Naskoro izvuče se moćna beštija režeći od bijesa što je uznemiriše. Polagano podigne glavu, ustuboči se, popođe korak dva, stane, ogleda se

oko sebe ao da promišlja: čemu sve to. Nije krvnik spazio lovca ni kad mu je prišao na 13 metara. Pukovnik podiže dvocjevku, — lav to vidi, zagrebe šapama po zemlji, zažagri očima, iskesi zube, spremi se na skok. Pukovnik nanišani u glavu, odapne, — puška zataji!

Istoga časa okrene se lav da će u šikaru. Bogzna što mu je sunulo u glavu. Pukovniku ne preostade ništa drugo nego da pričeka noć. Nesretna dvocjevka nije bila njegova. Uvečer uzme svoje vlastito oružje. Magarac ležao je netaknut. Tik lešine uredili su pukovniku dobru priliku da se sakrije. Bio je to povisoki zaravanak, podignut na stupcima, opkoljen grmljem.

Pane večer, a za njom ubrzo i noć. Na ekvatoru je večer vrlo kratka, pa ako nema mjesečine, brzo se stamni. Afričkom džunglom razlije se zloslutna, teška tišina. Što su ure zamicale dublje u noć, Patterssonu je sve teže bivalo pri srcu. Čekao je netrenimice s puškom u ruci; znao je sigurno da će lava noćas da privuče leš magarčev, jer se iz logora te večeri nije čula nikakva krika.

Ha! Što je to? Kao da se čuje pucketanje suvaraka? Jasno se moglo razabrati gdje nečije golemo tijelo promiče kroz grmlje. Onda opet grobni mir. Zatim dubok uzdah, znak gladi, — beštija je opet tu. Opet zašušti u grmlju, vrlo tiho, a onda se prodre ružan urlik kroz noć. Lav je nanjušio blizinu čovjeka. Bi li da se okrene? Ne! On ostavlja magarca, pa ravno na pukovnika!

Dva se sata šuljala zvijer oko zakloništa pukovnikova približujući mu se u sve užim kružnicama. Lovcu bijaše tijesno pri duši. Najedanput osjeti nešto mekana a zatiljku — »ajme majko, gotov sam«, mune mu glavom! Ali to bijaše samo — sovuljaga, koja nije ni slutila da bi tu moglo biti živa stvora u ovo gluho doba.

Napokon se lav pripravi za skok. Njegova spodoba jedva se zapažala na pijesku. U to grune

puška u noć, lav očajno rukne, poteče u grmlje, i tu se izvali urličući od bola. Ovi glasovi prijeđu u stenjanje i sve se završi otegnutim hroptanjem. S prvim razbojnikom obračun je gotov!

U praskozorje iznesu radnici pukovnika i mrtvu životinju. Pratilo ih talambasima čitavo selo. Bilo je to pravo slavlje.

Doskora posluži pukovniku sreća pa uceca i drugoga lava. Radovi na željezničkoj pruzi mogli su sada da se nesmetano nastave. Pukovnikova slava pronese se čitavom krajinom.

(Po Sven Hedinu[1]).

[1]) Vidi bilješku na strani 74.

ZEBRE I ZEBRIĆI

U mjesecu decembru godine 1906 odredila me vlada da otputujem na Rikva jezero, tamo blizu granice Rodezije, iza prostranih stepa negdašnje njemačke Istočne Afrike. Moja zadaća bila je da izvidim ne bi li se tamo uz Rikva jezero dao odomaćiti američki pamukovac.

Pridružio mi se i kapetan A. On je putovao po nekom drugom poslu.

Prolazeći stepom, zaustavio sam se bio na nekome mjestu da nešto razvidim. Kapetan zamakao je sa svojim ljudima dobrano naprijed. Putem namjerih se na njegove ljude gdje raščinjaju ubijenu antilopu. Dok sam baš s njima razgovarao, ukaže se daleko u ravnici čopor zebra. Brže bolje uperim onamo svoj durbin. Od cijeloga čopora osobito se isticalo neko krasno, poodraslo ždrijebe. Dođe mi želja da pokušam da ga uhvatim. Ako ništa, iskušaću makar brzinu svoga konjčeta.

Lagano, u kasu, pojaših na zebre. Premda su me ovi prutavci već izdaleka zapazili, cijeli čopor zadrži se, za čudo, mirno na okupu i ja im se prikučim na koji stotinjak koračaja. Sad se istom životinje uskomešaju i udare u bijeg, a moj konj u propanj za njima. Moga valjanog trkača nije trebalo potstrekavati ni povikom ni ostrugom. Pustih mu samo uzde i uskoro dostignemo krdo. U prašini jedva nekako raspoznam ono ždrijebe kako se stislo uz majku kobilu, pa trči nalijevo od ostalih. Prikučio sam im se već tako blizu da sam mogao rukom da dohvatim grivu maloga prutavca.

Pokušam da mu iskinem čuperak strune iz grive. U dva maha nije mi to pošlo za rukom. Dosjetim se pa omotam pramečak grive oko prstiju.

Sad mi se više nije mogla izmaći pa pomislim: hajde da pokušam sreću. Podignem ždrebetu glavu i položim je na svoje koljeno tako da je ždrijebe moralo trčati samo stražnjim nogama. Odbijem se od čopora, pa trkom prema svojim ljudima. Povičem: »Brzo lance!« Oni me u prvi čas ne razumješe, ali se jedan od njih ubrzo domisli što tražim, razveza pse i dobaci mi lance. Za čas sputaju divljeg prutavca tako da nije mogao ujedati. U početku bilo je sve u redu. No kad se mali divljačić oporavio od prvoga straha, uzjoguni se, poče natezati svoje vodiče, ritati se, a napokon se ukopisti, pa ni makac! Nije nam preostalo ništa drugo, nego da vučemo tvrdoglavca. Ono što smo drukčije mogli u po sata prevaliti, oteglo nam se na dva sata.

Kapetan A. začudio se na pogled uhvaćena zebrića. Poželi i on sam ovakvo živinče, pa me zapita, ne bi li mogao još koje da uhvatim.

Ponudim mu ovoga, ali on ne htjede da me liši moje prve lovine.

Kapetan ne htjede da se posluži tom ponudom, nego reče: »Ovo danas bila je slijepa vaša sreća«.

Nisam htio da mu otkrijem svoje misli, zato sam šutio.

Na logorištu brižljivo privežemo zebrića o drvo, a za sigurnost ovežemo ga i ispod trbuha. Kablić s vodom udari kopitima i prevali ga, a onda zagrize u lim. Nakosimo mu trave, ali od toga okusio je vrlo malo, i to noću.

Sjutradan ponovile su iste muke. Tvrdoglavi zebrić nikako i nikako nije dao da ga vodimo. Opet ga je trebalo vući. Bio je to njegov pravi križni put. Napokon ludo živinče klone i opruži kopita. Parne.

Moja slijedeća žrtva bila je neka ždrebica kojih šest mjeseci stara. Uhvatio sam je na laso. Na petlji načinio sam odebeo čvor kako se ne bi steg

nula do kraja e mi ne uguši lovinu. Onaj kraj užeta što bijaše u mojim rukama, omotam si oko pojasa da mi ne izmakne. U onomu otimanju zebra naglo poskoči u stranu, trgne me sa sedla, i ja padnem. Ali to još nije bilo sve. Prije negoli sam mogao da se podignem, stane me povlačiti divlja ždrebica preko trnja i grumenja. Izderala mi je ne samo kaput i košulju, nego bome ni moja leđa nisu ostala cijela. Napokon se nekako podignem, uhvatim uže u ruke da dođem do daha, jer je divljakinja još uvijek trčala uzagrapce. Jureći uz neku osamljenu palmu, ukebam zgodnu priliku, pa brzo optrčim nekoliko puta oko nje. Sad je ovoj ludoj trci bio kraj. Odahnuo sam, bilo je već i doba.

Moji ljudi izgubili su dosta vremena dok su me našli tragajući za nama. Za koji časak krenemo dalje. Da zaludim divljakinju, naredim sluzi da naprijed povede magarca koji nam je nosio stvari. Zebra je pošla — za čudo — za svojim rođakom pokorno i mirno.

Nekolicinu svojih ljudi pošaljem sa lovinom naprijed, sa uputom da u prvom naselju, kod sultana Mven Ivunga, sagrade kral za uhvaćenu zebru i ono nekoliko koza koje će joj praviti društvo. Ja pako zaostanem sa ostalom pratnjom u namjeri da uhvatim još koju zebru.

Sreća mi posluži, te ubrzo spazim krdo od dvadesetak komada u trku. Vodio ih neki obijesni pastuh. Ženke stjerale su zebrad preda se i branile se ritanjem kad im se prikučismo. Krdo je počelo sustajati, valjda zbog ždrebadi, pa ipak nisam mogao ni jedno od mladunaca da zahvatim lasom, jer su mi smetale prutaste majke.

Razljutim se pa zatjeram konja ravno među njih. Probijem se pored ženki među zebrad i sad lako prebacim laso oko vrata jednoga od najizraslijih između njih. Strahovito ritanje divljih živo-

tinja izranilo je prilično i konja i mene, ali srećom zglobovi i tetive ostadoše nam cijeli.

Uhvaćeni zebrić bio je toliko izmoren od trke da je napokon dopustio da mu slobodno priđem. Ovežem ga tako da su ga dvojica mogla između sebe voditi, a da ih on ne ozlijedi.

Siromašnu se zebriću jezik toliko osušio da mu je bio sav osut prahom sa stepe. Kad su nam se prikučili pratioci, uzmem nešta hladna čaja pa mu isperem jezik i nozdrve. Pokušam da mu ulijem nešto čaja i u usta, ali ždrijebe se najedanput uzjogunilo i stalo opirati se. Zahvati zubima grlo od flaše i glatko je pregrize. Bila je od aluminija.

Napokon dosegnemo i mi naselje sultana Mven Ivunge. Zebrić se vrckao amo tamo o konopcu, ali ipak kaskao je naprijed. Kad bi stao da se joguni, pojašio bih ja sa svojim konjem na nj, a to bi ga vazda otrijeznilo. Činilo se da pred tim svojim rođakom osjeća osobito poštovanje.

Sultan Ivunga prepustio nam nekakav stari govedski kral. Trebalo ga samo malo okrpiti. Društvo koza nije se uhvaćenim zebrama nimalo sviđalo, a to su odavale zubima i kopitima tako da smo koze morali izvesti napolje.

Da ih priviknem ljudima, zadržavao sam se često među njima podnoseći strpljivo njihovo divljaštvo. Sve do pojasa bio sam pun modrica. Naročito na stražnjoj strani koju sam uvijek podmetao pod kopita kad je došlo do gusta. Do večeri istoptale se i upitomile moje zebrice toliko da su kao telići mirno popili nešto mlijeka iz zdjele. Sultan mi ustupio dvije krave muzare za njih. Kako sam morao dalje, ostavim u naselju svoju lovinu sa dva čovjeka da paze na njih.

Osam dana kasnije vraćao sam se po svoje zebre.

Putem mi posrećilo pa uhvatim još dva komada. I njih povedem u naselje. Tu zatečem ostav-

ljene zebriće dobro već upitomljene. Pokupim sve, pa put Langenburga, svojoj kući. Uz svu pažljivost, putem parnula nam dva komada, a druga dva jedva žive dovedosmo. Njihovo uzdržavanje u Langenburgu koštovalo nas je ne samo dosta truda, nego bome i debelih para, jer su zebrići srkali mlijeko ne pitajući po što je.

Minula godina poučila me u koječemu. Tako, na primjer, nikada nisam više lovio zebriće mlađe od godine dana, te sam time izbjegao neprilike othranjivanja mlijekom.

Jedanput namjerim se na krasna mlada mužjaka koji još nije ostavio svoje matere, iako nije više sisao. Uhvatim ga kao i ostale zebriće, dopratim u kral i ondje zatvorim pored magarca, za kojega sam znao da je vrlo dobre ćudi. Zebrić ga u prvi kraj nije htio ni da pogleda.

Naložim sluzi da magarcu daje nakošene trave, ali iz svoje ruke. Već sutradan priđe zebrić da i on dobije koji čuperak. No čim bi se sluga išta pomakao, zebrić bi otskočio, pa onda vrlo bojazljivo i polagano prilazio prema travi u sluzinoj ruci, pa i opet iz nje čupkao.

Poučio sam slugu neka svaki dan čisti magarca po više puta, a kad mu i zebrić blizu priđe, neka ga blago i lagano pogladi. Kad se na nj priuči, tada može i njega tako isto čistiti.

Ja sam zapazio već negdje prije da se plašljiva kljusad može upitomiti naprosto čišćenjem i češljanjem, pa sam to pokušao i kod zebrića. I gle, uspjeh bio je isti. Najstrože zabranio sam sluzi da se srdi i da tuče mladu životinju. Kad sam došao u svoj kral poslije četiri sedmice, moj mi je sluga doveo ususret našega zebrića mirna kao janje. Smio sam ga milovati, dao se čistiti, a dopuštao je i da mu podižemo noge i ogledavamo kopita. On je sad bio dobro uhranjen ždrepčić!

Sjutradan pokušali smo zebriću oviti uže oko vrata. Pazio sam da bude podugačko, a i to, da ne

vidi kako drugi kraj držim u ruci. Otvorili smo vrata našega krala, zaularili magarca i vodili ispred zebrića koji mu se priključio i išao za njim mirno, mirno, da ga je milota bilo vidjeti. Nije se ni onda uznemirio kad smo prolazili pored krda divljih zebri između kojih se čulo glasno rzanje.

Malo sam se zabrinuo za nj ulazeći u selo. Poslao sam svoje ljude pred nama onamo da narodu kažu, neka nam ne prilaze jojkanjem od čuđenja što vodimo upitomljeno kljuse, nego da se vladaju mirno i pametno. Mi smo sretno prošli kroz selo. Za čudo, zebrić bi po koji puta zubima zahvatio čuperak trave što se vidjela pored puta i onda mirno išao dalje. Bila je to velika zasluga mojega sluge, koji ga je tako pripitomio. Svake noći skidali smo mu uže s vrata, da se noću ne bi u nj zapleo. Tako smo sretno došli do kuće.

Milo mi je bilo što sam našao pravi put za pitomljenje šarenih divljaka.

Po Hansu Besseru iz »Natur- und Jagdstudien . . . .«, Stuttgart, 1917.

U DOMOVINI SLONOVA

Na mom prvom putu u Indiju, pripovijeda Sven Hedin, pratio me kao sluga neki ruski kozak iz istočne Sibirije. Taj čovjek nije još nikad u svom životu vidio slona pa se silno začudio, kad je u nekom gradu Indije zagledao cijelu povorku ovih sivih orijaša.

»Gospodaru, jesu li to zbilja živi stvorovi?« — upita zapanjeni baćuška.

»Dakako! Ne vidiš li kako mirno idu i kako se pokoravaju svojim goničima?«

»Ja sam pomislio, to su nekakve lokomotive i da ih iznutra tjera stroj«.

»Ne, dragi baćuška! To su ti slonovi. Oni su nekad živjeli divlji po šumama, ali su ih ulovili i pripitomili te ih naučili svakojaku poslu. Pazi! Pokazaću ti da umiju i žderati«.

Kod prvog piljara kupim svežanj šećerne trske i pružim slonu jedan stručak. On mi ga uze iz ruke, podrži ga u ustima, potrga rilom s njega osušene listove i korijenje, a onu badrljicu pojede.

»Hm, hm«, — promrmlja moj kozak zamišljeno, — »i zbilja su to prave životinje! Ali takvoga šta još nisam nikad vidio . . .«

Divlji slonovi žive u džunglama Prednje i Stražnje Indije, na Ceylonu, Sumatri i Borneu a i Africi. Put kroz gustiš krče rilom. Njim otkidaju grane, ljušte koru i kidaju lišće pa sve to smotano unose u usta. Njim srču vodu pa je ispuhavaju u ždrijelo.

Divlji slonovi izgaze si staze u džungli. Njima hodaju jedan za drugim podvijena rila. Na čelu im je obično najjači. Gusta bambusovina krha se kao staklo kud se slon probija. Oko njega pršte

grane na sve strane. Mladi slonići trapaju majkama ispod trbuha, a one brigaju da ne pogaze svoje mezimčadi. Ne prezaju slonovi ni pred divljim bujicama. Ulaze mirno u vodu. Ako je duboka, onda plivaju. Struja ih zanosi. Ali oni ipak dosižu drugu obalu. Slonovice podupiru mladunčad rilom, a nekoje ih i na hrptu nose kroz vodu.

Kad se čopor slonova namjeri na ljudska naselja, na velike šumske čistine u kojima se vide uređenička polja, onda jao i pomagaj! Tu se oni slade na tudi račun! Uređenici nastoje da odbiju svim silama te nezvane goste. Udaraju u velike bubnjeve, deru se i lomataju koječim kao pomamni. Ako im ni to ne pomogne, pale bambusovinu da slonove zaplaše. Ali mudronje poznaju već i takve varke i malo haju za njih. Drukčije su slonovi dobrijani i plašljivci. Čim nanjuše kakvu pogibelj, spremni su da bježe.

Čovjek im je najljući dušmanin.

Indijci love divlje slonove, pripitomljuju ih i uče kojekakvim poslovima. U lovu na divlje služe se pitomim slonovima. Spretan lovac polegne po leđima pitomoga slona i potjera ga na čopor u šikari. Nastoji da jednoga odijeli, odvoji od krda. Kad mu je to pošlo za rukom, priskoče sa svih strana lovci pomagači. Opkole samca i ganjaju ga sate i sate da ga izmore, da malakše. Može da potraje i po dva dana, dok se ovaj ne predade svojoj sudbini. Tada Indijci navale na izmorenu životinju, opletu joj noge kožnatim remenjem i privežu o stablo. Njamnjam, afričko pleme u Istočnom Sudanu, drukčije poznato kao pleme ljudoždera, sprema se na lov slonova velikom bukom. Njih na tisuće dignu se s bubnjevima i tjeraju slonove u visoku travu. Oni namame onamo kukavne slonove koji se nadaju naći ondje zakloništa od ovih dosadnih stvorova... Pa kad im to posreći, onda

potpale visoku travu i paze da poplašene životinje ne bi umakle. Kopljima ih gone i suzbijaju u dim i vatru, zapravo u groznu smrt!

Pravi i čestiti lovci pucaju slonu iza uha nastojeći da ga na mjestu ubiju što obično od dva pucnja i biva.

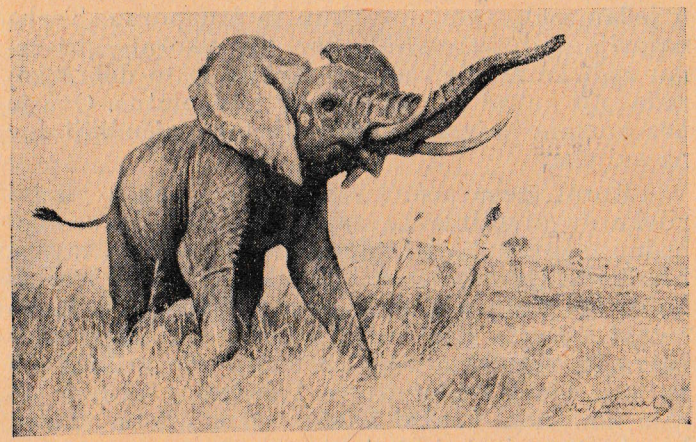

Sl. 7. Ja sam spreman!

Ali ljepši je i čovječniji lov hvatanjem slonova, samo tu treba slonove nadmudriti, a u tome su Azijati, poimence Indijci, pravi majstori. Tamo se nađu lovci od zanata, neke ruke obrtnici. Svoje iskustvo prenosi otac na sina. Nekako slično kao naši ribari pored Dunava. Ili u primorju. Među prvima jesu Cejlonci!

Potražice ustanove lovci broj slonova i pravac kojim su išli. Oni po tragu poznaju koliki su slonovi bili, koliki su bili najveći, koliki oni najmanji. Jedino im je oružje jaka petlja od bivolje ili jelenje kože. Nju valja slonu zapeti o nogu. Ali zato treba uvrebati pravi čas, jer slon je plašljiv. Isti čas rade dvojica: dok jedan stavlja petlju,

drugi privezuje uže te petlje o kakvo stablo. Uhvaćena grdosija bjesni i buni se, ali se domala i smiri. Malo gladom, malo strahom od vatre, ljudi ga ukrote. A kad junak oslabi, onda i oni udare u druge diple. Tako za koji mjesec dana upitome slona da je milota.

Ali može se pohvatati i čitavo stado slonova u jedan mah. Ovaj lov skup je i naporan. Treba najprije prirediti veliki obor, tor, »koral«, pri čemu radi na tisuće radnika kojima je to dobra zarada. Ali nekad morali su raditi besplatno. Ovo je bez sumnje najveličajniji i ujedno najčudniji lov na svijetu.

Koral treba podići sred guste šume u blizini rijeke da životinje ne zapaze ništa i da se slobodno mogu kupati i odmarati od progona lovaca i hajkača. Ograda mora biti jaka. Zatvora prostor kojih 100 metara u premjeru. S jednoga se kraja ostavi 4 metra širok ulaz u koral, no taj se dade zatvoriti rešetkom koja se pušta odozgo. Od tih »vrata« ide jak plot lijevo i desno k sredini korala; kao neki kružni isječak ograđuje on ulaz u koral. Plot visok je koja 4 metra!

Stado slonova pritjeruje se polako sve bliže do korala. Stotine urođenika paze da koji slon ne umakne i deru se, bubnjaju, pucaju i kako već ko zna i može, diže paklenu galamu. Zaplašeni slonovi sve se natiskuju amo i tamo ne bi li gdje probili ovaj čudni bedem ljudi, ali vika, rekao bih, još se pojačava i baš se onamo ljudi najživlje natiskuju kamo i slonovi namjeravaju ...

Slon prehodnik — a to je obično najveći između svih mužjaka — prvi se pokazuje iz guštare i staje pred koralom na kojih 30 koračaja. Za njim grne stado kao ovce za ovnom. Ujedared odvrne se on od korala, a za njim i njegova svojta, pa opet u guštaru. Nije sila, jer još nije pala noć, a treba da se i vatre zapale. To će da olakša lov!

Napokon i taj je čas došao. Vatre planuše, sjaj im se razli guštarom, a dim stade prodirati kao gusta magla među slonove. Oni mirno čekaju što će biti.

Najedanput ču se lomljava, znak: navala počinje. Vatre se raspiruju sve jače i jače, samo kod korala tama ... Baš onamo slonovi namjeriše da se skriju pred svojim progoniteljima. Od trke njihove pršte grane, šušti lišće. Slon prehodnik tik je korala. Ogleda se. Mir! Onda on upravi svoj teški korak u koral i nagna u divlju trku. Stado za njim. U taj čas, kao da se nebo otvorilo, zasja tisuću bakalja. Slonovi se uzvrpoljiše. Vrata korala pala su, oni su odasvud zatvoreni. Halo, halo, što je sad? Glavom bez obzira trče slonovi i gužvaju se po koralu, a naokolo blještav sjaj za nevikle slonovske oči! Slonovi kušaju da bi provalili plot, ali hajkači ih svakiput suzbiju natrag u gomilu i to gužvanje traje više od debela sata. Onda se smire i kao da nešto promišljaju, a onda opet udare na drugi kraj. Činilo im se da bi onuda mogli probiti se iz ovoga — zatvora. Ali i opet ih potisne natrag strah od buktinja. Sad se smiriše.

Još koji taj ushoda se amo i tamo, ne bi li možda pronašao kakav izlaz, dok napokon i to ne prestade.

Vani čekaju u pripremi pitomi slonovi koji će pomoći da ljudi mognu poloviti divljake, braću njihovu. Ovo je najpogibeljniji dio čitava lova. T e n n e n t opisuje ga ovako:

»Najprije uđu u koral dva pitoma slona. Jedno bila je slonica Siribeda, stara kojih pedeset godina. Ona je išla napried i ravno prema divljemu čoporu. Posve mirno tapala je ova mudrica u koral obazirući se lukavo oko sebe kao da se nje i ne tiču divlji slonovi. Zastajkivala bi i rilom čupkala ovdje rukovet trave, tamo odlomila grančicu. Kad se divljacima posve približila, dođe joj ususret pre-

hodnik, poglavica sivih debelokožaca. On prijeđe rilom iznad njezine glave i — ništa! Vrati se opet među svoje. Siribeda za njim. Njoj pod trbuhom bio je skriven stari Indijac, iskusan lovac koji je odnio već dvije srebrne kolajne u ovakvu lovu. I kad je ovaj mogao da između njezinih nogu dosegne zadnje noge onoga divljaka, ona stane. Čovjek upotrebi tu priliku i obavije petljom zadnju nogu slona prehodnika. Ovaj kao da je znao o čemu se tu radi, strese petlju i da će na lovca! Skoro ga je ubio! Ali Siribeda zamahne rilom na divljaka i potjera ga. Lovac je izašao iz korala. No sad je na njegovo mjesto ušao njegov sin sa drugim pitomim slonom. Stado divljaka sabralo se u sredini. Glava do glave u okrugu, kao kakvo kolo. Ali oba pitoma slona provališe u kolo i pođu prema prehodniku. Onaj mladac, skriven pod pitomim slonom, oprezno je puzao ispod njega držeći u rukama jaku petlju. Njen slobodni kraj bio je vezan pitomome slonu oko vrata. Čim je opkoljeni divlji slon podigao nogu da će koraknuti, odmah mu Hind zabaci petlju i brzo stukne nazad. Tako i oba pitoma slona. Sputana slona počnu istezati iz kola.

Uhvaćenika trebalo je vući kojih 20 metara natrag. Dotle je on tulio kao da ga kolju, uplašio se za svoju rusu glavu! Do čega bi došao, to bi nemilice kidao skačući na sve strane. Ali Siribeda je stalno potezala uže dok nije prišla do jaka drveta, a onda ga stade ovijati i tako sve više pritezaše onoga divljaka drvetu. Drug joj je kod toga pomagao gurajući svojim tijelom uplašena divljaka dokle ga nisu privukli posve blizu drveta gdje je čekao mladi lovac. Što bi okom trenuo, on je zapetljao i drugu nogu kao i onu prvu i ovio uže oko drveta. Još je sputao divljaku obje noge posebnim užetom, a to isto uradio je i sa prednjima, ali njih je privezao o drugo drvo. Tako svezana ostaviše divljeg slona da nastave isti posao sa ostalima.

Uhvaćeni slon primirio se. No kad ga ostaviše pitoma braća, on se stade iznova trzati, ne bi li se kako otkinuo i pobjegao iz ropstva. Rilom opipavao je spone i kušao da ih razriješi. Jok, ne ide! A on potegni, povuci, ne bi li oslobodio bar prednje noge. Zaludu. Golemo drvo, da je moglo, jaukalo bi od bola, grane mu se tresle kao od muke. Divljak kriještao je, rikao, tulio, puhao i stenjao, što od jeda, što od straha. Visoko je pružao rilo kao da nekomu prijeti, ali kad nikoga nije bilo, legne izmučeni jadnik i glavom stade da gura rilo u zemlju kao da bi htio potkopati ono drvo. Ustade naglo, uprijevši se kod toga na rilo i prednje noge. Tako je išlo par sati, a onda se smirio i teško zamislio... Stajao je kao živ stup očaja.

Nisu se svi divlji slonovi ovako opirali. Mnogi su se predavali mučke, ali mnogima curile su suze. Prave pravcate suze iz očiju! Bilo ih je pak i takvih koji su se bacali od same žestine na zemlju i mislilo se da će se ubiti. Jedni su iskaljivali svoj bijes na svemu do čega bi došli, ručili i trubili da se sva šuma orila.

Začudo, pitome slonove to je malo diralo ili baš nimalo. Prije bi mogao svatko da pomisli kako ih taj lov zabavlja. Pa ipak bili su kod toga oprezni. Nikada se ne bi požurili i prenaglili, nikada se zapleli u užeta, ali oni ne bi svojoj divljoj braći nikada načinili baš ništa na žao, pače, uklanjali su kao pravi pametnjakovići sve što bi moglo da onima naškodi. Ljudima su mnogo pomagali. Tako je Siribeda jedanput podmetnula svoju nogu pod nogu jednoga divljaka i dotle ga držala dok čovjek nije na tu divljakovu nogu stavio zamku«.

Iza kojih sedam ili osam sedmica svi divljaci postali su mekani i pitomi da su ih ljudi mogli i zajašiti, a iza još toliko vremena već su radili sve poslove kao svaki pitomi slon. Po čitave sate zna slon da radi, nosi terete, vuče grede, i ne treba mu nikakve opomene, ali uvijek mora da mu čovjek

stoji za petama, jer čim osjeti da je sam, već mu ta revnost prestaje...

U slobodi slon doživi i po 150 godina. Zarobljenici kraćega su vijeka. Skoro za polovicu. To će biti i od toga što život među ljudima nije onaj kao u slobodi, u divljoj džungli, prašumi, savani, jednako tako u Aziji kao i u Africi. Možda baš najviše zbog hrane, koju divlji slon sam najbolje zna da odabire.

U Indiji tumače veliku starost slonova u džungli time što se često nailazi na čitava stada slonova kako iz džungle putuju u gorske predjele. Tamo su im ušli u trag kako pobiru nekakve jagodaste plodove indijske biljke l u k u t a t e. Vele, u lukutatinu plodu velika je ljekovitost koja krv čisti, liječi jetra i pomlađuje srce, vraća mladenačku snagu u ostarjele žile!

I zaista, ovim jagodama spasili su od smrti već mnoge slonove u Indiji, a i drugdje.

Po Sven Hedinu[1]) i drugim izvorima.

[1]) Vidi bilješku na strani 74.

KRALJ U DŽUNGLI, CAR U TAJGI

U zoološkom vrtu u Kalkuti šeta nehajnim koracima po ogromnoj krletki tigar, kralj džungle. Pred rešetkama stoji nekoliko Indijaca i dvije američke »miss« sa staklima na nosu i Bedekerom u ruci. Ali tigar ne gleda u učene gospodjice. Njegove žute oči u kojima gori čudna vatra, upravljene su preko njihovih glava na zelenu krošnju palmi u parku.

»Da mi se stvoriti tamo«, misli stara hajdučina, »ja bih već znao dočepati se svoje džungle, tamo daleko u deltama svetoga Gangesa.«

Na porculanskoj pločici stoji ovakav natpis: »Man eater, tigar ljudožder. Ovo zvijere razderalo je 40 ljudi«.

je kralj džungle doživotni zatočenik.

Napokon je i taj krvnik pao u stupicu, i sada

Ovakva mrcina treba po 30 kilograma mesa na dan, a tako i njegova braća na slobodi. Tamo je on sam i svoj lovac i svoj mesar. Tamo tigar hvata divlje svinje, antilope, jelene i tako dalje. U nuždi zadovoljava se i sitnijim plijenom. Stariji i tromiji tigar umudrio se pa napada samo pitoma goveda.

Tigar živi u južnoj Aziji od Zakavkazije i Turana uz Kaspijsko more pa do obala Velikog Oceana po močvarnim predjelima. Ima ga od obala Indijskog Oceana pa do 55° sjeverne širine To je »južni tigar« koji je nazvan i bengalskim, jer najvoli da se zadržava u džunglama po Bengaliji. Ali ima tigrova roda i po Mandžuriji i dalje, čak do obala Jeniseja i Lene, i onda po Koreji. Javlja se sve tamo do Mongolske pustinje. Ovo je oblast tako zvanog mandžurskoga tigra, koja nig-

Sl. 8. Tigar u lovu.

dje ne graniči s onom južnom. I, tigar ovih krajeva odabire drukčije prilike za svoj život, negoli brat s juga. On, na primjer, nikako ne podnaša vrućine. Baš naprotiv, voli studen! Čak i snijeg! Naravno da je i njegovo krzno drukčije.

Tigar je poznat kao vrlo jaka mačka. Snaga mu je takva da kad zamahne i odadre šapom čovjeka, može da mu zdrobi glavu. S ugrabljenim volom ili konjem preskače ogradu od dva metra visine. Trčeći uzagrapce skače po četiri metra, a kad će da navali, i po šest, i po sedam metara.

Nalazi li se na pećini s koje dobro vidi, zna se s nje da otisne, a nato se često odvažuje, i na daljinu od 10 metara.

U Mandžuriji je poznato da ne preza ni pred medom, a tako i u sibirskoj tajgi. U nekim krajevima pobire za harač svake pete noći po koje živinče, mlado june, ždrijebe ili što drugo. Pliien odvlači u guštaru i tamo se naždere do sita. Uvijek mu mora biti voda blizu, jer voli da često lapše pa kad je sit, odlazi i opet da se napije, i, valjda, da ispere zube . . . . .

Onako sit i napit odvlači se lopuža daleko odatle da potraži u šikari skrovito mjestance gdje se razvali kao i naš mačak na sjeniku i prespavaće cijeli bogovetni dan. Ali taj san nije dubok — oprezan je to mačak! — Na svaki šušanj, pa i onaj najslabiji, ušiljio je uši; a tako je fina sluha da raspoznaje puzanje kornjaša po listu od šuštaja vjetrića u bambusovini. Poznaje sve krikove i glasove džungle. Jednako one blize kao i daleke. Osluškuje batanju stoke, čuje kako odgriza travu, i po tomu razlikuje tele, kravu, konja... Osluškuje i daleku pjesmu čobančeta.

Kad pane večer, tigar se budi kao i ostali razbojnici. Protegne se kao ispavani mačak; savije hrbat u luk, odigne repinu i nekoliko puta

zijevne naširoko, isplazi jezičinu i odudari kojiput nogom o tle. Urlikne pritajeno. Sjedne i oblizuje se. Redi mačak brkove, treba i opet nekamo na krvavu gozbu . . . .

Napokon otšulja se guštarom, pri čemu mu zeleni sjaj izbija iz očiju. Trščak praska pod njegovim nogama, što baš ne voli, i zato odabire utrte staze. Danju i ne smije radi toga u lov, i jer bi ga sitni ptičji svijet mogao da oda. Pa i noću ima neko te izdaje ovoga razbojnika. To je sovuljaga. Ona zna da krikne kad opazi tigra kao poplašena dama . . . . Čim to čuje lisica, zastane kao ukopana. Tigar osluškuje, postajkuje, utajuje se toliko da mu ni daha nije čuti, sve da mu uho staviš tik njuške. Onda zakreće na stazu do jučerašnje gozbe, ako je što preteklo.

Ali, eto nevolje!

Nagazio na zapeta gvoždja. Škljoc! gvozdeni zubi utisnuli mu se u meso. Badava skakanje, odupiranje, kralj džungle zarobljen je. Skutri se i zakrvavljena pogleda zvjerka oko sebe; sluti valjda što ga čeka!

Kolikoput je iz svoga skloništa ovako motrio stada i pastire ovuda proći... da, njih, zaklete svoje neprijatelje koji će mu sad na! stati glave. Zato kud bilo, samo odavde pošto poto! . . .

Krv klizi po gvožđu iz šape, iz petnih žila povlači tigar da je istrgne, ali gvožđe ne popušta. Uzmiče natraške, nateže lance. Šapa se udrvenila, on je oblizuje . . . . vukući za sobom čitavu stupicu i zamičući u guštaru. Sile su mu pri kraju. Izvalio se. Već eno i sunce probija na istoku. Kralj džungle ropće i cvili kao kukavno mače.

Krvav trag odaje lovcu tajnu noćašnje noći, ali niemu se baš ne žuri, jer beštija i tako ne umače. Treći, četvrti li dan dolazi u pohode sapetu razbojniku i to na konju i s puškom u ruci, jer i posljednjim silama može taj zamahom šape da ubi-

je čovjeka. Ovajput samo se nemoćno trže na pogled čovjeka i nakostriješi se. Zelen plamen bijesa klisnu mu iz očiju. Puše kao da se grozi. Razvalio ralje. Iskesio zube. Još samo čas, puška planu, tutanj prodre tišinu i zamače nekuda šumom. Jedan hroptaj, jedan trzaj i silnik je mrtav . . . .

Ni mrtvome ne dotiči pandžâ, jer ako se ogrebeš možeš da platiš i glavom; pod njima imade ostataka trule krvi, a to je pravi otrov!

Urođenici mnogo ciiene tigrove brke, ali i bubrege, srce, pandže, čak izmetine, oči, drže oni ljekovitim i čudesnim amajlijama. Nipošto neće da prokažu lovcima tigra. Obožavaju ga. To im je pravi planinski gospodar, sveto zvijere. Ta, ni imena mu ne uzimlju zaludu u svoja usta, toliko ga se boje. Prinose mu žrtve kao bogu!

Kad tigar pod stare dane pogubi zube i kad mu pandže otupe da ne može u lov na veće životinje, onda se ogledava za čovjekom i postaje nemio ljudožder. Jednako onaj južni kao i sjeverni, osobito indijski i koreanski tigar. Najradije izjeda čovjeku butove, trbuh, prsa i glavu. Udove ne dira. Mnogo stradavaju od njega drvari, lovci samci, pastiri i poštari, glasnici. Najvoli da hvata žene i djecu koji su goli i neoboružani pa i koža im je meka! U skoku na plijen zadahće tigar resko i kratko, čovjeku se ledeni krv . . .

Od straha pred krvolokom raseljuju se čak čitava sela. Ta, kako i ne bi, kad se zna da osamljenu lovcu koji na nj iznebuha nabasa u zasjedi, smjesta ruke omrtve i ni da bi makac! pa ne može ni puške da prinese oku. Zato tigra napadaju s leđa slonovih, jer se tako izdaleka dade čitava guštara bolje pregledati, dok nije prekasno. Osobito su majmuni dobri pomagači! Oni upozoravaju lovca svojim ljudima kreštanjem na ovu podmuklu mačku tresući pri tomu granjem kao van sebe...

Gerard, engleski general u Indiji, srčani lovac tigrova, volio je taj lov kao sport. Sam samcit zalazio bi taj čovjek sa svojom dvocijevkom u džunglu. Četvoronoške puzao bi u guštaru pa

Sl. 9. Čovjeku se krv ledeni . . .

kroz šiprag. Pucao bi nečuvenim mirom ravno tigru u srce baš onaj trenutak kad bi se ovaj pripravljao na posljednji skok. Tako je on pobio preko 200 tigrova.

N. A. Bajkov, lovac na tigrove po Mandžuriji, često je pucao u toga »cara tajge« pred kojim su seljaci i radnici jednako strahovali. Kinezi, pripovijeda Bajkov, nikada ne pucaju u tigra, nego ga love nekako drukčije. Tako zamkama i mrežama. Dakako da je to veoma težak lov, jer je tigar lukav mačak, oprezan i podmukao. Tu pomažu i psi koje treba dugo vježbati za ovaj lov, jer teški zadah iz tigrovih usta — po gnjilu mesu — običnim psima veoma je odvratan . . . A možda je po srijedi i što drugo?

Tigar zaklao kravu. Odvuče je u šikaru i sakrije. Naumio da sljedeće noći dođe opet na blagovanje. Lovac priveže nedaleko onoga mjesta živa vola o kolac i sakrije se iznad mamca u gustoj krošnji.

To bijaše pred večer. Sunce na smiraju; nebo krvavo i samo što ne pade noć. Već se i mjesec pokazuje. Naokolo širio se mir. Vô dremovno stoji pored lovca. Lovac vreba.

Negdje daleko ču se muklo rukanje. Onda opet ništa. Ali vô se uzvrpoljio, a bogme i lovac . . . U daljini spazio je on beštiju kako sjedi pored grma i pilji netrenimice u ubogo živinče, minutu dvije. Vô stade da se trza kako bi se otkinuo od kolca. Tigar kao da naslućuje zasjedu.

Mjesečina se sablasno rasipala. Ni list na grani ne miče se. Nešto teška ležalo je u uzduhu.

Napokon digne se tigar i pođe kao sjena tiho tihano prema kolcu. Nije mu se dalo ni da zaskoči. Još samo korak, dva . . . .

Onaj gore naperi pušku. Slab šušanj dosta je da upozori tigra i on se prenu, zguri se uprijevši plašljiv pogled u zatreptali list, pa će sad na! otskočiti u šikaru. Ali prekasno! Lovac bio je brži. Uz gromki prasak zarilo se tane u srce »caru tajge« . . . . .

Ne žalite ga, nije bolje ni zaslužio . . . .

Iz časopisa »Omladina« i djela »Von Pol zu Pol« od Sven Hedina[1]).

[1]) Vidi bilješku na strani 74.

S TIBETSKE VISORAVNI

Da sam izbrojio sve one divlje magarce što ih sretoh na putu kroz Tibet, izašle bi hiljade i hiljade. Tamo gore na sjeveru, ili ovdje u srcu visoravni, ne prođe dan da putnik ne sagleda ove lijepe, ohole životinje, sad jednu po jednu, sad par po par, a sad čitava krda.

Latinsko mu se ime piše »equus kiang«, i ono ga odaje blizim rođakom konju, a »kiangom« nazivaju ga Tibećani. Po stasu stoji između konja i domaćeg magarca, ali ovaj nije ni sluga svom slobodnom polubratu. . . . . .

Karavana kreće ravnicom uz obalu nekoga slanog jezera.

Sad evo, ovijeno prahom, jedno krdo divljih magaraca juri u trku na nas. Na čelu im odabrani prehodnik, iza njega magarice sa ždrebadi, najzad magarci pastusi. Ova djeca slobode nanjušila su nešto neobična. Ljudi, konji i otovarene deve rijetko kada dođu na oči divljim magarcima. Zato sad ovi i moraju da udovolje svojoj radoznalosti. Optrče nas u lijepu polukrugu i zaustave se tamo podalje ukraj puta. Mišićave vratove istežu na nas, koji tai zarže, zanjišti, vitke im noge poigravaju od puste sile i obijesti. Kad im se približimo, okrene se cijelo krdo najedanput nadesno kao po zapovijedi, trkom nas obađu s leđa i opet nas pričekaju na protivnoj strani. U strogu redu ponavlja se ovaj manevar mnogo puta, upravo kao da se pokoravaju nevidljivim jahačima na svojim leđima. Oni kanda se izruguju našim izmorenim konjima što se jedva vuku s noge na nogu.

Udarili smo logor na ravnici uz neko zamrznuto vrelo.

U blizini pase krdo divljih magaraca; magarčići trčkaraju okolo, igraju se. Čim se smrači, svi se okupe na jednu rpu; kobile i ždrebad u sredinu, muški magarci uokolo. Malo podalje nekoliko osamljenih magaraca drže noćnu stražu. To treba zbog vukova . . . . Divlji magarci porzavaju u tihoj noći, lupaju o tle kopitima, a naši psi laju.

Jedanput uhvatiše moji kozaci dva magareća ždrepčića. Mirno stajahu oni privezani o kolac između dvaju šatora, a da ni ne pokušaše umaći. Požudno posrkaše nešto razrijeđena mlijeka, i ja se već obradovah kako ćemo ih posvema pripitomiti. Ali, prerano bilo je moje veselje. Zarobljeni magarčići rastužili se, omršavjeli . . . E, pa kad je tako — pomislim, — hajte vi natrag odakle ste i došli, u svoju divliu slobodu. Razvežem ih i pustim da otrče svome krdu. Ali jao! Bilo je već prekasno. Oprezno, sumnjivo obnjušile magarice povraćenu djecu pa počeše da ih guraju i udaraju nogama. Majke nisu više htjele da prepoznaju rođeni svoj porod, jer su ga već okaljale čovječje ruke. Jadne magarčiće moradosmo ubiti, jer bi ih i tako vukovi razmrcvarili.

To je tvrdi, nesmiljeni zakon divlje prirode.

Ali prije negoli se oprostimo od Tibeta i sađemo dolje u Indiju, treba da se upoznamo s onim čudnim govečetom što živi u najvišim planinama ove visoravni. Tibećani nazivaju ga jakom.

Dlaka mu je vazda crna kao ugalj, samo katkada, u starih goveda, glava kao da posijedi, vuče na sivo. Upitomljeni jak izrodio se kao i naše domaće govedo: on je smeđ, bijel i šaren. Kad ga pogledaš sa strane, čini ti se da je grbav. Najviši dio hrpta izdigao se upravo povrh prednjih nogu. Životinja je neobično čvrsta, a zdepasta. Divljemu su jaku često pokidani rogovi, jer je vrlo ratoboran, osobito bik.

U zavičaju jakovu vlada neobična studen; živa se tu često spusti na 40 stepeni ispod ledišta, zato jak i jest dobro podlojen. S trbušne strane visi mu runo upravo do zemlje. To mu služi umjesto prostirke kad počiva na ledenu, zamrzlu tlu.

O čemu živi tusto goveče, tu gdje propadoše od gladi već tolike karavane? Možeš da putuješ dane i dane,a da ti oko ne zapne ni za čuperak trave; istom ispod 4500 metara nadmorske visine skutrio se ovdje ondje po koji kukavni grmečak. Stablu ni traga. Naći ćeš ga istom kojih tisuću metara niže, u dolini Brahmaputre. Ipak, u toj ledenoj pustoši krstari ovo glomazno živinče uvijek zadovoljno i uvijek sito. Hrapavim jezikom, oštrim kao trenica, guli i guli mahovinu, lišaje i nisku travu koju ni kljuse ne može da pase.

Jedanput sašao sam s puta sa svoja dva čovjeka da lutam par dana divljim Tibetom. Jedan od mojih pratilaca bio je Afganac imenom Aldat, nenatkriljivi lovac na jakove.

Jakove kože prodavao je čak u Turkestanu, gdje se od njih izrađuju sedla i čizme.

Pred noć ulogorimo se na mjestu, koje je za 200 metara nadvisivalo Mont Blanc! Tu je uzduh tako razrijeđen da se čovjek već iza par koračaja zapuše i lako ga uhvati vrtoglavica.

Čim smo s poslom bili gotovi, zamoli me Aldat da pogledam velikoga jaka kako mirno pase po pristranku tamo povrh nas.

Kako nam je upravo trebalo mesa i masti, podosmo u lov. Bik nas još nije naniušio, hvala vietru koji duvaše od njega k nama. Vrijeme bilo je mutno, studeno, sniježnica probijala se pored kamenja — jaku najpogodnije vrijeme!

Aldat puzao je gore upirući se o laktove i vrške čizama uskom jarugom, oprezan kao mačka. Kojih 30 koračaja dijeli ga još od jaka. Skutrio se za kamen. Promatrao sam ozdo svaki njegov po-

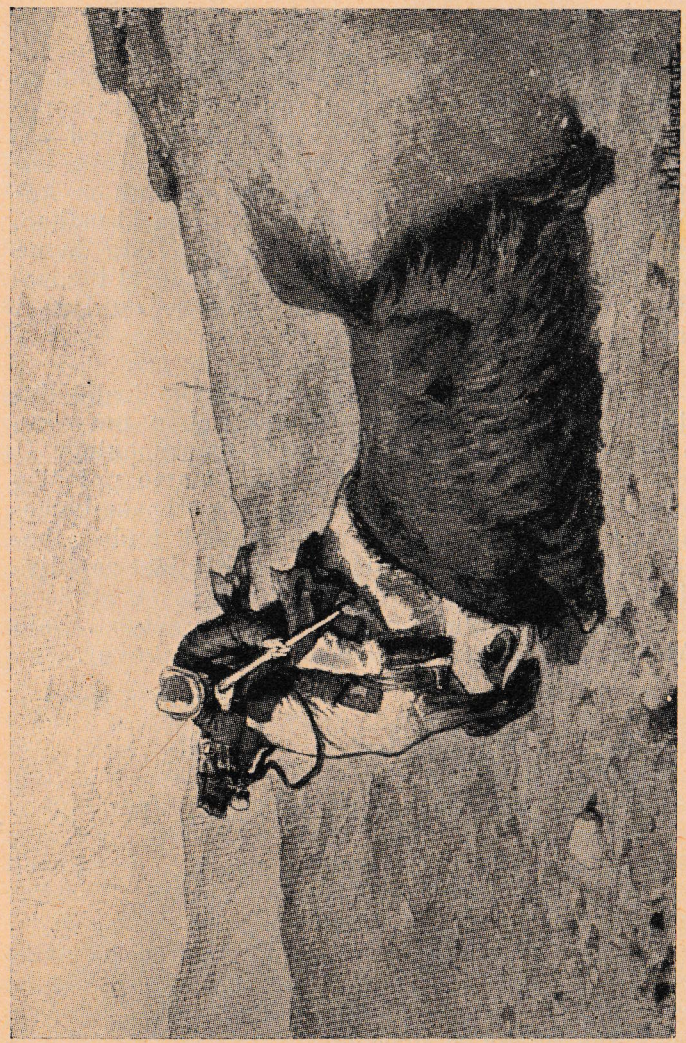

Sl. 10. Aldat i jak u borbi.

kret. Polako digne pušku i nanišani. Jak se nije ogledavao, ta i kako bi? Već 15 godina gazi on svoju pustu planinu na granici vječnoga leda koju valjda još nikada nije oskvrnula ljudska noga. Ujedared puška okine nenadanim praskom, jeka se razlijegne među stijenama; ranjena životinja poskoči uvis, kamenje i zemlja prštalo joj ispod papaka. Jak učini nekoliko nesigurnih koračaja, zastane, zatetura, padne, diže se teškom mukom, konačno se skljoka na tle i opruži se, ni da bi makac. Ukočen kao kip ležao je Aldat u skrovištu da ne potakne ranjena bika na osvetu. Ali, divlji gorostas već je mrtav. Sat kasnije bio je oguljen i raščinjen.

To bijaše 9 septembra.

Već 23 septembra imalo je prilike krdo divljih jakova da izdaleka prati pogrebnu povorku, pred kojom su ljudi nosili nešto na ramenima. U blizini čekala je otvorena raka. Onamo položiše ono s ramena, pokriše ga krznom i potrpaše kamenjem i zemljom . . . . U prost humak bude zabodena motka, a na vršku lepršao je kitnjast rep divljega jaka.

Pod ovim humkom počivalo je mrtvo tijelo Aldata, nekad neustrašiva lovca na jakove . . . .

(Po Sven Hedinu[1])

[1]) Vidi bilješku na strani 74.

NA DVOGRPCIMA PO IRANU

A sad hajd iz tog Teherana, ispod hladovitih platana. — Pred nama se stere velika, tiha Perzijska pustinja. Otpočinućemo istom u oazi Tebes.

Karavana je već spremna. Tu je četrnaest odabranih deva. Debeli preprugani pokrivači prebačeni su im preko leđa da im se koža ne izranjavi od tereta. Na pokrivaču izrezane su dvije rupe za grbe, jer one ne smiju da budu opterećene.

Sprijeda idu najkrupnije deve. Svakoj devi prebačen je preko glave crven ular načičkan blještavim limenim pločicama i crvenim i žutim rojtama. Kojoi toj okićena je glava šarenom perjanicom. Preko prsiju visi kožani remen sa brojnim praporcima, a oko vrata zvonac. Na dvjema zvona su povelika, pa zato vise devama o boku da ne pozlijede koljena životinji. Deve kao da su ponosite na svoju opremu. Dostojanstveno i svečano stupaju one ulicama Teherana i zamiču u pustinju ispod južne kapije.

Moj dvogrbac najveći je u cijeloj karavani. S vrata i prsiju visi mu debela smeđa vunasta dlaka. Ja siedim udobno među grbama. Poda mnom je prtljag uredno složen, pa mogu i da se naslonim. Iz ove visine pogled mi seže nadaleko i mogu da ucrtavam sve što vidim u svoju kartografsku bilježnicu: humke, barhane (pješčane nanose) i provalije. Po to sam i došao amo.

Naše deve gegaju se lijevo desno, jer u hodu odižu istodopce obje lijeve, a onda obje desne. To se talasa kao na moru. Čovjeka često spopadne prava pravcata morska bolest kad mora cijeli bogovetni dan da sjedi na devi među njenim grbama.

O podrijetlu ove životinje prirodoslovci još nisu stvorili sukladna suda. Moj lovac Ahmed od-

Sl. 11. Naše deve gegaju se ...

lučno tvrdi da divlja deva potječe od pitome koju su stanovnici starih pustinjskih gradova gojili kao

domaću životinju. Meni se čini da bi to moglo biti istini najbliže.

Prema crtarijama na terakotama što sam ih našao u Borazinu pripadala je deva već prije dvije tisuće godina među domaće životinje, i doista su pustinjski gradovi mogli samo devama saobraćavati s Kitajem i s Indijom. Kad je pijesak počeo da uništava vegetaciju i kad su stanovnici morali da se sele, pružila se gdjekojoj devi prilika da se oslobodi; tako je i podivljala.

Prirodopisne knjige tvrde da divlja deva nema grbe, ali to ne stoji. Sve tri divlje deve što smo ih mi nekada ubili na svom putu kroz pustinju Gobi, imale su grbe, iako nešto manje od pitomih deva. I pastiri koje sam susretao, tvrdili su da su divlje deve posve slične pitomima: i veličinom, i kretnjama, i navikama. Pa i tragovi divljih deva sasvim su takvi kao i kod pitomih.

Pastiri kazuju još da je divlja deva silno plašljiva, i da po dva dana bježi osobito ispred dima i vatre dok se ne osjeti posvema sigurnom. Ali ona se plaši i pitome deve, pa i onda kad ova nema samara na sebi, jer smjesta prepoznaje rupu u nosnoj hrskavici, uže i batinu. Njuh joj je toliko fin da može nanjušiti i kakav je teret nosila njezina pitoma sestra u službi čovjekovoj: brašno, meso, vunu. Pastiri govore da upravo taj strah najbolje svjedoči da su i divlje deve nekoć isto tako robovale čovjeku, pa se sada s užasom odvraćaju od toga i bježe.

Moja deva i ja postadosmo ubrzo dobri prijatelji. Kad hoću da je objašem, trebale bi ljestve da se popnem, ali srećom, ona je izvježbana, pa vazda polegne kad treba uzjahati ili sjahati. Često se deva prenaglo podigne i to najprije stražnjim, a zatim prednjim nogama, pa jao čovjeku ne pazi li, može lako da se nađe na tlu ispred nje.

Trapajući prema istoku često moj dvogrbac sve onako u hodu ogleda se na me, iskrivi vrat, a kudravu glavu položi na moja koljena. Ja ga počeškam po čelu, pomilujem ga po očima i potapšam po gubici. Mazi se. Na logorištu u rano jutro dođe moj miljenik do mog šatora, odgurne glavom zavjesu, pruži unutra svoju glavu i gleda u me pitomim pogledom. Ja ga obgrlim, podragam ga i pružam mu za miloštu koricu kruha. Oči mu na to zasjaju od sreće. Kad je taj jutarnji sastanak minuo, odlazi moja deva zadovoljno na pašu.

Kako deve koračaju, tako i zvonci zvoncaju. Hod se oteže između pješčanih humaka; više od trideset kilometara na dan ne može karavana da preturi. Ostavismo već odavna krajinu sa podnožja Elbursa. Put nas vodi k jugoistoku. Nema tu više onih divnih vrtova natapanih kanalima, a nema ni rodnih polja. Sve naređe posipana su sela i sve više prevladava siva pustolina sa posušenim čupercima stepske trave. Sve rjeđe sretaju nas povorke magaraca sa svežnjevima suvaraka, što ih sirotinja prodaje. Jadna magarad toliko je otovarena da se ispod bremena gotovo i ne vidi. Njihove su nozdrve razrezane da lakše dišu na dugu putu pod teškim bremenom. Ušesa im klimataju, usnice klonulo vise, a oni, pokorno i zamišljeno, odmiču tužno.

Na rubu smo prave pustinje. U kukavnu selu odmaramo se nekoliko dana i pripravljamo za put kroz pustinju. Seoski starješina unajmio nam je desetak svojih deva koje će da nam nose vodu i sijeno. U pustinji nema hrane, a naše vlastite deve već su do kraja opterećene . . . .

U selu Džandak ostavim najveći dio karavane, pa zaputim u slanu pustinju samo sa dva pratioca, na četiri deve.

Bilo je tamno kao u rogu kad smo krenuli. U svijetlu vatre optovarismo deve. Ćutke i bez za-

ustavljanja marširali su moji Perzijci cijelo jutro i veliki dio dana. Valjalo se požuriti, jer se svakog trenutka mogla da spusti kiša. Na počinak nije se smjelo ni pomišljati. Čitavu noć prosjedio sam na devi, umotan u pokrivače, dremovan, drhtureći od studeni. Napokon zazvoniše krupna zvona, dan svitaše. Perzijcima trebalo je da se pomole Alahu. Ali mi se ne zaustavismo ni sada.

»Čuvajte se, gospodaru!« opomenu me moj pratilac, »ne biste dobro prošli da zaostanete«.

Perzijci vjeruju da pustinju nastavaju zli duhovi, koji opčinjaju putnika. Pometu mu pamet, putnik misli da čuje zvonjavu, pođe krivim pravcem, udalji se od svojih, izgubi se, propadne.

Tako to ide iz dana u dan . . . . . .

O ponoći prevuče se nebo tamnim oblacima. Perzijci nijemo čuče na devama i drijemlju. Malo pomalo pozaspu svi do provodiča na čelu karavane. U to zapadaju odozgo krupne kapi, a za časak spusti se na nas gusti pljusak.

Što bi okom trenuo, sve se uskomeša. Zvonca zabrencaše glasno, kao na uzbunu. Ljudi poskakali s deva, a jadne živine počele su već da se oklizuju po glatku, omočenu tlu pustinje. Treba se vraški požuriti tko hoće da iznese živu glavu. Pustinja može da nas proguta još u posljednji čas.

Eto, prva je deva već posrnula. Nije ni čudo, ta ona nema kopita na nogama, već su u nje široki i žuljavi prsti na kojima se lako kliže. Prevali se postrance i opruži sve četiri na stranu, a težak teret pritisne je u blato. Ni jahaču baš nije to ugodno: Čas prije sjedio je na devi dobro omotan, a sad evo capka po glibu.

Prava je pokora izvući se iz blata i podići deve na noge. Tu se gubi dragocjeno vrijeme, a ilovača biva sve mekanija, svakim korakom deve propadaju dublje, čuje se samo cmakanje kad iz-

vlače noge, a klokanje, kad ih zabadaju u raskvašenu zamlju: cmak — cmak, klok — klok..... Kiša udara, a zvonca ciliču. Još je dobro dok se ona čuju, jer to znači da putujemo. Kad zamuknu, nadvladaće nas pustinja . . . . . .

Pa eto, što je to? zvonjava je zbilja najedanput utihnula! U mraku ništa se ne vidi.

»Šta se zbilo?« upitam.

»Došli smo do »Đavolje Jaruge« odgovori jedan glas, a zvonca opet polako zabrencaše. Jedna po jedna, naše životinje gacaju preko korita slane vode. Uklještim se kolienima o prednju grbu svoje deve. Ništa se ne vidi, samo čujem da oko mene bućka i poprskuje voda. Moja životinja pati se u struji, teškom mukom održava ravnotežu, napokon osjećam da me diže nekud u vis.

»Tamariske!« viče neko.

Budi blagoslovljena, blažena riječi, to je spas naš! U slanoj pustinji ništa ne raste, a gdje zagledaš prve tamariske, odlane ti, jer znadeš da ćeš uskoro opet zagaziti na tvrdo pješčano tlo. Onda više nema pogibelji.

I doista, za dva sata srećno prispjesmo do nekog zaseoka. Tu ćemo čestito da počinemo. Ja sam veseo: moja bilježnica puna je rijetkih crtarija, a što je najvažnije, tu je i prva karta ove zloglasne pješčare.

(Po Sven Hedinu[1]).

[1]) Vidi bilješku na strani 74.

SA FOKINA OSTRVLJA U PACIFIKU

Tamo u sjevernom Pacifiku, na 177 stepenu zapadne dužine i 56 sjeverne širine, strši iz mora skupina malih ostrvaca, poznatih pod imenom Pribilovski Otoci ili Fokino Ostrvlje. U osami daleko od uljuđena svijeta, živi tu na pustim stijenama desetak ljudi životom pustinjaka. Pojavi li se na obzorju dim parobroda, danima raspredaju ti samotari o tom velikom događaju; ta samo jedanput na godinu zagrohoće sidro u krševitoj uvali glavnoga ostrva, i to je za sirotne ljude prava svetkovina.

Što rade ti ljudi ovdje?

To su čuvari foka i morževa!

Pribilovsko Ostrvlje danas je jedino mjesto na svijetu gdje ovi čudni morski sisavci žive tako gusto naseljeni da kamenite obale upravo vrve fokama i morževima. Nekada, pred stotinu godina, bilo ih je još i više! Tada su foke bile toliko bezazlene da se nisu čovjeku ni ugibale; ludo, mlado stvorenje dopuštalo je lovcu da ga digne s kamena i uzme u naručaj, bez opiranja, bez plača, kao da imaš posla sa dobrim djetetom. Ali ta im se sreća doskora okrenula. Ovaj raj životinjski ubrzo bude otkriven od lakomih pustolova. Oni se svakoga proljeća rpimice navraćahu onamo da ubijaju — na veliko — mirne stanovnike stijena. I istrijebili bi ih posvema da američka vlada nije jednim naročitim zakonom stala na kraj tome pljačkanju. Odredila je fokama čuvare i dopustila hvatanje nekoj kompaniji uz odredjene uslove.

Danas broji Fokino Ostrvlje do pet milijuna komada foka i oko dvjesta hiljada morževa, no

jedni kao da izbjegavaju druge, ne živu baš u osobitu prijateljstvu. Zato morževi obitavaju po južnim obalama ostrvlja, a foke povukle se k sjeveru. U vodama naokolo ima dosta hrane za jedne i druge.

Sl. 12. Foke.

Foke su mirne druževne životinje, obiteljski njihov život mogao bi da posluži uzorom i samim ljudima. Na kamenju majka brižno doji svoju mladunčad, a stari japica brani ih odvažno. Kad ustreba, zalaže i život za njih.

Svake godine dopušteno je da se pobije do sto hiljada foka i dvadeset hiljada morževa.

Lov na foke nije težak. One se zadržavaju uvijek uz obalu i glavni posao lovcima sastoji u tome, da ih potjeraju odavle što dalje prema kopnu i da im presijeku put do mora. U tu svrhu prikradu im se s morske strane pa jurišaju na njih lijepo u redu kao na vojnu vježbalištu. Zaokruže par

od obale. Kod toga plaše ih udaranjem u bubnjeve, pri čemu mašu i lomataju šarenim krpetinama. Jadne životinje, nespretne na kopnu, kad vide da im nema kud kamo, pokore se svojoj sudbini i idu poslušno kao ovce. Tako ih stjeraju na stratište. Tu ih potuku toljagama, a koju tu prikolju i nožem.

Još toplima, sadiru im kožu brzinom i sigurnošću strojeva. Za četiri minute koža je zguljena, crijeva izvađena, truplo raščinjeno. Meso bacaju u rasol, a kože posipavaju solju i salitrom, te slažu u svežnje. Ovu sirovinu odvoze parobrodi u fabrike u Seattle ili San Francisco.

Morževe tuku jednako kao i foke. Dakako, taj je posao teži i opasniji, jer su to cijeli trupci koji dosegnu i do sedam metara u dužinu. Samo koža jednoga morža vagne više od pet stotina kilograma. Osobito je opasan lov na morževe u vodi. Tu su oni brzi i okretni. Love ih harpunama, kao vodenkonje i kitove. Kljove su im dugačke za cijeli lakat i skupo ih prodaju kao osobitu bjelokost. Mnogi gospodin i gospođa, što vam se smiješe na ulici, nose lažne zube od te kljovovine.

Na Fokinu Ostrvlju ima još jedno čudo: mačke bez repa! Bilo je, naime, vrijeme kada su se ovdje raskotili silni miševi, dovezeni zacijelo lađama. Da im stanu na kraj, pustiše u kamenje nekoliko mačaka. Za njih bila je to zemlja slasti i lasti. Mačke se ubrzo razmnožile, ali za par godina izađe od njih novo, čudno pokoljenje: bezrepe mačke, koje čak nisu ni mijaukale.

Evo zadaće prirodoslovcima da rastumače to čudo!

Po časopisu »Sciences et Voyages.

IZ NANSENOVA DNEVNIKA

Godina 1895. mjesec mart...

. . . . . Duboko se zavučemo u vreće za spavanje načinjene od sobove kože. Iznad glava zakopčali smo pažljivo kožnatu prevlaku i stisli se jedan pored drugoga te naskoro čvrsto zaspali. No što je to? Mi i u snu putujemo prema sjeveru i dalje, dalje . . . . . Patimo se sa saonicama, šibamo pse . . . . a često kao da sam na javi čujem Johansena kako dovikuje Panu, Barabi ili opet Čegrtuši: »Hej ti tamo vraže ždrokljavi, naprijed, zar nećeš! Hajde, hajde vražja bando! Potegni, potegni, vrag te odnio skupa sa saonicama!« . . . .

Ja sam išao naprijed, a Johansen me sliiedio čas dovikujući psima, čas opet šibajući ih. I sam bi kašto s njima vukao ili pomagao saonicama preko nesretnih ledenih grebena. Zaista mi smo bili okrutni i nesmiljeni sa psima. Jadna marva! I sad me srsi prolaze kad pomislim kako smo ih nesmiljeno lupali onim debelim drenovačama čim bi koji popostao ne mogavši od izmorenosti gotovo ni koraka dalje. Čovjeku koji bi nas onda gledao, srce bi krvarilo, ali mi moradosmo da otkrenemo glave i da ostanemo tvrdi na sve to. Tako je bilo potrebno. Jer mi moradosmo naprijed, a spram toga sve drugo jest sitnica. To je žalosna strana ovakvih ekspedicija. Kod njih čovječje srce okori i u njemu obamre svaki plemeniti osjećaj, jer tu valja da misliš samo na sebe i na svoju kožu. Danas me duša boli kad se sjetim onih divnih životinja koje su nam služile bez protesta doklegod su mogle da maknu i posljednjom mišicom, životinjâ, koje nisu za sve te muke dobivale od nas nikad ni jedne

hvale, a rijetko kad i po koju prijazniju riječ, koje su se iz dana u dan morale da savijaju pod našim bičevima sve doklegod nije nadošao onaj kobni čas da se nisu mogle više ni da maknu, te kad ih je ledena smrt oslobodila svih tih patnja. Jedna za drugom ostadoše te nijeme životinje tamo gore u pustim ledenim poljanama koje bijahu jedini svjedoci njihove divne vjernosti i junačkog pregaranja . . . .

Često nailazimo na čitave grebene leda. Jeza te hvata kad ih pogledaš! A ipak valja ti naprijed. Zato traži put! Redovno treba nam da zaobilazimo sve to samo da uzmognemo nekako dalje. Nekada i preko njih. Psi su nam sve izmoreniji i sve sporiii. Iznureni su; gotovo da nam je nemoguće dalje s njima. K tomu to prokleto razmrsivanje kajasa i ti nesretni uzlovi i čvorovi! Psi se trzaju i gužvaju, pletu amo i tamo. Jedva jedvice im razmrsujemo kajase. Čim si jedared nekako razmrsio, eno ti ih opet već su zamršeni. Spleli se u debelo uže.

Zatim se opet upopriječio golem komad leda pred saonice pa ni makac dalje! A psi urlaju od nestrpljivosti što ne mogu dalje. Sad ovaj pregrize konopac i odmagli kud ga oči vode a noge nose; za njim drugi, i tako to ide redom...

Godina 1895, mjesec april . . . . .

Ja sam već odavna počeo da se uvjeravam da mi ne možemo preko ovoga leda i s ovo malo pasa ni blizu polu, akamoli do njega. Da smo ih kojom srećom poveli više! . . . . .

Jučer oko jedan sat izjutra, baš kad smo htjeli da krenemo, umače nam pas Baro tako da ga ne mogosmo upregnuti. On je zapazio kako mi prežemo one druge, pa je znao da to i njega čeka. Kako nisam smio da ostanem bez najboljega psa to smo sad morali da se ovdje zadržimo nešto preko svoje volje. Dozivao sam ga i dozivao, tražio,

ali sve mi bijaše zaludu. Moradosmo i bez njega da krenemo dalje. Međutim, na moju veliku radost, pojavi se on nešto kasnije iza nas. Baš sam mislio, nikada ga više, kadli se on sav zasramljen stao primicati sve bliže k nama. Upregnemo i njega, pa kad htjedoh da ga bičujem, on me pogleda tako da me taj pogled potpuno razoruža...

. . . . . Imamo hrane za pse samo još za dva ili tri dana. Ja se ipak nadam da možemo s njom i duže, a onda upotrebiću slabije pse za hranu onima jačima. Jučer ubili smo psa Perpetuuma; to je ubijanje pasa neopisivo jeziva stvar, ali što da se radi? . . . . .

Na moje veliko čudo, jučer naiđosmo na posve svjež trag neke životinje. Dolazio je sa zapada i odlazio prema istoku. Bila je to lisica. Nu, što radi lisica ovdje? Vidio se posve frižak njezin trag na tomu divljem i pustom snježnom moru. . . . .

Godina 1895, mjesec juni . . . .

Još imamo samo sedam pasa od njih 28 . . . .

Baš sam htio da izvučem saonice na led, kadli preda mnom iskrsnu grdna glava morževa tik pored kajaka. »Brže pušku, Johansene«, povikah, »i pucajte! brže!! brže!!!« Moja puška bila je u kajaku. Meni predaleko.

Johansen u tili čas nanišani i puška odape, taman u trenutku, kad je morž htio da zamakne pod led. Pogođen u debelu glavu, morž se stao koprcati po vodi. Vidjelo se kako mu curi krv iz glave. Ja ispustim saonice i dohvatim harpunu, bacim je svom snagom u morževa pleća. On se stade da smrtno trza po vodi . . . . .

Vrlo nam je drago što imamo toliko slanine i pusta mesa, obilje jela i goriva za kuhanje. Morža raščinismo do kraja, a onda se zavukosmo u vreću za spavanje da dočekamo dok nam se skuha gospodska večera . . . . .

Godina 1895, mjesec august...

Bilo je 5 augusta. Upravo sam htio da otisnem kajak skupa sa saonicama u vodu i da tako pređemo na drugu stranu preko nekakva vodena žlijeba. Stojim tik vode, kadli začujem iza sebe nekakvu čudnu gužvu, a onda odmah i krik Johansenov: »Brže pušku!«

Obazrem se. Na svoje veliko čudo spazim Johansena poleđice na ledu a nad njim gorostasni medo. . . .

Kako sam čas prije bio sav zaokupljen svojim poslom, tako nisam opazio kako se golema zvijer doklatila amo i nabasala na nas.

Smjesta posegnem rukom i da ću za pušku, ali saonice kliznuše u vodu zajedno sa kajakom. Pomislim da je najbolje baciti se u vodu na kajak i odande da pucam u napadača dok ne bude prekasno; Johansenova pogibelj bila je golema. Ta bio je, tako rekavši, u raljama bijele smrti...

Još sam klečao uz vodu i opet posegnem rukom da ću zahvatiti kajak i potegnuti ga bliže da pograbim pušku, jer svaki trenutak je odlučan. Uto začujem ponovo Johansenov krik: »Sad ili nikad! Pucaj ili će da bude prekasno!«...

Ja se okrenem, sjednem na led, a dva metra od mene spazim medu kako se okrenuo Kaifi, našem psu, koji je na nj navalio u dobri čas. Puška puče i sačma se sasu medi ravno među uši; medo se sklioka koliko je dug i širok među nas...

Isti taj trenutak spazim kako u nas zure dva medvječeta i kako mjere krvavo razbojište. Sinci čekali su majku, a njoj se radilo na život ili na smrt. Nisam htio da i u njih pucam, iako je Johansen tvrdio da je meso mečića daleko tečnije negoli od matorih.

Kasnije čuli smo ih kako tule, očito su tugovali za majkom.

Johansen opali i za njima, jednoga rani, jer smo začuli bolan urlaj. Dalje se nismo obazirali na njih, jer trebalo je oderati staru i raščiniti je. Onako vruće i prijesne pojedosmo po koji komad ... a s drugoga kraja leda zurili su u nas tužni sinci koji su nekako prešli na drugu stranu vodenoga žlijeba. Vuklo ih srce za materom. Nekoliko komada svježe medvjedine otsiječemo i spremimo u kajak, pa nastavimo svojim putem. Mladi su tulili za nama, te se činilo kao da se nekomu tuže na ljudsku okrutnost ...

Pred nama pukla ujedared golema pučina morska, a u duši rodi se taj čas u nas svijetla nada, draga pomisao na domovinu. Koje li radosti! Ta iza nas ostaju sada sve naše teškoće, sve pretrpljene nedaće .....

Stojeći tako pored one vode pojavi se blizu nas najedared velik morž, ali ga ubrzo nestade. Naskoro izronila ih je sva sila. To nas je razveselilo još i više i umirilo, jer smo sad znali da dalje ne treba trpjeti oskudicu u hrani. Biće bar puste mesine kad pritisne glad.

Priredili smo kajake za nov put. Saonice stavićemo na kajake. Ali jedna pomisao rastužila nas obojicu. Naša dva posljednja psa! Sva prilika bila je da ih više nećemo trebati, ali kako da ih tu pustimo same?

Sada, kad smo išli ususret boljim i lakšim danima, mi moramo da ih ostavimo. Namijenismo im svakom po jedan metak, dakle bolju smrt od one koja je stigla njihove drugove, a koje su preostali psi izjeli. Tako je išlo dok nisu preostala samo njih dva ...

... Konačno trebalo je iskrcati se, jer po moru stao nam led odviše da smeta. Ulogorismo se. Hrana išla nam sve na tanje. Već sam bio u brizi šta da radimo, nisam mogao ni spavati od brige.

Jednoga me jutra iznenadi čudno kvrckanje blizu logora. Kadli spazim medvjeda. Nešto zastao. Ogleda se prema našem logoru, a ja mu pošaljem kuglu iz puške. Medo se sruši, ali nuto čuda! Podigao se pa da će dalje. Zato mu namjerim pušku i ponovo ispalim, ali njemu kao da nije ništa. Pa ipak iza par koračaja izvali se.

Sad smo opet bili osigurani hranom za nekoje vrijeme.

Noću došla je mečka s mladim mečetom, ali nismo pucali na njih, jer smo imali dosta mesa. Bilo nam je drago što ima oko nas nešto živa ...

... Valjalo pomišljati na zimovanje. Ovo mjesto izgledalo nam skoro prikladno za to. Računao sam da bi nam valjalo prevaliti bar još 223 kilometra prema jugu da dođemo na 81° sjeverne širine, i zato smo odlučili da ovdje ostanemo, jer tu bar ima lovine. Odmah se dadosmo na posao, jer trebalo je da sagradimo kolibu, i da nalovimo divljači ...

Jedne večeri dođem iz lova mrtav umoran. Zaspao sam snom pravednika. Johansen me ujedared trže, jer da su došli medvjedi! Onako snen i bunovan kako sam bio, čujem mumljanje već ispred naše kolibe. Do vrata su nam došli. Pograbim pušku, pa da ću napolje, a to mečka tik uz naša vrata i pored nje dvoje mladih. Ja namjerim na nju. Ona se taj čas okrenu i ja promašim, ali slijedeći metak stigao ju je u bijegu i smrtno ranio. Ona se svali u nekakvu lokvu na ledu, a mladi pobjegoše i poskakaše u vodu. Potrčim mečki koja se mučila i borila sa smrću, a ipak je nastojala da se nekako izvuče iz one lokve. Naskoro je izdahnula. Mladi isplivali su na poveću santu leda koju su valovi zanosili i ljuljali. Oni su tulili obaziruć se na obalu kao da očekuju svaki čas svoju majku ...

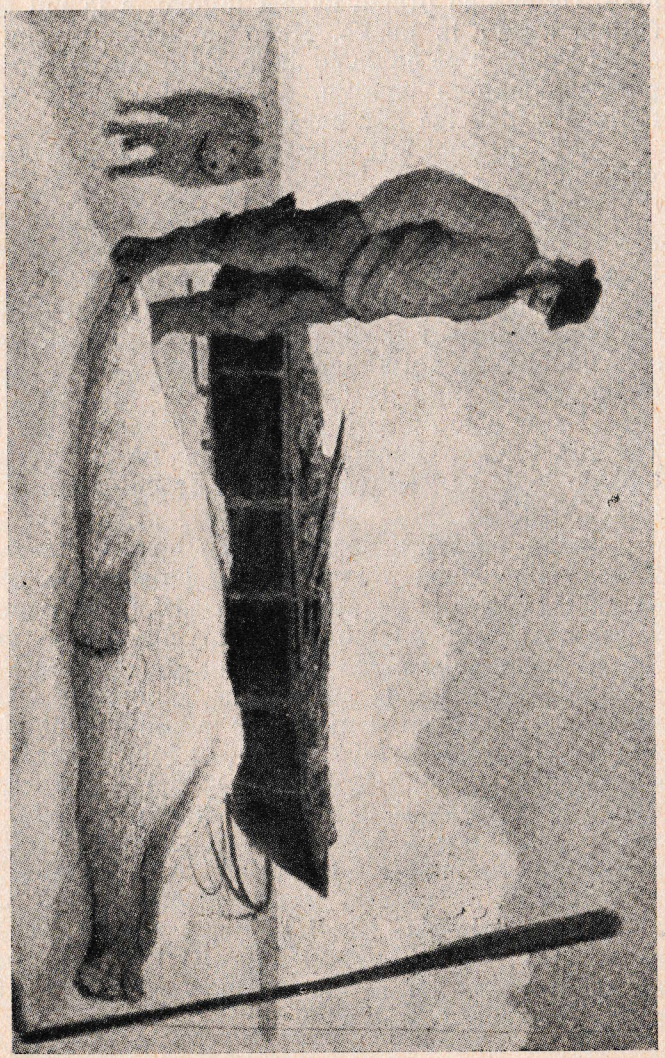

Sl. 13. Sad smo opet osigurani...

... Mi se vratismo kolibi. Koja li žalost! Sve meso morževa što smo dovukli toga dana onako teškom mukom do kolibe od obale, bilo je porazbacivano, slanina do posljednjega komadića sadrta... To su medvjedi nanjušili, pa dok smo mi spavali, ovo počinili; mi smo ih zapazili tek kad su nam u kolibu zavirili. Za nas bila je sad jedina utjeha to meso od ubijene mečke koje nam ostade u zamjenu za morževinu... Bez predomišljanja poskačemo u kajake pa u potjeru za mečićima da pokažemo toj mladoj deriščadi... Dostigosmo ih i pobismo! Sad smo bili bogato oštećeni.

Godina 1895, mjesec oktobar...

Koliba dala nam dosta posla, ali nije nam žao, jer sad bar imamo krov nad glavom. Te sreće ne imadosmo čak od marta.

Jedared pošli smo po tetive koje smo zgulili s leđa morževima što su tamo mrtvi ležali. One su nam trebale za šivanje zimske odjeće mjesto konca. A trebalo nam je i njihovih koža za prostirače u kolibi. Tu ubismo jednoga medu koji se doklatio, ne bi li se nažderao sala onako mukte...

Imali smo uza se mnogo stvarčica još sa »Frama« pa i ponešto suhe hrane. Sve to brižljivo smo spremili za proljeće za novi put. Na sve smo navaljali kamenja da nam lisice ne raznesu to kojekuda, jer su se toliko obezobrazile i krale su nam sve do čega bi došle. Tako sam opazio 10 oktobra da mi manjkaju mnoge stvari: komadići bambusa, čelična žica, harpune, užeta, moja zbirka kamenja i mahovine, pa i drugo. To je sve bilo dobro spremljeno u vrećicama iz lanena platna. Ali najnemilije bilo mi je kad sam vidio da su mi ukrale i veliko klupko uzice koja mi je imala da posluži za šivanje odjeće, obuće i vreća za spavanje koje bismo pravili iz medina krzna. Ukrale su mi čak i termometar što je stajao nedaleko naše kolibe. Zatrpaše ga u snijeg. Odonda spravljao sam ga

pod kamen. Ali jedared nađem i taj kamen odvaljen, a termometra nema. Ne nađoh ga više nikada, jer je te noći zakijao snijeg pa lisici zameo svaki trag.

Godina 1895, mjesec decembar...

Danas odvukla lisica veliko naše jedro u kojemu smo držali umotanu sol, slani led. Čim smo krađu otkrili znali smo za krivca. Ali kamo je to nestalo? Bez jedra ne da se ni da zamisli put na jug prema Spitzbergima. Tražili smo danju i noću i jedva nekako nabasamo na jedro uz obalu mora. Čudili smo se lisici kako je mogla tako daleko da vuče teško breme koje joj se poslije nekako razmotalo, led ispao i nije znala kuda bi s platnom..

Godina 1896, mjesec februar...

... Prve ptice! Dakle, vjesnici proljeća. Zatim je došlo i sunce.

One ptice prelijetaju sad njih po desetak, sad u velikim jatima i vraćaju se s juga. Bilo ih je mnogo. Više vrsta...

Lisice su prestale sad k nama da dolaze, nisu nam više glodale ni medvjeđih krzna s kolibe kao što su radile čitave zime...

Godina 1896, mjesec maj...

Kad smo jučer bili na ostrvu, vidjeli smo puno morževa na otvorenu moru. Kad preko leda prelazimo, idu i oni za nama, ali proviruju iz pukotina u ledu. Čujemo ih kako se miču i kako grokću ili kako ispod leda biju baš pod našim nogama dok hodamo po ledu...

Neopaženo prikradem se krdu morževa. Moglo ih je da bude devet na broju; hoću da ih fotografiram. No čim sam im se primakao na kojih 6 metara, jedna ženka strovali se u vodu zajedno s mladim kroz neku rupu. Vikao sam kolikogod sam mogao, ali nisam nikako mogao da i ostale sklonem da se maknu.

Konačno dođe i Johansen do mene. On se na njih nabacivao ledom i grudama snijega. Oni bi samo zabadali kljove u one krhotine i grude i njuškali ih. Bili su, dakle, mirni i ja sam ih lako mogao da fotografiram. Kad sam im prišao posve blizu najzad se diže većina i odvalja se do one rupe u ledu, ali — samo jedan skoči u vodu, a svi ostali ostadoše i tu se izvališe nanovo pa će da drijemlju.

Malo po tomu izroni ona ženka koja bijaše pobjegla ispred mene, uspuza na led među ostale. Meni najbliža dva morža nisu se uopće ni ganula; tek bi jedanput, dvaput izdigli glave pogledavši u mene prezirno i nemarno, a onda opet zadrijemaše nanovo. Ja sam im bio tri koraka daleko. Jedva se maknuše kad sam stao da ih bockam šiljkom na štapu. Jedan se od njih uspravi i zagrokće nezadovoljno, pogleda u mene svojim velikim i okruglim očima, baš kao da se nečemu čudi, a onda stade da si naglo češe potiljak i sad se nemarno zavali na svoje staro mjesto...

Godina 1896, mjesec juli...

Malo sam jučer izašao na kopno. Svuda sam nailazio na tragove od gusaka, pače našao sam i nekoliko ljusaka; jasno se vidjelo da su od gusjih jaja. Zato i okrstismo ovaj otok »Gusjim Otokom«. I ovdje ima puno morževa. Jučer i opet ubismo jednoga. U čas, kad puče puška, morževi podigoše glave da ih i opet spuste i da pozaspu. Htjeli smo da ogulimo svoju lovinu, ali zato je trebalo da potjeramo one ostale odatle u vodu pošto poto. Navalismo na njih vičući iz svega glasa, ali oni bi nas lijeno i pospano gledali, a da se ni pomakli ne bi. Kad počesmo da ih udaramo štapovima, uzvrpoljiše se, gotovo da se razjadiše i zaderaše kljovama po ledu da se sve prašilo, ali s mjesta se ne makoše. Ipak smo ih u neke nekavice pokrenuli, i sad se čitavo krdo odvalja u vodu. Lagano

šantucali su oni do vode, padali u nju, izvirivali odande, okretali glave prema nama i nezadovoljno groktali. Dok smo gulili ubijenoga morža, zurili su u nas, nekoji opet se izvukli na led kao da traže objašnjenje: što mi tu uopće tražimo...

Majke nikako ne ostavljaju djece, pa ni ranjene ni mrtve... Jedna između njih neprestance njuškala svoga sinčića prevrćući ga, ne znajući što mu se to desilo. Vidjela je kako mu šika krv iz glave. I ništa više! Mlado je jaukalo kao kakvo dijete...

Dan na dan viđamo krda morževa koja nas slijede iz daljine motajući se oko kajaka. Znali smo da proveslamo tako pored njih, oni leže po ledu, a mi čujemo još dosta daleko kako ričU kao krave..

Jedared spazim samca morža, mužjaka, kako pliva oko kajaka. Johansen pobrza da će na led. I sam htio sam da to isto uradim, iako mi se učinilo to prevelikom opreznošću. Morž iskrsnu preda me, zaskoči na rub kajaka, pa prihvati plitvom za kajak, baš kao da bi htio prevrnuti ga i izbosti kljovama. Upnem svu snagu da ne padnem u vodu... Stanem lupati životinju veslom po glavurdi što sam igda bolje mogao. Ona pograbi kajak, iskrivi ga nešto malo i skoro me potopi... Pograbim pušku. Morž se okrenu u taj čas i nestade ga onako iznenada baš kao što se i pojavio preda mnom...

Danas pokrpao sam svoj kajak. Sve šavove dobro sam prelio stearinom. Sad se nadam da ćemo ipak moći da nastavimo vožnjom bez ikoje bojazni. Morževi leže još uvijek vani i bulje u nas krupnim svojim očima, grokću i frču. Sad se po koji ispne na rub leda, čovjek bi mislio: taj želi da nas odavde protjera...

Iz djela »In Nacht und Eis«[1]).

[1]) Dopuštenjem nakladnika F. A. Brockhausa Leipzig.

NA LOVU ZA ORIJAŠIMA MORA

Po kršnim obalama dalekoga sjevera, tamo po dubokim uvalama veličanstvenih norveških fjordova, stisnule se uz litice mrke, niske ribarske kućice. Na čudnoj ogradi što opasuje koju tu kućicu i dva, tri pedlja pretkućnice, strancu, putniku, zapinje oko gledajući one bijele stupčiće kao od alabastra ili od kosti. Pa i jesu od kosti! Od kitovih rebara...

Odavna bijele se te kosti tako na suncu. Još iz prastarih vremena, kad se išlo u lov na kitove drukčije negoli danas. Lovci krstarili su po tim »sjevernim poljanama« i sad više, sad manje slali u svijet po 20.000 bačava punih »ulja« (u jednoj godini). Ali naskoro protegao se je taj lov i na »južne poljane« u Antarktičko More. Tu je lovina obilatija, jer se zna godišnje proizvesti odatle preko 1,000.000 bačava kitova ulja. U tu se svrhu pobije 10—15.000 kitova!

Povijest lova na kitove stara je oko 1000 godina i dijeli se u dvije dobe. Jedna, kad je taj lov bio jednostavan. Lovilo se iz čamca na vesla i pomoću harpune koju su bacali rukom na ove orijaške morske sisavce. Pođimo s njima.

Ribarska družina oprostila se od svog zavičaja, dobar vjetar potjerao im jedrilice na puste ploštine Sjevernog Ledenog Mora. Gore u košu na katarki sjedi mornar, puši lulicu, oči je upro u daleko obzorje. Eno sad vrutak bijele magle kao da je šiknuo iz mora, nešto kao da se zacrnilo tamo u daljini. »Halo, halo!« viče mornar. Momci se dolje zaposleno uzvrpoljili.

Svaki brod ima po više čamaca udešenih tako, da se mogu lako kretati na sve strane. U čamac

sjeda po šest iskusnih lovaca: kormilar, harpunar i veslači. Harpunar stoji spreman na pramcu sa harpunom u ruci. Ona je vezana za dugačko uže što leži pomno smotano uza nj. Svaki od ove šestorice točno znade što mu je raditi. Sve se tu odvija tiho, svi rade bez zapovijedi.

Čamac klizi ravno na kita. Sad mu se približio već na koja četiri metra. Sigurnom rukom izbacuje harpunar oštro gvožđe u bočinu životinje. Čim se harpuna zadrla u kožu, čamac trgne strjelimice natrag, jer sad je život na kocki! Ako im ponesreći, propali su! Vodoravnom perajom zvizne morski div po čamcu, sve se rastreska na komade, jadnici se podave. Ali nije kitu uvijek do toga. Gleda on da sačuva svoju kožu. Neočekivanom brzinom on zaroni. Uže se odmata silnom brzinom preko bakrenoga valjka, sve zuji. Jao čovjeku, koga ono zahvati, taj je izgubljen. Kit uroni jednim mahom četiri stotine metara u dubljinu. Tamo dolje mračno je i tiho, tamo proboravi on dobru polovinu sata. Onda mora opet gore da uhvati daha. Po užetu znadu već lovci gdje će kit da izroni, pa veslaju onamo. U pomoć se prikupljaju i ostali čamci. Čim se kit pojavio na površini, zujne uzduhom druga harpuna, koja ga nemilo zateče. Morski orijaš ne može sad natrag, još nije napunio golema svoja pluća uzduhom. On pojuri površinom mora šibajući repinom zapjenjenu vodu i nastoji da se oslobodi svojih progonitelja. Radio što mu drago, izgubljen je, — čamci se vuku za njim. Ljudi pritežu konopce, razmak između žrtve i progonitelja skraćuje se, sad su mu opet sasvim blizu. Ali još valja da su na oprezu, da konopce smjesta opuste čim bi kit htio da zaroni. Sudbina momaka u ruci je kormilara. Pramac se visoko uzdigao, oko njega prska, pjeni se voda. Tako oni šibaju oceanom po valovima gore dolje. Stisnutih zuba, napetih mišica prate lovci svaki kretaj ranjene životinje.

Izmoreni kit popušta u brzini, dalje već ne može. Njegovi smrtni trzaji već su nepravilni, on se zaustavlja, koprca se na površini, slano more pršti oko njega. Tada mu se prikuči jedan od čamaca. Po posljednji puta zabode mu harpunar oštro, dugačko koplje u srce. Pluća su pozlijeđena. Na nozdrve udari mu krvavi mlaz, kit je »istakao crvenu zastavu«, kaže mornar. On se predaje...

Tako je negda bilo. Danas u vijeku napretka i općenite žurbe, ide to drukčije. Od god. 1865 počinje druga dob rečene povijesti.

Spominje se ponajprije Norvežanin Sved Foyn, jer je on uveo nov način lova. Mjesto ručne harpune on je uveo granatnu.[1]) Mjesto obična čamca na vesla, čamac na paru! Sad su lovci smjeli da se ogledaju i sa najvećim orijašem mora. Lov je uznapredovao. Naskoro trebalo je izaći iz sjevernih poljana« u »južne poljane« u kojima je danas zapravo sjedište ovoga vrlo berićetnoga lova.

Prvi je onamo počeo ovako da lovi norveški kapetan C. A. Larsen godine 1904, a 20 godina poslije, on je otkrio najobilatije mjesto za lov na kitove. Nalazi se tik južnoga pola. To je Rossovo More.

Liječnik dr. Backer opisuje nam jedan takav lov i kaže:

»Naša ekspedicija imala je četiri velika čamca kitolovca. Svaki od kojih 100 tona. Naš brod »Niel-

[1]) Harpuna, ostva, koplje s kukama. Slično kao u lovu na vodenkonje, ali veće oružje. Prave ga od željeza. Dugo 1.5 m. Harpuna vezana je konopom 6 cm debelim! Željezne kuke na harpuni okrenute su unatrag, no čim se zabije harpuna u kitovo tijelo, odmah se raširе one kuke. Iza njih je šupljina u koju se stavi nitroglicerin u staklenoj cijevi. Čim se kuke raširе, cijev prsne, a nitroglicerin iscuri te granata koja je pričvršćena o prednji kraj harpune — eksplodira...

sen Alonso« bio je od 15.000 tona. Ipak je trebalo iz Norveške do Rossova Mora i nazad kući dva i pol mjeseca, za koje smo vrijeme preplovili 33.000 morskih milja. Na brodu radilo je 200 ljudi.

Otplovili smo 12 studenoga iz Hobarta u Tasmaniji uzevši na brod 4000 tona vode, svježega mesa i povrća, jer smo znali da treba dugo ostati u onim južnim vodama odrezani od čitava svijeta.

Valjalo nam je boriti se s ledom koji tamo pliva po moru. To su čitava ledena brda. Jednoć vidjesmo ledeni brijeg dug oko 35 kilometara i trebalo je sedam sati vožnje uz najveći oprez, dok smo ga prošli. To je bijela opasnost. 1927/28 godine tri su broda sukobila se tako nesretno s tim ledom da su zaglavili, potopili se. No Norvežane to nije odvratilo od lova u Rossovu Moru. Oni odlaze i dalje onamo, jer ih mami kitovo ulje, kojemu su dali ime »tekuće zlato«.

Onaj golemi ledeni brijeg zadržao nas je tri sedmice. Pomagali smo si sjekirama i pilama, jer trebalo je pošto poto iznesti odatle živu glavu. Ipak, golemi pritisak leda oštetio je naš brod i malo te ga nije potopio . . .

Napokon stigosmo u Rossovo More. Dok su naše lađice još ležale uz brod i primale gorivo i potrebitu hranu za kojih četrnaest dana, pojavio se kit u našoj blizini.

Pomozi Bože!

Odmah je naša najbolja lovna lađa »Pol 4« okušala sreću. Jedva je kit izronio nekoliko puta iz vode, već mu se »Pol 4« primakao posvema blizu, kad zagrmi hitac. Na onomu mjestu digne se debeo i visok stupac krvave magle. On nam je jasno potvrđivao da je životinja ranjena.

Ogromna je neman odmah poslije hica zaronila da iza nekoliko minuta izbaci uvis posljednji posve slabi mlaz vodene pare. Bio je sasvim nizak.

To bijaše moj prvi lov na kitove. Ja sam bio s njim vrlo nezadovoljan, jer sam mislio da taj

lov izgleda mnogo zanimljiviji. Zato sam i upitao da li to tako uvijek ide brzo? Odgovoriše mi da je ovo bio izuzetan slučaj, jer da je životinja dobila metak upravo u prsni koš. Onaj crveni mlaz pare pomiješan krvlju da potječe otuda što je granata razderala kitu srce i pluća. Samo jedan od tisuće hitaca nađe se takav.

. . . Svuda po moru viđali smo one značajne mlazove. Zato nam se činilo to mjesto vrlo prikladno za lov na kitove. Bilo je doista tako, jer naš je promatrač naskoro spazio ogromna kita i lađa je pošla k njemu. Nekoliko je sati trebalo da mu se pravo prikučimo.

Treba da znadete da lov na kita ima ova tri dijela (čina): Prvi je zapravo pravi lov, drugi strijeljanje, a treći ubijanje. Prvi traje najdulje. Evo kako to: Traži se iskusan strijelac koji već može da nasluti gdje će kit, koji roni i bježi, poslije nekoliko minuta opet da izroni. Ipak se i on kašto prevari u računu. Zato može trajati i po čitave sate ovo ganjanje. Životinji se valja prikučiti na deset metara, i to zato što harpuna važe po 67 kilograma, i što je o nju vezana duga i vrlo teška uzica. Nije dakle lako približiti brodicu mjestu na kojemu će se kit pojaviti pa da to mjesto bude po strijelčevoj želji! Kit pliva duboko pod vodom i ne vidi se. Eto zato je to najteži dio lova. Kit se pojavljuje na mahove na površini vode, jer mora da udahne uzduha i sad valja znati prići mu kako treba!

Pucati u kita nije teško, samo ako je razmak valjan, jer o tomu zapravo zavisi sve. Događa se da strijelac odapne i ne pogodi. Onda se obično nalazi stotinu isprika: I da je prekratak hitac, i da je premalo baruta, i na koncu konca budu krivi nezvani gosti koji se nalaze na lađi! Ali kad bude sretne ruke i kad se harpuna zabije u tijelo morske nemani, onda treba da se otpusti uzica i do

1000 metara, jer ranjena životinja roni vrlo duboko pod vodu nastojeći kako bi se oslobodila. To je r o n j e n j e n a ž i v o t i s m r t! Ali joj ništa ne pomaže, jer na ladi stane da se okreće kolotura koju tjera para. Doskora se kit toliko izmori onako ranjen da ga mogu pritegnuti bliže lađi. Strijelac nato iz topa ispali još jednu harpunu sa

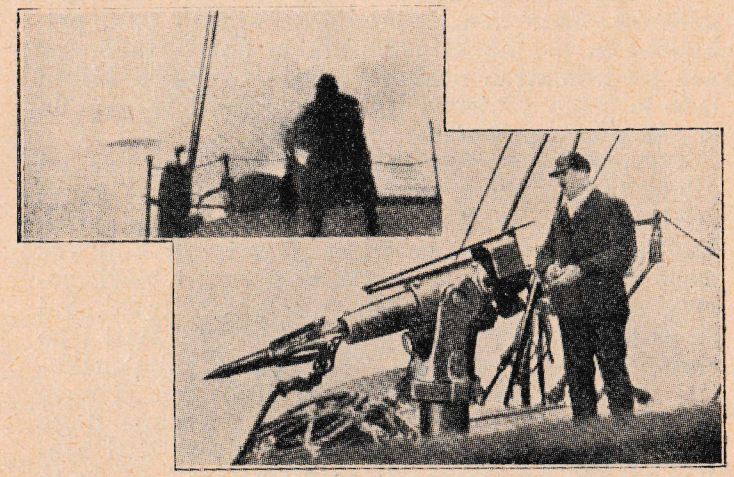

Sl. 14. Pucati u kita nije teško, samo . . .

uzicom. Tako je bilo i onoga dana — kad sam se ukrcao na kitolovca »Pol 2« oko četiri sata poslije podne, a već iza jednoga sata imali smo sreću u lovu.

Nema valjda težega posla od manevriranja s harpuniranim kitom. Treba jako paziti i na to kako je uzica napeta. Ona mora uvijek da pokazuje koso naprijed, nikada okomito prema dolje niti natrag, jer se lako pretrgne, pa kit umakne. Ranjen kit udvostruči snagu da umakne. Našu je lađu vukao za sobom takom brzinom da je trebalo

punom parom voziti u protivnom pravcu. Istom kad je grdosija dobila i treću harpunu, pa četvrtu i petu, izdahnula je na površini vode dosta blizu naše lađe.

U smrtnim trzajima svojom je repinom uzvitlao ranjeni kit (repnom perajom) vodu tako jako da je po nama i po lađi padala u jakim mlazovima. Teko lađi koja u takvim časovima bude kitu preblizu. Jedan jedini zamah dosta je da prevali i najmoderniju lovsku lađu od čelika pa makar ona vagala i više od 100 tona! Jednoj našoj lađi, bijaše to »Pol 1«, razmrskao je čamac za spasavanje koji joj visio o boku.

Sl. 15. Vrlo je teško raščinjati grdosiju . . .

Ubijena bi životinja mogla potonuti. Zato je treba naduti uzduhom i sad je dovlače za sobom do glavne lađe, do broda.

Vrlo je teško raščinjati ovu grdosiju. Osobito kad je to trebalo da se radi u moru kao do nedavna dok nisu bila poznata umjetna dizala za velike terete. Ali od 1925 godine ima posebna smicaljka koja pliva uz brod i pomoću nje može se sada podići i najtežega kita na brod.

U Rossovu Moru našlo se kitova 25 do 30 metara u dužinu. Prednja peraja mjeri do tri metra, donja čeljust duga mu je šest metara. Dakako da je težina kitova tijela velika. Bilo ih je po 100.000 kilograma. Prema tomu vidi se da je to teret za 100 vagona teretnoga vlaka. Računa se na 160 do 280.000 Din kad se preradi sve salo i meso, crijeva i kosti. Usi se danas bacaju obično u more kao bezvrijedne. Obično se kitovo tijelo rasiječe od glave do repa u komade i to kuha u velikim strojevima. Dnevno mogu tako raščistiti po deset pa i petnaest kitova.

Jedna ekspedicija polovi i preradi u jednoj lovačkoj sezoni 4 do 5 stotina kitova. Kad završi lov i posao, vraćaju se lovci u Evropu. To biva početkom antarktičke jeseni. (Koji su to mjeseci?!). Voze sa sobom bajoslovno blago u nekoliko tisuća velikih bačava kitova ulja . . .«

Po »Prirodi«[1]).

[1]) Vidi bilješku na strani 15.

SA DARWINOVA PUTA PO JUŽNOJ AMERICI

26 jula 1832 . . .

Ovdje u poriječju Rio de la Plate ima vrlo mnogo glodavaca. Samo od miševa naišao sam na više od osam vrsta. I najveći je glodavac na svijetu, vodena svinja ili kapibara, ovdje dosta obična ži-

Sl. 16. Kapibare.

votinja. Nedaleko Montevidea ubio sam jednu kapibaru koja je vagala 28 funti, a duljina od vrška tubaste gubice do zakržljaloga repa iznosila joj 3 stope i dva palca.

Danju leže kapibare među vodenim biljem ili pasu po otvorenoj ravnici. Ako ih gledaš iz daljine, čine ti se slične svinjama i to zbog njihova hoda i dlake. No ako sjede na butovima, poprimaju oblik svojih srodnika, zamorčeta i kunića.

Kod Maldonada bile su ove životinje vrlo pitome. Oprezno koracajući prikučio sam se njima četirima na tri jarda. Oglasuju se na osobit način nekim dubokim roktanjem koje donekle nalikuje hrapavu lajanju velikoga pseta. Pošto sam ih promatrao više minuta, gotovo na dohvatu ruke, srnuše trkom u vodu lajući na svoj način . . .

Tu živi i tukutuko, čudnovata malena životinja koju je moći ukratko opisati kao glodavca s načinom života naše krtice. U nekim je dijelovima Južne Amerike izvanredno mnogobrojan, ali je teško dočepati ga se, jer, kako mislim, ne izlazi nikada iz zemlje. Izbacuje na otvoru podzemnoga duplja gomilu zemlje, sličnu onoj od krtice. Znatni su dijelovi tla od ovih životinja tako potkopani da konji kod prelaženja propadaju . . .

24 jula 1833 . . .

Noć sproveli smo u Punta Alti. Bavio sam se time da tražim kosti izumrlih životinja, fosile. Ovo mjesto kao da je prava katakomba.

Kad smo izjutra jahali natrag, naišli smo na friški trag pume, ali nam nije posrećilo da je i nađemo. Vidjeli smo i par smrdljivaca, skunka, ili kako ih ovdje nazivlju, zorila. Ove odvratne životinje nisu u tom kraju nipošto rijetke. Po čitavoj je pojavi zorilo sličan stvoru, ali je veći i razmjerno deblji. Bezobrazno skita se danju otvorenom ravnicom i ne boji se ni pseta ni čovjeka. Kad prisiliš psa da navali na zorila, poprskaće ga smrdljivac s nekoliko kapljica smrdljivoga ulja koje izazivlje jaku mučninu i otkelinu na nosu. Što on jedanput onesnaži, to je zauvijek neupotrebljivo.

Azara veli da se zorilov smrad može osjetiti na daljinu od četiri sata. I doista, više negoli jedanput osjetili smo nepodnošljiv vonj čak na palubi »Beaglea«, dok je ulazio u luku Montevidea, ako je vjetar dolazio s obale. Sigurno je da svaka druga životinja drage volje prepušta svoje mjesto smrdljivome zorilu . . .

U Južnoj Americi živi više vrsta pasanaca, ali sve te vrste imadu gotovo jednak način života. Pasanac, nazvan matako, znamenit je po tome što ima tri gibljiva pojasa. Ostali dio njegova koštanoga pokrova — koji je popločen — gotovo je nepomičan. Može da se smota u potpunu kuglu kao i jedna vrsta engleskih babura. U takvu je položaju siguran od navale pasa. Budući da pas ne može staviti čitavu životinju u gubicu, kuša da je nagrize, kod čega mu se kugla izmakne.

Kad ga hvataš, treba da to činiš vrlo brzo, jer se pasanac u mekanu tlu ukopa u zemlju prije negoli si sjahao s konja . . .

19 septembra 1833 . . .

Malo je zemalja od godine 1535 kada su se prvi kolonisti sa 72 konja iskrcali kod La Plate, a koje su proživjele čudnovatije promjene od Argentine. Bezbrojna stada konja, goveda i ovaca izmijenila su nesamo čitavu vegetaciju, već su gotovo sasvim istisnula guanaka, jelena i američkoga noja. Na šumovitim obalama malo posjećivanih rijeka čuje se često kako zavijaju podivljali psi. Obična mačka ovdje stanuje u kamenitim gorama, pretvorena u veliku divlju zvijer . . .

5 oktobra 1833 . . .

Čini se da su šumovite obale velikih rijeka Južne Amerike najmilija obitavališta jaguara. Južno od La Plate, kazali su mi da se jaguri zvlače i u trščake pored obala jezera. Njegov je obični

plijen kapibara, pa se općenito govori: Gdje ima mnogo kapibara, tamo se ne treba bojati jaguara.

Falconer spominje da imade u blizini južne strane La Platina ušća mnogo jaguara, i da oni živu uglavnom od ribe. Ovo sam čuo i od drugih. Na Parani poklali su jaguari mnogo radnika koji tamo sijeku drveće, dapače, dolazili su noću i na lađe.

U Bajadi živi još čovjek na kojega je napao jaguar kada je u tami izašao na palubu. Ipak je utekao, ali s gubitkom jedne ruke.

Najpogibeljnije su ove zvijeri kad ih poplava otjera s ostrva. Pripovijedali su mi da je prije malo godina vrlo veliki jaguar našao put u jednu crkvu u Santa Fé. Dva redovnika koji su ulazili jedan iza drugoga, bijahu ubijeni. Treći, koji je došao da vidi što se to tu zbiva, utekao je teškom mukom. Zvijer su otstranili tako da su s jednoga ugla zgrade koji je bio bez krova, na nju pucali.

Gauči kažu da jaguaru, kada se noću okolo skita, mnogo dodijava lavež lisica koje ga slijede. Ova se činjenica slaže na čudnovati način s onom koja tvrdi da i čaglji isto tako prate indijskoga tigra.

Na obali Urugvaja pokazali su mi neka osobita drveta sva izgrebena. Kažu da se jaguari uvijek navraćaju ovamo da tu naoštre svoje pandže. Sprijeda vidi se kako je kora glatko natrta, a postrance nalaze se duboke grebotine, bolje reći, brazde koje su gotovo čitav jard dugačke, a teku nakoso. Mislim da je taj jaguarov običaj isti kao i onaj u pitome mačke, kada sa protegnutim nogama i pruženim pandžama grebe nogu od stola.

Jaguara je moći ubiti bez velikih poteškoća i uz pomoć pasa. Oni nagnaju jaguara na kakvo drvo, a tu ga onda lovac lako ubije iz puške.

23 decembra 1833...

Gospodin mi je Stokes pripovijedao da je jednoga dana gledao na durbin stado guanaka koje je očito bilo prestrašeno te je najvećom žurbom bježalo, mada je daljina bila tako velika da pojedine životinje nije mogao prostim okom razabrati. To su divlje i vanredno oprezne životinje. Lovac često dobiva prvi znak o njima tako što čuje iz velike daljine njihov krik na uzbunu. Ako tada pažljivo istraži kraj, vidjeće stado kako se u redu postavilo na stranu udaljenoga brežuljka. Kad im se još više prikučiš, kriknuće i odbježati.

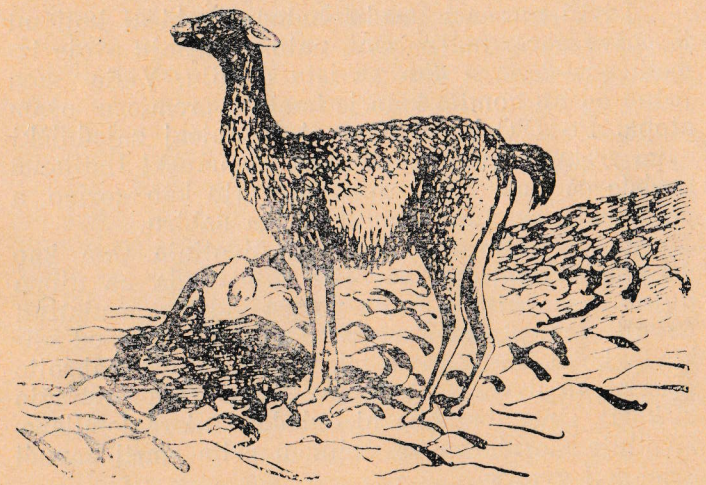

Sl. 17. Guanak je zastao...

Ali, što je najčudnovatije, ako slučajno sastaneš jednu ili više ovih životinja, obično će zastati i nepomično, pozorno zabuljiti se u tebe. Tada će opet otskakutati nekoliko jarda, okrenuti se i opet se zagledati u te. Što je razlogom ovoj razlici u njihovoj plašljivosti? Možda čovjeka u daljini zamje-

njuju s pumom, svojim glavnim neprijateljem? Sigurno je to da su vrlo radoznale. Legneš li, primjerice na tle, pa se uzmašeš nogama i rukama, na očigled guanaku, doći će ti on gotovo uvijek da vidi što je. Ovu mudroliju iskorišćuju i naši lovci u lovu na guanake.

Mnogo u čemu vladaju se te životinje kao i ovce u krdu. Kad sagledaju da im se primiču ljudi na konjima sa svih strana, smute se pa ne znaju kuda da uteku. I ovakvo ponašanje dobro dolazi Indijancima u lovu na njih.

Te se životinje veoma lako pripitome.

Divlji guanaci imadu čudnovat običaj koji mi je posve nerazumljiv. Oni, naime, puštaju svoje izmetine iz dana u dan na istu gomilu. Vidio sam jednu od tih gomila koja je imala u premjeru osam stopa. Po D'Orbignyju, ovaj je običaj zajednički svim vrstama guanakova roda. Peruanski Indijanci koriste se time: gnoj upotrebljavaju kao gorivo, a ne trebaju se puno truditi da ga sabiru.

Još je nešto neobična u tih životinja. One kao da vole lijegati na naročita mjesta da na njima uginu. Na obalama Santa Cruza vidio sam uistinu nekoliko mjesta na kojima se upravo bijeli od njihovih kosti. Na jednom takvom »groblju« nabrojio sam preko dvadeset lubanja. Točno sam pretražio te kosti. One nisu bile ni oglodane ni razlomljene, životinje morale su se većinom prije smrti zavući amo pod grmlje . . .

Po Charlesu Darwinu[1]).

[1]) »Put jednoga prirodoslovca oko Zemlje«, izdanje Hrv. prirodosl. društva u Zagrebu; dobiva se kod Uprave »Prirode«, Zagreb, Šalata, Morfološko-biološki zavod. Cijena 20.— Dinara.

MATERINA MAZA IZ AUSTRALSKE STEPE

Australske stepe vrve krdima čudnih skakača, koji nikada ne obilaze zapreka, kojima ne smeta ni grm ni jarak, samo ako ne mjeri više od tri metra u visinu a devet u duljinu. To su klokani. Krdo klokana broji obično pedeset do stotinu glava. Nikada se ono neće pomiješati s drugim krdom. Svaku četu ovih čudaka vodi najstariji mužjak za kojim slijepo trapaju i poskakuju svi ostali, upravo kao i ovce što idu za ovnom prehodnikom i u goru i u vodu. Pasu samo izjutra i podvečer, a danju ljenčare po čitave sate. Neobično su plašljivi, čak i u snu spremni na bijeg. Leže poput zečeva. Najslabiji šušanj poplaši ih da poskaču na noge, osobito stariji mužjaci, pa sunu uvis uprvši se o vršak repa i o prste zadnjih nogu — tako se ogledavaju. Čim otkriju išta sumnjiva, odmah miklјaju uzagrapce, skokovima kako koji zna i može, po pet do deset metara u daljinu.

Poplašeni klokan srlja slijepo naprijed, mislio bi: polomiće noge. Nikakvo pseto ne može ga dostići, jer onaj ne mora obilaziti grmlja kao što ovaj. Skače i u vodu ako baš ustreba, ako mu se na bijegu upopriječi. Tu se on ojunači i dočekuje progonitelje, lovačke pse. Kako je visok, strši mu tijelo iz vode i može da gleda pse kako prema njemu plivaju. Čim mu se prvi prikuči, ščepa ga prednjim nogama, porine u vodu. Pod vodom drži ga stražnjim nogama dok se ubogo pseto ne udavi. Tako čini i sa drugim, trećim . . . Samo kad mu se istovremeno prikuče dva pseta, jedno od njih može da se spase, ali zauvijeke dobro upamti klo-

kanov zagrljaj i ne vraća se natrag ni za čitavu Budimpeštu...

Izvježbani psi napadnu klokana svi ujedared, ščepaju ga i drže tako dugo dok ne dođu lovci.

Klokanovica nosi mlado u utrobi samo trideset i devet dana. Okotivši ga, prihvati ga ustima, otvori tobolac prednjim nogama i tamo pricvrlji o sisu. Dvanaest sati iza poroda mjeri taj živi ćevapčić cigla tri centimetra u dužinu. To je pravo nedonošče; mekano, slijepo, prozračno, nedozrelo, bez udova, bez ušaka, bez nozdrva, sve u zametku, sve neizrazito... Toliko je slabo i kržljavo da ni sisati samo ne može. Mati mu mora da prilijepi sisu na usta, a mlijeko se samo cijedi. Mali visi o majčinoj sisi nekoliko mjeseci. Geoffroi Saint Hilaire otkrio je tajnu klokaničina tobolca, a ta tajna jeste u tome što je materinja sisa u tobolcu opskrbljena naročitim mišićem koji istiskuje mlijeko.

Prvo vrijeme raste golišavi klokančić vrlo sporo. Kad ga stanu osipavati dlake, raste, začudo, naglo kao šiba iz vode. Sad vrlo često izviruje iz majčina tobolca kao miš iz posija. Poigrava se prednjim nožicama, prčka njima po travi pa nastoji, sve onako iz tobolca, da i ustima dohvati čuperak trave. Majka ga uvijek pomnjivo čuva, ne da k sebi nikome, ne dopušta da itko zaviruje u njezin tobolac pa bio to i rođeni otac mladunčeta. A i to mladunče plašljivo je nad svaku mjeru. Čim opazi nešto sumnjiva, odmah ga nestane s raspora i skutri se na dnu tobolca. Začas evo ga opet, oprezno ispruža vrat i ogledava se; ta, majčina torba njemu je najsigurnijim zakloništem. Katkada ispruži iz kožana džepa i debeljkasti rep i stražnje nožice. Vrlo je dražesno gledati kad majka hoće da ide, a klokančetu se ne da, nego se hvata za travu i cmizdri kao zločesto dijete. Majci tada ne preostaje nego da udari neposlušno derančе. Ali znate i sami kako tuku majčine ruke!

Sl. 18. Weinland pripovijeda da je...

Napokon dođe vrijeme kad se mladunče ohrabri pa na časak dva iskoči posvema iz tobolca da malo protrčkara oko majke. Ali čim ga makar kakva sitnica uplaši, evo ti ga gdje na vrat na nos trči k majčinu tobolcu, uskoči u nj, i odmah iz njega pruža glavu i gleda napolje smiješnom ozbiljnošću i pouzdanjem kao da kaže: Sad sam ja u mame, pa tko mi šta može!

Weinland pripovijeda da je u septembru opazio posljednji puta mladu klokanicu u majčinu tobolcu. Više, doduše, nije se onamo vraćala, ali još 22 otobra vidio ju je kako traži materinu sisu.

»Nemalo sam se začudio« pripovijeda Weinland dalje »kad sam istoga dana spazio gdje nešto potitrava u tobolcu mlade klokanice. Znao sam odmah što to zapravo znači. Prava bestidnica: ovamo doji rođeno dijete a onamo sama traži materinu sisu! Ali moje začuđenje bilo je još i veće, kad sam u tobolcu stare majke otkrio još i jednoga malog švrću, duga 7 centimetara, njeno najmlađe čedo. Prema tomu izlazi da jednu i istu sisu sišu u isto doba: djeca dvaju suslijednih porođaja i još k tome unuče!«

Tu se doista ne zna ni ko pije ni ko plaća. Pravo serbes društvo!

Po Brehmu iz zbirke »Tierleben« god. 1865.

SADRŽAJ:

Iz lisičje škole 3
Bingo 11
Na lancu 16
Vidrine majstorije 18
Iz torbe staroga krivolovca 22
Šumski pustinjak 27
Zerdav u sužanjstvu 30
Krtica na sudu 34
Prgavi čičica iz domaće živice 37
Među jelenima u dunavskom ritu 43
Vujo Kurjaković 48
Lobo, kralj vukova 54
Konj, vol i magarac 62
Magoti s Gibraltara 67
Debelokožac iz Somalije 69
Žderonja iz afričkih rijeka 71
Zašto su me Vakikuju nazvali »Bvana simba« 75
U borbi s lavom ljudožderom 81
Zebre i zebrići 87
U domovini slonova 93
Kralj u džungli, car u tajgi 101
S tibetske visoravni 108
Na dvogrpcima po Iranu 113
Sa Fokina Ostrvlja u Pacifiku 119
Iz Nansenova dnevnika 122
Na lovu sa orijašima mora 133
S Darwinova puta po Južnoj Americi 141
Materina maza iz australske stepe 147